

GLASUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A MUNTENIEI ȘI DOBROGEI

Anul I, Nr. 1-3, IANUARIE-IUNIE 1993

Imn către Dumnezeu

Slavă lui Dumnezeu, Tatăl, Fiul Atotstăpânitor,
Marea, fluviile și izvoarele le-a umplut cu viețuitoarele
Care trăiesc în apă,
Pe toate acestea din Duhul Său aducându-le la viață.
Toată zidirea să laude pe Înțeleptul ei Ziditor.
El este singura cauză ce dă viață și dăinuire.
Mai ales natura rațională să-L laude așe-a pururea
Ca pe Marele Împărat, ca pe Bunul Tată,
Cu Duhul, cu sufletul, cu limba, cu cugetul;
Și acum dă-mi și mie, Părinte, puterea să Te slăvesc!"

*
* *

Rugăciune de călătorie

Fără de Tine nu este cu putință să pășesc nici măcar un pas, Hristoase Împărate,
Care ești tot binele pentru noi, muritorii.
Pentru tot omul Tu ești, Doamne, calea cea dreaptă.
Cred în Tine și încep această cărare pe care Tu du-mă nevătămat.
Dăruiește-mi toate câte inima mea le dorește din adâncul ei,
Și du-mă iarăși o, Împărate, la casa mea săracă, unde ziua și noaptea,
De la tine dobândesc milostivire.

GLASUL BISERICII

**REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A MUNTENIEI ȘI DOBROGEI**

**Anul L, nr. 1-3,
ianuarie-iunie 1993
București**

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte:

**Prea Fericitul Părinte
TEOCTIST
Mitropolitul Munteniei și Dobrogei
și
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române**

Vicepreședinți:

**I.P.S. Lucian al Tomisului
I.P.S. Vasile al Târgoviștei
I.P.S. Antim al Dunării de Jos
P.S. Epifanie al Buzăului
P.S. Calinic al Argeșului**

Membri:

**P.S. Roman Ialomișeanul
P.S. Casian Gălățeanu**

Redactor responsabil:

P.C.Pr. Mihai Hau

CUPRINS

EDITORIAL

Martirii creștinismului și eroii neamului — Redacția	5
--	---

OFICIALE

Pastorala Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române la Duminica Ortodoxiei	8
Cuvântul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru săptămâna de rugăciune creștină — ianuarie 1993	11
Cuvântul pastoral al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române împotriva avortului și pentru apărarea darului sfânt al vieții	12

CREDINȚĂ ȘI MISIUNE

Canonizarea Sfinților români, un act de distincție și demnitate al Sfintei noastre Biserici	14
--	----

ÎNDRUMĂRI OMILETICE ȘI PASTORALE

Arhim. Prof. Ioasaf Ganea — Explicarea asupra cuvintelor: "Răscumpărând vremea" (Efes. V, 16)	20
Preot David Popescu — Cuvânt la duminica vameșului și a fariseului	25
Arhim. Prof. Ioasaf Popa — Duminica înfricoșatei judecăți — "Lăsata secului de carne"	27
Arhim. Prof. Ioasaf Popa — Duminica alungării lui Adam din Rai "Lăsata secului de brânză"	33
Arhm. Prof. Ioasaf Ganea — Feluri de scări și scara Sfântului Ioan Scărarul	38

ARTICOLE ȘI STUDII

Pr. Prof. Nicolae Neaga — Oameni reprezentativi în purtarea ideilor — aspecte biblice	40
Pr. Mihail Bulacu — Sărguința în trăirea virtuților	48

DOCUMENTARE

Prof. Iorgu Ivan — Competența consistoriilor spirituale, ca instanțe de recurs în Biserica Ortodoxă Română	59
---	----

VIATA RELIGIOASĂ

Pr. Rene Broscăreanu — Agenda de lucru a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist	93
Pr. David Popescu — Semicentenarul morții dascălului de muzică psaltică: Ioan Popescu Pasărea	99
Diac. Prof. Dr. Em. Cornițescu — Liturghie arhierească la Catedrala din Ploiești	100
Asistent — Tânosirea Bisericii parohiei Leordeni - S.A.I.	103
Pr. Nicoară Corneliu — Sfințirea Bisericii parohiei Podgoria - Prahova	104
Pr. Emil Enăchescu — Sfințirea Bisericii parohiei Nedelea - Prahova	105

EDITORIAL

MARTIRII CREȘTINISMULUI ȘI EROII NEAMULUI

Icoane vii și izvor inepuizabil de învățături și îndemnuri pentru toate timpurile sunt martirii creștinismului, pe mormintele cărora s-a înălțat măreață Biserica lui Hristos și eroii unui Neam, pe trupurile cărora crește și înflorește Patria.

Viața lor ne amintește chinurile suferite de ei și greutatea vremurilor pe care le-au străbătut pentru împlinirea idealului sfânt în slujba căruia au fost: Hristos și Neamul. Și unii și alții și-au înscris numele cu sânge pe altarul Bisericii sau al Patriei.

Dacă ne ducem cu gândul la începuturile istoriei creștinismului și privim de-a lungul ei, și de-a lungul istoriei poporului nostru vom vedea că și una și alta și-au scris primele pagini cu sânge și jertfe de martiri și de eroi. Și una și alta au avut începuturi grele, persecuții de tot felul, schingiuri, lupte și prigoane. Dar și una și alta având la bază credința în Dumnezeu cel adevărat și dreptatea Neamului n-au pierit, ba, mai mult, au crescut și s-au menținut cu toată vitregia vremurilor prin care au trecut.

Vremea când a apărut Legea cea nouă adusă de Mântuitorul Iisus Hristos, Creștinismul, era vremea când rătăcirea sufletelor luase proporții, era vremea împăraților păgâni, era vremea când întunericul stăpâna lumea. Și cum noua învățătură căuta să aducă o prefacere adâncă în cugetarea și purtarea omenirii ignorante căzută în grele păcate, cum ea ținea să dărâme trecutul cel putred cu tot cortegiul de instituții și oameni învechiți în rele, spre a putea întrona noua lume mai bună, mai curată, mai cinstită, capabilă de o cultură mai înaltă și de o civilizație mai sănătoasă, se înțelege foarte bine furia grozavă pe care puternicii zilei au deslănțuit-o asupra noii învățături.

De aceea, celor închinați cauzei celei sfinte le trebuia multă tărie sufletească, multă bărbăție spre a putea lupta cu furia mulțimii rătăcite și a pune în loc simpla, dar curată învățătură creștină. Bunul Dumnezeu s-a îngrijit să dea Bisericii Sale caractere hotărâte; inimi mari și suflete alese, care să alcătuiască stânca de granit de care să se spargă toate valurile pătimășe ale acestei lumi. Aceste caractere alese și neînfricate au fost martirii, a căror viață ne amintește de chinurile și greutățile prin care ei au trecut și pe care le-au învins, având ca pavăză credința și sprijin pe Mântuitorul Iisus Hristos.

Sângele miilor de martiri n-a curs zadarnic. Dumnezeu a ascultat rugăciunile și a văzut jertfele lor și a vegheat asupra Bisericii Sale. Împărații păgâni, cu toată puterea lor de odinioară, cu toată pompa și strălucirea ce-i înconjura, s-au pierdut în negura vremurilor. De ei nu se mai aude vorbindu-se. Pe când Biserica Mântuitorului Hristos stăpânește azi lumea. Sângele mucenicesc ce a curs din

belșug a udat la rădăcină sămânța creștinismului din care a răsărit, a crescut și s-a înălțat Biserica cea mântuitoare, dovedindu-se că ceea ce este de la Dumnezeu nu poate să piară.

Creștinismul, fiind de esență dumnezeiască, a dăinuit și va dăinui prin Biserica lui Hristos ridicată cu jertfa martirilor. Sutele de mii de martiri ce s-au jertfit pentru credință sunt cumuna de stele nemuritoare cu care Biserica creștină își împodobește Cateheza și mândria ei îndreptățită, de totdeauna.

Ceea ce au înfăptuit martirii pentru Biserica creștină a servit și va servi de pildă și îndemn pentru orice om, pentru orice neam din toate timpurile.

Într-adevăr, istoria tuturor neamurilor ne este puternică mărturie că ideile mari și binefăcătoare au triumfat datorită numai curajului și energiei celor ce le-au propovăduit. Idealurile cele mai sfinte nu s-au putut realiza decât prin jertfa, credința și munca statornică a celor ce le-au zămislit.

Neamul românesc are și el o istorie asemănătoare cu cea a Bisericii. Pornit din origini sărac de bunurile materiale, adăpostit în văgăuni și în crăpăturile munților și prigonit din fașă de barbari și de dușmani puternici, Neamul românesc a așteptat cu răbdare să se potolească valurile istoriei. Dumnezeu a voit ca, precum Fiul Său a înviat din mormânt, așa să învie și Neamul românesc și să se ridice în mijlocul celorlalte neamuri de pe pământ, având dreptul la glorie și înălțare, după atâtea veacuri de umilințe și nedreptăți.

Neamul românesc, ca și Biserica Mântuitorului Hristos, a avut apostolii și martirii lui, care au știut să-și verse sângele pentru a se ridica din suferință și din patimi, căci, din negura timpurilor și până azi, Dumnezeu a voit ca între români să fie destui viteji care să înfrunte mânia vremurilor și cu sufletul plin de bărbăție să puie pe fugă pe dușmani și pe tirani. Mântuind țara și Neamul: Mihai Viteazul, al cărui sânge a curs pe Câmpia Turzii pentru întregirea tuturor românilor; Ștefan cel Mare și Sfânt, numit „Atletul creștinătății”, de a cărui vitejie se dusesse veste până departe, peste hotare; Constantin Brâncoveanu, care a fost tăiat de turci la Constantinopol, împreună cu feciorii lui, pentru că, asemenea martirilor creștinismului, a rămas statornic în credința strămoșească; Avram Iancu, care s-a luptat bărbătește în Munții Apuseni pentru scăparea românilor de robia ungurească. Temniță și batjocură au îndurat pentru dreptatea Neamului românesc Horia, Cloșca și Crișan, care, în anul 1784, au ridicat țărâtimea iobăgită de unguri pentru dezrobire. Crișan și-a pus capăt zilelor în închisoare, iar Horia și Cloșca au suferit moartea cea mai crâncenă, fiind frânți pe roată.

Stăm și ne întrebăm de multe ori ce forță i-a călăuzit pe ostașii noștri care au înfricoșat pe dușmani și i-a pus pe fugă la Grivița, la Plevna, la Rahova și la Vidin, la Mărășești, la Mărăști și la Oituz, pe Tisa și pe Nistru? Ce puternicie au avut în sufletele lor eroii noștri care, în decembrie 1989, prin jertfa vieții lor, au doborât dictatura și ne-au redat libertatea și demnitatea? Ce taină închide acest Neam românesc și ce putere are el de stă de atâtea veacuri neclintit în fața furtunilor ce se abat peste capul lui? Ce trăire păstrează el în suflete și în brațe de își ridică fruntea cu mândrie ori de câte ori dușmanul sau tiranul vrea să-l sugrume și să-i ia viața?

Aceasta este dragostea fierbinte de Țara noastră scumpă, cu munții, câmpiile și ogoarele ei, cu căminele și altarele ei, cu mormintele ei sfinte în care zac rămășițele celor ce au stropit acest pământ cu sângele lor; este iubirea nemărginită de Neamul nostru românesc, cu valorile lui culturale și spirituale, cu tradițiile, obiceiurile și datinile lui. Cu bucurie constatăm că generațiile apar una după alta și se duc pe rând, numai obârșia rămâne pe lume ca o matcă fără de sfârșit.

Voievozii și eroii neamului nostru au avut credința neștrămutată în dreptatea cauzei lor și în vitalitatea Neamului, care i-a sprijinit în lupta contra dușmanilor și tiranilor. Ei au avut de luptat cu greutate mari și felurite, dar, asemenea apostolilor

și martirilor creștinismului, n-au dat înapoi. Și n-au dat pentru că sufletele lor erau întărite de credința în Dumnezeu și Dumnezeu a fost cu ei, după cum a fost și cu martirii.

Eroii Neamului n-au cerut nimic pentru apărarea Legii și a drepturilor strămoșești. Avera, libertatea și chiar viața n-au avut nici un preț când a fost vorba de apărarea țării, convinși fiind că cei ce mor pentru patrie nu sunt socotiți printre morți. Așa cum martirii nu sunt morți, ci veșnic sunt vii prin rugăciunile pe care le facem întru pomenirea lor, tot așa și cei ce și-au jertfit viața pentru Țară și Neam sunt permanent vii în sufletele noastre.

N-au trăit primii stâlpi ai creștinismului: apostolii și întreaga galerie de martiri pentru ca să vadă visul cu ochii: biruința definitivă a creștinismului, după cum n-au trăit nici ceata voievozilor și șirul nesfârșit de eroi ca să vadă rodul trudei și al jertfei lor realizat: libertatea, independența și integritatea națională.

Dar acesta este mersul firesc al lucrurilor. Unii seceră și alții culeg. Însă tocmai faptul că noi trăim azi din rodul jertfei lor, ne obligă mai mult să căutăm să păstrăm, să înălțăm, să întărim și să facem cât mai puternică, cât mai respectată țara pe care ei ne-au lăsat-o ca moștenire și la rândul nostru să o lăsăm urmașilor, așa cum ne-a lăsat-o ei: liberă și independentă.

Ei au luptat cu prețul vieții lor să apere Țara și Neamul și ne-au lăsat ca poruncă să avem tăria de suflet ca ceea ce au câștigat ei cu truda și cu sângele lor să păstrăm și noi cu sfințenie: Dragostea de Țară și de Neam.

În aceasta constă minunata împletire a iubirii de neam cu iubirea de legea creștină. După cum Evanghelia lui Hristos trebuie propovăduită și mai ales trăită în înțelepciune, în dreptate, în bunătate, în renunțare, în înfrânare, în noblețe, în omenia din noi, tot așa trebuie răspândită și mai ales trăită Evanghelia Neamului, iubirea de glia străbună și de poporul românesc, făcându-ne datorii cu bucuria sfântă a dorinței de ridicare a Țării și Neamului, așa cum au lăsat ca testament eroii noștri.

Icoana marilor eroi ai neamului să fie pentru noi românii ceea ce au fost și sunt martirii pentru creștinătate, pentru Biserica lui Hristos.

Icoana vieții lor să ne stea pururea înaintea ochilor minții noastre, ca pilde vii de iubire, de credință și de jertfă.

Pilda acelora care s-au dăruit istoriei, care au luptat pe viață și pe moarte pentru Neam și Țară să ne fie îndreptarul vremurilor grele prin care trecem și care cer să se ridice alți eroi.

Fie ca cele spuse să aibă darul de a ne convinge că acolo unde ideea de jertfă este săpată adânc în sufletele tuturor și acolo unde sentimentul dragostei pentru patrie înflorește, acolo este tăria și prosperitatea.

Redacția

OFICIALE

**PASTORALA
SFÂNTULUI SINOD
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
CĂTRE CLERUL ȘI DREPTCREDINCIOȘII CREȘTINI
DIN PATRIARHIA ROMÂNĂ
LA DUMINICA ORTODOXIEI DIN ANUL 1993**

**SFÂNTUL SINOD
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE**

**PREA IUBITULUI CLER ȘI DREPTMĂRITORILOR
CREȘTINI DIN CUPRINSUL PATRIARHIEI ROMÂNE,
HĂR, MILĂ ȘI PACE DE LA DUMNEZEU TATAȚAL,
IAR DE LA NOI ARHIEREȘTI BINECUVÂNTĂRI**

Iubiți fii duhovnicești

În această primă duminică a Sfântului și Marelui Post prăznuim Duminica Ortodoxiei care, începând cu anul 843, întărește cinstirea sfințelor icoane așa cum s-a atatornicit la Sinodul VII ecumenic de la Niceea: *«Sfintele icoane să fie cinstite și venerate într-un chip egal cu semnul Cinstitei de viață făcătoarei Cruci»*.

Sfintele Scripturi și Sfinții Părinți ai Bisericii ne învață că icoana constituie pentru noi o mărturie a drepte credințe, arătându-ni-se așadar, în chip, fața omenească a Domnului întrupat, Iisus Hristos «prin Carele toate s-au făcut» (Ioan 1, 3). Datori suntem să ne împărtășim pururea din viața Lui: din Cuvântul Lui, prin Sfintele Scripturi; din Trupul și Sângele Lui, prin Dumnezeiasca Euharistică; dar și din contemplarea Feței Lui, prin Sfintele icoane, căci El a zis, chiar la începutul slujirii Sale mesianice: «Adevăr, adevăr vă spun, de acum veți vedea cerul deschizându-se și pe îngerii lui Dumnezeu suindu-se și coborându-se peste Fiul Omului» (Ioan 1, 51). Ascultând acest cuvânt înțelegem încă mai adânc descoperirea și porunca Mântuitorului încredințată cuviosului pustnic Isaia din timpul înverșunatei prigoane asupra icoanelor: «Împreună cu îngerii să-Mi aduci jertfă de laudă, cinstind icoana Chipului Meu, deopotrivă cu crucea». Aceasta înseamnă că împreună cu îngerii în ceruri, despre care Domnul spune că «văd pururea fața Tatălui Meu...» (Matei 18,10) și oamenii, în cor cu ei, se cuvine să-L preamărească pe Dumnezeu și în înfățișarea din sfintele icoane, și așa să se împlinească rugăciunea: «Precum în cer, așa și pe pământ». «Cinstirea dată icoanei este adusă Celui înfățișat pe ea», zice Sf. Vasile cel Mare. A nu înfățișa prin icoană ochilor noștri trupești și

duhovnicești pe Dumnezeu Care ni s-a arătat «în trup» și a lepăda această sfântă faptă, înseamnă a tăgădui adevărul și realitatea întrupării, jertfei și învierii Mântuitorului nostru, precum și mărturia tuturor sfinților Săi.

Minunat lucru este că, începând cu binecuvântatul an 1992, cinștim în icoane și alți sfinți canonizați solemn de Sfântul Sinod: Sfinții cuvioși Ioan de la Prislop, Antonie de la Iezerul-Vâlcea, Daniil Sihastrul de la Voroneț, Gherman din Dobrogea, Ioan de Neamț Hozevitul, Teodora de la Sihla, preoții mărturisitori Ioan din Galeș și Moise Măcinic din Sibiel, Sfinții Ierarhi: Martirul Antim Ivireanul, Iosif Mărturisitorul din Maramureș, Ghelasie de la Râmeț, Leontie de la Rădăuți, binecredinciosul voievod Ștefan cel Mare și Sfânt, Sfinții martiri Brâncoveni: Constantin cu cei 4 fii ai săi: Constantin, Ștefan, Radu, Matei și sfteticul Ianache.

Dreptmăritori creștinii!

Să ne amintim că Mântuitorul a spus: «Cel ce Mă vede pe Mine, vede pe Cel ce M-a trimis pe Mine» (Ioan 12,45), adică Îl vede pe Tatăl. Așadar, e firesc să spunem că dacă la Tatăl ajungem prin Hristos, pe Hristos Îl slujim slujindu-i aproapei noastre. Mântuitorul Însuși ne îndeamnă să purtăm grijă mai ales de cei «flămânzi, însetați, goi, străini, bolnavi, întemnițați». El ne cere ca pe fiecare suferind să-l vedem, că-l cinștim și să-l iubim ca pe o «icoană» tainică a Lui. Iar Sfântul Apostol Pavel ne povățuiește: «Purtați-vă sarcinile unii altora, și așa veți împlini legea lui Hristos» (Gal. 6, 2). Aceasta este taina, lege dragostei. A iubi înseamnă a trăi viața semenului. Lipsa, pătimirea semenului e și pătimirea mea, bucuria lui e și fericirea mea; iar plinirea iubirii, precum zice Apostolul și Evanghelistul este: «Să nu iubim cu vorba, numai din gură, ci cu fapta și cu adevărul» (Ioan 3, 18).

Mai ales acum, întru înnoirea vieții în care a intrat țara prin jertfa fiilor noștri din Decembrie 1989, îndatoririle misionare ale Bisericii strămoșești au sporit negrăit de mult; acum însă avem libertatea de a le împlini. Să ne gândim la cei din spitale, din leagăne de copii, din cămine de bătrâni, la așezăminte pentru handicapați. Să ne gândim și la susținerea misiunii noastre în parohiile mici, unele în anumite părți ale Transilvaniei, care numără foarte puține familii ortodoxe. În prezent să ne îndreptăm cu deosebită atenție și către frații noștri din Basarabia, Bucovina și ținutul Herței securine să vă facem cunoscut și pe această cale, că la cererea fraților noștri din Basarabia la 19 decembrie 1992 tradiționala Mitropolie Ortodoxă a Basarabiei și-a reluat activitatea sub oblăduirea canonică a Patriarhiei Române, adică a Bisericii noastre strămoșești, «mama spirituală a poporului român», cum o numește Eminescu.

Totodată, în grija sa părintească și frățască față de Mitropolia Basarabiei, Patriarhia Română nu percepe din partea ei nici un fel de contribuție financiară; dimpotrivă, o va sprijini, la cerere, în activitatea ei pastorală și educativă.

Față de aceste cerințe ale Bisericii, îndreptăm apel stăruitor către toți dreptcredincioșii Bisericii noastre, să ne susțină în misiunea sfântă pe care o avem de împlinit. Știm că țara străbate o perioadă de lipsuri; dar, pentru împlinirea îndatoririlor noastre creștinești față de aproapele, fiecare trebuie să dăruiască după putere; să nu-și închidă inima față de fratele său care este în nevoie, pentru ca astfel să se arate în el «dragostea lui Dumnezeu» (I Ioan 3, 17). Dar Dumnezeu se bucură deopotrivă, ba încă și mai mult, de banul văduvei, acea «Văduvă sărmană» care, oferind în vistieria templului doi bănuți, a fost citată de Mântuitorul în sensul că ea, dând totul din sărăcia și de la gura ei, a dăruit mai mult decât toți (Luca 21, 1-4). Într-adevăr, precum adânc grăiește Sf. Ioan Gură de Aur: «mărimea milosteniei nu stă în mulțimea banilor, ci în libertatea inimii celor ce o fac» (Omilia 55 la Facere)

și în jertfelnicie. Așadar noi toți, cu mai multă sau mai puțină stare, oferind darul nostru cu aceeași râvnă și dragoste din anii trecuți, pentru Fondul Central Misionar, să fim încredințați că ne agonisim, cum spune același Sfânt Ioan Gură de Aur, «bogăție multă în cer cu mâinile celor ce au nevoie de ea și care nu poate fi furată de nici o viclenie omenească» (Omilia 42 la Facere). În acest fel devenim toți părtași la îndeplinirea misiunii Bisericii în lume, pentru mântuirea tuturor.

Așa să ne ajute Dumnezeu!

SFÂNTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

† TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

† DANIEL

MITROPOLITUL MOLDOVEI
ȘI BUCOVINEI

† NESTOR

MITROPOLITUL OLTENIEI

† LUCIAN

ARHIEPISCOPUL TOMISULUI

† PIMEN

ARHIEPISCOPUL SUCEVEI
ȘI RĂDĂUȚILOR

† ANTIM

ARHIEPISCOPUL DUNĂRII DE JOS

† GHERASIM

EPISCOPUL RÂMNICULUI

† EPIFANIE

EPISCOPUL BUZĂULUI

† CALINIC

EPISCOPUL ARGEȘULUI

† IOAN

EPISCOPUL ORADIEI

† ANTONIE

MITROPOLITUL ARDEALULUI

† NICOLAE

MITROPOLITUL BANATULUI

† VASILE

ARHIEPISCOPUL TÂRGOVIȘTEI

† BARTOLOMEU

ARHIEPISCOPUL VADULUI,
FELEACULUI ȘI CLUJULUI

† EPISCOP PETRU

PĂDURARU
LOCȚIITOR DE MITROPOLIT
AL MITROPOLIEI BASARABIEI

† EFTIMIE

EPISCOPUL ROMANULUI ȘI
HUȘILOR

† ANDREI

EPISCOPUL ALBA IULIEI

† TIMOTEI

EPISCOPUL ARAĐULUI,
IENOPOLEI ȘI HĂLMAGIULUI

† JUSTINIAN

EPISCOP AL EPISCOPIEI
ORTODOXE ROMÂNE, A
MARAMUREȘULUI ȘI
SĂTMARULUI

† NIFON PLOIEȘTEANUL
EPISCOP-VICAR PATRIARHAL

† ROMAN IALOMIȚEANUL
EPISCOP-VICAR AL
ARHIEPISCOPIEI BUCUREȘTILOR

† SERAFIM FĂGĂRĂȘANUL
EPISCOP-VICAR AL
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI

† GHERASIM PUTNEANUL
EPISCOP-VICAR AL
ARHIEPISCOPIEI SUCEVEI
ȘI RĂDĂUȚILOR

† IRINEU SLĂTINEANUL
ARHIEREU-VICAR AL EPISCOPIEI
RÂMNICULUI

† CASIAN GĂLĂȚEANUL
ARHIEREU-VICAR AL EPISCOPIEI
DUNĂRII DE JOS

† TEOFAN SINAITUL
EPISCOP-VICAR PATRIARHAL

† CALINIC BOTOȘĂNEANUL
EPISCOP-VICAR AL
ARHIEPISCOPIEI IAȘILOR

† DAMASCHIN
SEVERINEANUL
EPISCOP-VICAR AL
ARHIEPISCOPIEI CRAIOVEI

† IRINEU BISTRIȚEANUL
EPISCOP-VICAR AL
ARHIEPISCOPIEI CLUJULUI

† IOACHIM VASLUIANUL
ARHIEREU-VICAR AL EPISCOPIEI
ROMANULUI ȘI HUȘILOR

† EMILIAN ARĂDEANUL
ARHIEREU-VICAR AL EPISCOPIEI
ARADULUI

CUVÂNTUL PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST PENTRU SĂPTĂMÂNA DE RUGĂCIUNE CREȘTINĂ — ian. 1993

Iubiți creștini și creștine,

Urmând pilda Domnului nostru Iisus Hristos Care S-a rugat pentru "Ca toți să fie una" (Ioan 17-11), bisericile ortodoxe se roagă în cadrul slujbelor religioase, prin ectenii și rugăciuni, pentru "bunăstarea sfințelor lui Dumnezeu Biserici și pentru unirea tuturor". Ne rugăm, deasemenea, pentru "tot sufletul creștinesc" și pentru ca "pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos să o dăm".

Se știe că rugăciunea este modul de comunicare a omului cu Dumnezeu prin cultul divin public și particular. În creștinism, potrivit Sf. Scripturi, Sf. Părinți ai Bisericii Universale, rugăciunea este, împreună cu milostenia, un element esențial al pietății credinciosului. Mântuitorul Hristos îndeamnă pe apostolii Săi și prin ei pe toți slujitorii și credincioșii: "*Privegheați și vă rugați să nu cădeți în ispită*" (Mat. 26 41). Ca urmare, încă de la început, "rugăciunea și slujirea cuvântului" fac parte din propria slujire a apostolilor. Din primele zile ale Bisericii, rugăciunea este nedespărțită de viața creștină, cea personală și cea comunitară. Ea însoțește întotdeauna cultul "în duh și adevăr".

Tradiționala inițiativă a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de a organiza, o dată pe an, Săptămâna de rugăciune pentru unitatea creștinilor, este însemnată și încurajatoare pentru lărgirea cooperării ecumenice în aceste vremuri de binecuvântare

cerească dar și de mari încercări. De aceea, numai rugându-ne împreună și unii pentru alții, devine autentică și credibilă. În mod asemănător la o reconciliere durabilă, între oameni aparținând unor diferite biserici, putem contribui, în mod substanțial, dacă ne rugăm împreună Domnului Iisus Hristos Care a împăcat "pe toate cu Sine, fie cele de pe pământ, fie cele din ceruri, făcând pace prin El, prin sângele Crucii Sale" (Col. 1-20).

De aceea, pentru împlinirea chemării noastre creștine comune, binecuvântăm deopotrivă pe ostenitorii I.D.R. om-ului și pe toți creștinii care vor participa la slujbele ce vor avea loc în această săptămână de rugăciune pentru unitatea creștină.

Pentru toți cei care se roagă în timpul Sf. Liturghii, pentru "unirea credinței și împărtășirea Duhului Sfânt", tema alească pentru anul acesta: "ROADELE DUHULUI PENTRU UNITATEA CREȘTINILOR" (Gal. V, 22-23) este binevenită pentru că roadele Duhului Sfânt, așa cum sunt amintite de Sf. Apostol Pavel, sunt trepte spre îndumnezeire și totodată, pentru vindecarea societății noastre.

Să ne rugăm împreună cu toți frații noștri creștini, cu care viețuim în România, pentru a trăi în pace și bună înțelegere pentru a fi astfel folositori societății în care trăim.

Fie ca Bunul Dumnezeu să ne întărească rugăciunile și chemarea creștină comună din timpul acestei săptămâni speciale pentru unitatea creștină.

Teoctist
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române
ianuarie, 1993

CUVÂNTUL PASTORAL AL SFÂNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE, ÎMPOTRIVA AVORTULUI ȘI PENTRU APĂRAREA DARULUI SFÂNT AL VIEȚII

Iubiți fii și fiice duhovnicești,

Asistăm astăzi, cu mare durere sufletească, la înmulțirea și răspândirea unui flagel al societății noastre actuale, îndreptat împotriva vieții și a omului. Societatea românească și dănuirea poporului nostru sunt amenințate în însăși temelia existenței lor de creșterea îngrijorătoare a avortului și a practicilor anticonceptive și anticoncepționale, păcate de care se fac răspunzători deopotrivă bărbatul și femeia.

De aceea, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române își îndreaptă chemarea sa către fiicele și fiii neamului nostru românesc, către familiile lor, cu îndemnul părintesc de a folosi darul sfânt al libertății, câștigat prin sânge nevinovat de martiri, pentru apărarea, afirmarea și reînnoirea vieții pe baza învățăturilor Sfintei Scripturi și a valorilor morale creștine și tradiționale ale neamului nostru.

Viața este cel mai mare dar al lui Dumnezeu. În Înțelepciunea Sa, El împarte oamenilor, după a Sa voie și știință acest dar pentru că El singur este Cauza, Izvorul și Dătătorul de viață.

Omul, creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu (fac. 1, 26-27), este o ființă comunitară. În familie, cea mai veche și mai sfântă instituție umană, omul trăiește după modelul comuniunii de iubire al Sfintei treimi și devine "împreună lucrător cu Dumnezeu" (I Cor. 3, 9) în perpetuarea vieții pe pământ (Fac. 1, 28).

Viața, așadar, nu este un bun propriu. Nimeni nu are dreptul de a dispune, după bunul său plac, de viața sa, de viața altora sau chiar de a propriilor săi copii.

Refuzul de a da viață sau oprirea cursului vieții, desființează statutul însuși al omului care a fost creat spre a fi născător și purtător de viață. Viața în om are începutul în momentul conceperii, iar după învățătura Bisericii, orice atentat împotriva ei este un păcat împotriva lui Dumnezeu care este izvorul vieții.

Sfânta Scriptură și Sfintele Canoane ale Bisericii noastre învață că avortul voit este păcat strigător la cer, întrucât esteucidere premeditată, iar atât mamele cât și toți cei care iau parte sau contribuie la săvârșirea acestui păcat, își atrag judecata lui Dumnezeu.

În lumina acestor învățături, nu adresăm familiilor noastre creștine și tuturor familiilor românești cu chemarea: Nu vă împotriviți lui Dumnezeu, Izvorul Vieții și fugiți de păcatul omuciderii! Nu vă lăsați amăgiți de ispita înșelătoare a unei vieți fără copii, aparent liniștită! Nu vă lipsiți de copii care înseamnă binecuvântarea lui Dumnezeu în orice familie. Numai acea mamă este fericită, care se arată ca "o vie roditoare" (Ps. 127, 3). Copiii aduc bucurie și întăresc legăturile sufletești dintre părinți. Tot ei vin cu darurile personale pentru binele și sănătatea neamului, dăinuindu-i ființa peste vremuri, înmulțind cetele făuritorilor de cultură, civilizație și spiritualitate, precum și ale eroilor și sfinților noștri.

Ne adresăm, de asemenea, personalului medical și tuturor slujitorilor și apărătorilor vieții trupești, cu îndemnul părintesc de a purta mesajul darului sfânt al vieții de la altarul bisericilor la altarul medicinei. În virtutea vocației sfinte la care ați fost chemați, faceți-vă părtași salvării mugurilor de viață și sădiți în suflete, cu darul pe care-l aveți de sfătuitoari trainici, încrederea, nădejdea și bucuria de a fi mamă și părinte.

Un cuvânt de apreciere și îndemn dorim să adresăm și educatorilor, învățătorilor, profesorilor și tuturor fiilor și fiicelor Bisericii noastre care, prin educație și modelare, pregătesc pentru viață tinerele noastre vlăstare. Sădiți în sufletele curate și nevinovate ale copiilor și tinerilor învățăturile sfinte și folositoare, insuflați-le respectul pentru viața proprie și a semenilor de orice neam și credință ar fi și îndrumați-i să se simtă responsabili față de darul sfânt al vieții și de întreaga creație. Deschideți-le inimile ca să-L primească pe Hristos-Domnul vieții și să redescopere valorile morale și frumusețile spirituale ale neamului nostru.

Țiimpul care îl trăim astăzi este umbrat de greul păcat al avortului și al oricărui mod de implicare și întrerupere a vieții umane. Societatea noastră are nevoie de o reală și profundă schimbare lăuntrică a omului, pentru a preîntâmpina și înlătura acest păcat. Iar pentru noi creștinii, numai Hristos — Izvorul Vieții și Biserica Sa pot schimba și reînnoi viața oamenilor.

Încrezători în purtarea de grijă și în milostivirea lui Dumnezeu, vă încredințăm de rugăciunile noastre și chemăm binecuvântarea Domnului peste toți fii și fiicele Sfintei noastre Biserici.

"Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi, cu toți".

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române

CREDINȚĂ ȘI MINUNE

În anul de grație 1992, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a canonizat, cu toată solemnitatea, un număr bogat de sfinți autohtoni și anume:

- 1.— Sfântul Cuvios *Gherman*, sec. IV-V din dacia Pontică (Dobrogea)
- 2.— Sf. Ierarh *Ghelasie*, sec. XIV, de la Râmeț, Transilvania
- 3.— Sf. Ierarh LEONTIE, sec. XIV-XV de la Rădăuți
- 4.— Sf. Daniil Sihastru, de la Voroneț
- 5.— Sf. Voievod Ștefan cel Mare al Moldovei (2 iulie 1504)
- 6.— Sf. Cuv. Ioan, sec. XV-XVI, de la Prislop (țara Hațegului)
- 7.— Sf. Cuv. Teodora, sec. XVII, de la Sihla, (Neamțu)
- 8.— Sf-ții martiri Brâncoveni (15 aug, 1714): Constantin Vodă și cei 4 fii ai săi: Constantin, Ștefan, Radu, Matei și sfetnicul Ianache
- 9.— Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul, Mitropolitul țării Românești, (sept. 1716)
10. Sfântul Ierarh Iosif, mărturisitorul din Maramureș, sec. XVII-XVIII
- 11.— Sf. mărturisitor, Pr. Ioan din Galeș, Transilvania, sec XVIII
- 12.— Sf. mărturisitor, Pr. Moise Măcinic din Sibiel, Transilvania, sec. XVIII
- 13.— Sf. Cuv. Antonie de la Iezerul Vâlcea, sec. XVIII
- 14.— Sf. Cuv. Ioan Iacob de la Neamț (5 aug. 1960) "Minunat este Dumnezeu între sfinții Lui"

"Minunat ești, Doamne, și minunate sunt lucrurile Tale și nici un cuvânt nu este de ajuns spre lauda minunilor Tale".

CANONIZAREA SFINTILOR ROMÂNI DIN CAPITALA ȚĂRII — BUCUREȘTI

Anul 1992, a constituit pentru Ortodoxia românească popas de înaltă rugă de mulțumire, și de slavă adusă lui Dumnezeu, pentru că Sfântul Sinod al Bisericii noastre, urmându-și sfânta Tradiție strămoșească a proclamat și a canonizat un număr de noi sfinți români, îmbogățind astfel cultul bisericii noastre, cu mari figuri de Părinți, Dascăli și Ierarhi, cu binefăcători cărturari și apărători aleși, ai dreptei credințe și propășirea ei.

Prin semnele de sfințenie care au stat la temelia canonizărilor au fost mărturisirea lui Hristos până la moarte, viața sfântă și curată, apărarea credinței și a

bisericii împotriva ereziilor și năvălitorilor acelor de alt neam, și moartea martirică, toate semne ale sfințeniei creștine.

Toate aceste alese personalități duhovnicești au fost cinștite de generații de creștini, mai înainte, perioade lungi de vreme, fiind prețuite veacuri întregi.

Ne amintim că încă în secolele XII-XIV Ortodoxia a statornicit unele reguli și condiții pentru canonizarea sfinților. Ea nu a forțat sau a abuzat de astfel de acte și le-a săvârșit numai atunci când a constatat existența acestor situații. Astfel, mulți au fost sfinții pe care i-a dat poporul nostru, și pe care i-a sfințit în calendarul ortodox ca: Dasius, Emilian al Durosturului, Nichita de Remessiana, Sava Gotul, cei 4 sfinți martiri de la Niculițel, precum și un șir lung de alți sfinți, până în vremea noastră.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în anul 1950, sub păstorirea Patriarhului Justinian, a efectuat canonizarea unui număr de 7 sfinți români, (Iosif cel Nou, Calinic de la Cernica, Ilie Iorest, Sava Brancovici, Visarion, Sofronie de la Cioara și Oprea Miclăuș), precum și generalizarea unor sfinți în toată Biserica românească ca: Filofteia, Nicodim de la Tismana, Sf. Ioan cel Nou de la Suceava, Grigorie Decapolitul, Cuvioasa Paraschiva de la Iași. Aceștia au fost înșcriși și inaugurați oficial în anul 1955.

Mai târziu o comisie a Sfântului Sinod — vreme de mai mulți ani a pregătit, mai departe, documentele pentru canonizarea unor noi sfinți români, -14- , precum și generalizarea altor -24- de sfinți, care s-au născut în alte părți și au suferit martiriul pe teritoriul țării noastre, și cărora li s-au fixat zile de cinștire, după rânduiială.

Astfel, la 20 iunie 1992, Sfântul Sinod a proclamat instituirea DUMINICA TUTUROR SFINȚILOR ROMANI, în prima duminică de după Duminica Tuturor Sfinților.

*

SFINȚII MARTIRI CONSTANTIN VODĂ BRÂNCOVEANU ȘI CEI PATRU FII AI SĂI

Sprrijinindu-se pe documentele respective, Sfântul Sinod a hotărât canonizarea Binecredinciosului Voievod Constantin Brâncoveanu, împreună cu fiii săi, Constantin, Ștefan, Radu și Matei, precum și a sfetnicului său Ianache, să fie cinștiți în ceata Sfinților martiri ai Ortodoxiei, în ziua de 16 august în fiecare an.

Cunoscut este tuturor faptul că Voievodul Constantin Brâncoveanu a condus vreme de 25 de ani Țara Românească, fiind unul dintre cei mai mari voievozi ai neamului, cunoscut ca un strălucit întemeietor de cultură și de artă, ctitor de înaltă prețuire, ridicând din temelie multe mănăstiri și biserici și restaurând altele, precum și întemeierea de așezăminte și spitale pentru săraci și bolnavi, precum și ajutând bisericile ortodoxe de peste hotare, până la urmă primind și moarte martirică. În Sinaxarul întocmit de Sfântul Sinod se arată, în mod luminos, biografia noului Sfânt canonizat.

Nepot după mamă al Voievodului Șerban Cantacuzino, s-a născut la 15 aug. 1654, în satul Brâncoveni, de lângă Olt, în ținutul Romanai. Rămas orfan a fost crescut de unchiul său, stolnicul Constantin Cantacuzino, figură strălucitoare de cultură a vremii sale, și care s-a îngrijit de pregătirea culturală a nepotului său. Fiind înzestrat cu mari calități și cunoscând limba grecească și salvonească, a fost dregător domnesc atât la Duca Vodă, cât și la Șerban Cantacuzino. După moartea acestuia din urmă (1788) boierii țării au ales ca domn pe Constantin Brâncoveanu,

rugându-l: "Ne rugăm, nu lăsați Țara să intre alți oameni răi sau nebuni să o strice și primește domnia!"

După ce a intrat în Biserică, fiind încojurat de Vlădica Teodosie și Patriarhul Dionisie al Țarigradului, urcându-se pe Tron, a rostit: "Domnia aceasta eu nu o poftesc ca să-mi înmulțesc grijile și nevoile ci dumneavoastră m-ați pofțit și fără voia mea m-ați pus Domn în vreme ca acestea turbure, înconjurat de oști și de dușmani".

Opera sa de ctitorie a început cu ridicarea Mănăstirii Horezu, pe care o rânduse să-i fie cândva loc de veșnică odihnă. Printre ctitoriile sale putem pomeni: Mogoșoaia, Potlogi, Sf. Gheorghe Nou — București, Sâmbăta de Sus, — Făgărași, Cetatea Făgărașului, Poiana Mărului — Sibiu), precum și restaurările M-rilor Tismana, Arnota, Dealu, Glavacioc, Strehaia și ale Curților Domnești de la Târgoviște și București. A construit și peste hotare o biserică la Galata, (lângă Constantinopol) și a trimis ajutoare la Mănăstirile de la Athos, Patmos, Iveria și Sf. Ecaterina de la Muntele Sinai. Pe multe aceste obiective le-a înzestrat cu danii, moșii, păduri, lacuri și altele. De asemenea, și-a îndreptat privirile spre Moldova și Transilvania, trimițându-le ajutoare multora care se aflau în suferințe și lipsuri.

Din punct de vedere edilitar el a inaugurat un nou stil de arhitectură care poartă și astăzi numele său, "*stilul brâncovenesc*". Pentru toate aceste realizări și multe altele, i s-a decernat de autoritățile străine diplome ca: Diploma de nobil ardelean și prinț al Sfântului Imperiu.

Nu putem uita cât a sprijinit opera cărturărească a lumii. Prin cele cinci tipografii ale țării: București, Snagov, Buzău, Râmnicu Vâlcea, Târgoviște, apar opere inedite în special Biblia de la București (1688), Evanghelia, Octoiul, Apostolul, Mărturisirea lui Petru Movilă, Tâlcuirea Sfintei Liturghii, Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur, Cartea de lumină, Pildele filozoficești, Floarea darurilor — cărți bisericești, cărți de educație pentru mireni și școlari, Cărți de zidire sufletească pentru toți creștinii. Prin aceasta a contribuit la întărirea unității de limbă și de neam. A știut să-și aleagă lângă sine ierarhi, cărturari, ca mitropoliții Teodosie și Antim Ivireanul, Ștefan și Ilarion al Râmnicului, Grigore, Mitrofan, Damaschin Dascălu și Ioasaf al Buzăului.

Pentru preoții săraci ai bisericilor din Siria și Arabia a trimis bani și cărți în limbile grecești și arabe, și cărți de cult.

Cunoscând starea grea a bisericii din Transilvania din cauza uniției, a trimis anual câte 6000 de galbeni mitropoliei, precum și cărți, odăjdii și obiecte religioase și i-a donat moșia Merișani din Argeș.

Pentru a ușura lucrurile și starea ortodocșilor din Transilvania, asupra cărora catolicii făceau presiuni din ce în ce mai mari, Constantin Brâncoveanu a cerut Împăratului Leopold ca "românii care trăiesc în acele locuri să nu fie siliți la uniție".

Tot atunci Patriarhul Atanasie Dabas — venit în București s-a adresat Voievodului Constantin Brâncoveanu: "Noi, de la marginile pământului și din părțile cetății lui Dumnezeu Antiohia, auzind de virtuțile tale, de Dumnezeu luminate, am venit, cu toată graba în acest oraș, ca să vedem și să învățăm acelea ce am auzit fiind departe, după cum în vechime împărăteasa de miază-zi a venit de la margini să vadă înțelepciunea lui Solomon.

Domnia lui Constantin Brâncoveanu însă, a fost plină și de multe griji și sacrificii. Avea dușmani atât în țară cât și peste hotare. De aceea ei au ridicat unele acuzații mincinoase împotriva sa, spunându-se că era foarte bogat.

Astfel fiind mazilit în Săptămâna Patimilor în anul 1714, Sultanul turcilor, Ahmed al III-lea, a trimis ienicerii de-a ridica pe Constantin Vodă, cu fiii și ginerii săi și în jalea tuturor locuitorilor orașului București, a fost dus la Înalta Poartă. Aici

creștinul Voievod și fiul său cel mare au fost chinuți de către necredincioși, vreme de 4 luni, fiind supuși la mari suferințe. După aproape 25 de ani, de strălucită domnie Voievodul Constantin Brâncoveanu, împreună cu cei patru fii ai săi, Ștefan, Radu, Constantin și Matei, precum și sfetnicul său Ianache, au primit coroana sfântă a muceniciei, pentru credința ortodoxă pe care au mărturisit-o și nu au părăsit-o.

În fața călăului Sultanul îi dă o ultimă șansă, să spună unde este ascunsă averea și să se lepede de legea creștină, îmbrățișând pe cea turcească. Brâncoveanu i-a răspuns "că averea, cât a avut i-a luat-o sultanul, și alta nu are, iar de legea creștinească nu se lasă, căci în ea s-a născut și a trăit, și în ea vrea să moară". Apoi Brâncoveanu a grăit copiilor săi: "Fiilor fiți cu curaj, am pierdut tot ce aveam pe lumea asta pământească, nu ne-au mai rămas decât sufletele, să nu le pierdem și pe ele, și să le ducem curate în fața Mântuitorului Iisus Hristos; să spălăm păcatele noastre cu sângele nostru". Sultanul turbat de mânie, a poruncit să taie capetele copiilor și lui Ianache sfetnicul, apoi a tăiat călăul cu sete și capul nefericitului părinte căzut în balta de sânge a copiilor săi. Capetele lor au fost înfipite în vârful sulitelor și purtate prin Țarigrad, iar trupurile aruncate în Bosfor, de unde niște pescari credincioși le-au cules și le-au îngropat în taină într-o mănăstire din Haiki. Doamna Maria, împreună cu nurorele și nepotul Constantin au fost întemnițate în Asia Mică și după doi ani de surghiun, cu prețul unei sume mari de bani au fost eliberate.

În anul 1720, osemintele Sfântului Voievod Martir au fost aduse în țară, și înmormântate la Biserica Sfântul Gheorghe Nou din București, iar deasupra mormântului său străjuiește candela amintirilor triste și a cinstirii noastre.

Aceasta este viața, lupta și mucenicia Sfântului Constantin Vodă Brâncoveanu pe care îl vom prăznui în fiecare an, în ziua de 16 august.

**SFINȚII MARTIRI CONSTANTIN VODĂ BRÂNCOVEANU
CU CEI PATRU FII CONSTANTIN, ȘTEFAN, RADU,
MATEI ȘI SFETNICUL IANACHE
(16 august)**

TROPARUL — Glas III

Cel ce pentru dreapta credință și pentru neam,

Te-ai învrednicit a suferi moarte de martir, Împreună cu fiii tăi; Constantin,
Ștefan, Radu, Matei

Și cu sfetnicul Ianache,

Dreptcredinciosule, Voievod Constantine,

Roagă pe Hristos, Dumnezeu, să mântuiască sufletele noastre.

CONDACUL — Glas VIII

În cetatea Sfântului Împărat Constantin și tu,

Împreună cu fiii tăi, voievodule Constantine,

Astăzi, pe Hristos L-ai mărturisit și

Și cu puterea Sfintei Cruci, pe necredincioși rușinând, Cu vrednicie, toți,
cununa muceniciei ați primit.

Pentru aceasta, cântări și laude aducem vouă, Ca acelor ce sunteți ocrotitori și
rugători

Pentru Biserica și neamul românesc.

*

SFÂNTUL IERARH MARTIR ANTIM IVIREANUL

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, prin Tomusul dat în ziua de 20 iunie 1992, a canonizat pe Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanu, fost mitropolit al țării Românești, hotărând să fie numit în ceata sfinților și să se sfințească după rânduiala bisericească, fiind înscris în calendarul Bisericii noastre și în Sinaxar, ca și în Minee, în ziua de 27 septembrie a fiecărui an.

El s-a născut în anul 1650, fiind de neam ivirean sau georgian și a primit numele de botez de Andrei.

Înzestrat de Dumnezeu cu mari daruri — așa cum spune psalmistul — “a fost ca un pom răsărit lângă izvoarele apelor” și, venind în Țara Românească și-a dăruit toată ființa sa, Bisericii și neamului românesc.

Încă de tânăr, Antim Ivireanu cade, împreună cu patria sa, sub puterea turcească și este adus în țara noastră de domnitorul sfințit, Constantin Brâncoveanu. Sprijinit de către Macarie ieromonahul, și mitropolitul Dosoftei al țării Românești, își dăruiește toate darurile sale primite de la Dumnezeu, Bisericii și neamului, fiind puternic apărător al credinței, predicator al cuvântului lui Dumnezeu, tipograf, scriitor, creator de artă bisericească, bun slujitor și ales păstor de suflete.

Învăță meșteșugul tipografic de la vestitul Mitrofan, pe vremea când se tipărea Biblia de la București (1688). Trimis la Snagov ca stareț al mănăstirii lui Vlad Tepeș, tipărește în grecește: “Capitole îndrumătoare”, “Slujba Cuvioasei Paraschiva și a Sfântului Grigorie Decapolitul”, iar mai târziu în București, din porunca Domnitorului Constantin Brâncoveanu, Psaltirea în limba română. A scris în tipografiile sale, pe care le-a înființat, 63 de cărți din care 38 lucrări compuse de el în diferite limbi — română, greacă, arabă și georgiană.

În anul 1705 Sfântul Ierarh Antim a fost ales Episcop al Eparhiei Râmnicului, iar după 3 ani, după moartea Mitropolitului Dosoftei, a fost ales mitropolit al țării Românești (1708).

El a întărit predica în Biserică, și a scris renumitele “Dihădii” care au fost tipărite în mai multe ediții până în zilele noastre. Pe lângă opera aceasta tipografică, el a ridicat, de asemenea, opera de zidire sufletească, toată viața închinându-și-o tipăririi de cărți bisericești, sfaturi și îndemnuri, cuvântări de o înaltă ținută teologică, într-o limbă literară, cât mai înaltă.

Izbucnirea războiului dintre ruși și turci și tulburările politice din vremea aceea, i-au adus ierarhului Antim mari suferințe, neplăceri și necazuri, din partea uneltitorilor dușinănoși.

Scos din scaunul mitropolitan, încearcă să se apere, spunând: “nu am venit în țară de bunăvoie, nici mănăstirca Snagov nu am luat-o cu sila, și la Episcopia de la Râmnic nici nu m-am gândit”.

Domnitorul Nicolae Mavrocordat, lăsat convins de unelțirile dușmanilor lui, îl închide și cere patriarhului ecumenic caterisirea grabnică a Sfântului ierarh Antim Ivireanu. Acesta i-o trimite neîntârziat, și astfel, marele ierarh este caterisit, trecut în rândul mirenilor, primind din nou numele de la botez de “Andrei”, și trimis în surghiun la o mănăstire de la Muntele Sinai. I se pregătea sfârșitul. Luat de turcii necredincioși și îndreptându-se spre locul de surghiun, dincolo de Dunăre, și a fost ucis prin tăierea capului, iar trupul său este aruncat în apele râului Tunghia, un afluent al fluviului Marița, care i-au purtat lacrimile și sângele mucenicesc, spre țărmurile împărăției nemuritoare.

Posteritatea l-a păstrat în inima și evlavia ei ca pe un mărturisitor și mucenic al dreptei credințe, pentru care și-a dat viața, rămânând unul dintre cei mai mari vlădici ai Bisericii Ortodoxe Române, înscris pentru veșnicie în viața și istoria Bisericii noastre și neamului nostru român.

De la el ne-a rămas, pe lângă tipăriturile amintite, după cum mărturisea cronicarul Del Chiaro, mărturia că Sfântul Ierarh Antim a ridicat șase clădiri și o mănăstire, închinată Tuturor Sfinților.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, prin Tomusul de canonizare al părintelui nostru Ierarh Antim, mitropolit al țării Românești, a hotărât să-l enumere în ceata sfinților și să fie cinstit după rânduială bisericească, în ziua de 27 septembrie.

De asemenea, a hotărât ca viața, slujba și icoana sfântului, să se tipărească, să fie primite, cu evlavie, de către toți credincioșii creștini ortodocși. Icoana, care poartă chipul sfântului Ierarh Antim Ivireanu, să fie așezată în biserici în locul potrivit cetei sale, iar de se vor zidi biserici noi, acestea să-și poată lua hramul acestui sfânt. Pentru ca să sporească evlavia, credincioșilor, a rânduit ca biserica mănăstirii Antim să adauge la hramul "Tuturor Sfinților" și hramul Sfântului ierarh martir Antim Ivireanu.

TROPARUL SFÂNTULUI IERARH MARTIR ANTIM IVIREANU (Glas III)

Sfinte Părinte ierarhe Antim, cu vrednicie ai rânduit păstori și învățători turmei tale, și cu înțelepciune dumnezeiască ai revărsat râurile sfințelor tale cuvinte. Viața ai pus-o pentru păstoriții tăi, și cununa muceniecii ai dobândit de la Hristos, Dumnezeu, pe care roagă-l, Sfinte Ierarhe Antim, să dăruiască pace și mare milă, celor ce săvârșesc Sfântă pomenirea ta.

CONDACUL (Glas III)

Învățătorule al dreptei cinstiri de Dumnezeu Părinte Ierarhe Antim, lauda arhierilor țării Românești, podoaba cărturarilor, și dulce grăitor al înțelepciunii dumnezeiești în graiul românesc te-ai arătat. Lupta cea bună luptând și dreapta credință mărturisind cu haină mucenicească, prea frumos te-ai împodobit și înțelepciunea lui Hristos ai dobândit-o. Pentru aceasta, împreună cântăm zicând: "Bucură-te, Sfinte, Prea Fericite, Părinte Antim!"

Redacția

ÎNDRUMĂRI OMILETICE ȘI PASTORALE

EXPLICARE ASUPRA CUVINTELOR

“Răscumpărând vremea” (Efes. V, 16), adică folosirea timpului bine. Sensuri, interpretări și aplicații.

Sfântul Apostol Pavel, în Epistola către Efeseni, cap. V, chiar de la început afătuiește pe creștini să fie următorii lui Dumnezeu, să umble întru iubire: “Umblați întru iubire, precum și Hristos ne-a iubit pe noi și S-a dat pe Sine pentru noi prinos și jertfă lui Dumnezeu” (vers. 2) să se ferească de: desfrâu, lăcomie, vorbe de rușine, avertizându-i: “că nici un desfrânat, sau necurat, sau lacom de avere... nu are moștenire în împărăția lui Hristos și a lui Dumnezeu” (v. 3-5), să facă: “ce este bine plăcut Domnului” (v. 10), și să fugă de lucrurile întunericului, de nepăsare, lene, somnolență, zicând: “deșteaptă-te cel ce dormi și te scoală din morți (adică din păcate) și te va lumina Hristos” (v. 14), să umble cu înțelepciune: “luați seama cum umblați, nu ca niște neînțelepți, ci ca cei înțelepți” (v. 15). În vers. 16 Marele Apostol pune în lumină o altă problemă de foarte mare importanță: folosirea timpului în bine: “răscumpărând vremea, că zilele rele sunt: zice el, problemă capitală pentru toate timpurile și locurile.

Dar de ce a pus Sfântul Pavel această problemă a folosirii timpului bine și cu folos: “răscumpărând vremea”? Desigur a văzut că în lumea păgână, mai ales din vremea sa, erau mulți oameni-parazitari, indiferent de neam și de religie, care nu lucrau nimic, își iroseau vremea în zadar; unii din ei erau și mari latifundiari, exploatare, trăind în desfrâu, petreceri, lăcomie, ură, în întunec, egoism etc... Și ca nu cumva aceste rele, care izvorau din trândăvie, pierderea timpului în zadar, să pătrundă și în creștinism, în noua doctrină, a atras atenția tuturor, prin cuvintele amintite “răscumpărând vremea”, folosiți timpul bine, cu folos, făcând numai fapte bune, care duc la mântuire.

Însă și cele spuse de el, mai înainte, de aceste cuvinte, de la începutul cap. V, ca: virtutea iubirii, ferirea de patimi, umblarea statornică în înțelepciunea și plăcerea lui Dumnezeu, erau tot fapte prin care se răscumpăra vremea.

Cuvintele Apostolului “răscumpărând vremea, folosirea timpului cu folos”, se pot aplica în multiple activități și spirituale, de fructificarea vieții religioase, recuperarea de mântuire, și fizice-materiale de fiecare zi, cum vom arăta mai departe.

I. Importanța timpului. Despre timp și importanța lui numai omul își dă seama; celelalte viețuitoare nu-și dau seama. În adevăr, “între toate ființele care populează universul, doar omul își dă seama de semnificația timpului, ca înlănțuire a diferitelor perioade având, fiecare conținut și valoare proprie”¹. Iar Mântuitorul întrupându-Se, în timp, la plinirea vremii, l-a sfințit și i-a dat prestigiu, sens:

“Drept urmare timpul dobândește un sens, devine o binecuvântare pentru noi, pentru întreaga creațiune”², pe care binecuvântare o evidențiază și sfânta Biserică prin cuvintele: “Vei binecuvânta, Doamne, cununa anului bunătații Tale (Te-Deum, ps. 64, 12).

Și chiar viața cea veșnică ne cere să folosim timpul bine: “întrebuințarea lui constantă și creatoare”³. În timp se oficiază Sfintele Taine și Ierurgii, se sfințește natura prin rugăciuni și stropirea ei cu apă sfințită, venind Sfântul Duh. Timpul este purtător de nădejde, de credință și este “purtător al iubirii lui Dumnezeu față de lume și temelul planului Său de mântuire a întregii făpturi”⁴. În timp s-a creat lumea; în timp, Universul își desfășoară viața lui și lucrările sale; în timp, s-au născut, dezvoltat și au apus popoarele, lucru ce se împlinște și astăzi; în timp se dezvoltă orice plantă, animal, în timp s-au făcut prorociile, s-a dezvoltat toată istoria poporului iudeu. Mai mult, în timp a avut loc mântuirea lumii: a venit Domnul Iisus, S-a născut din Sfânta Fecioară, a crescut: “și copilul creștea și Se întărea cu duhul, umplându-Se de înțelepciune, și harul lui Dumnezeu era asupra lui arată Sf. Ev. Luca (cap.II, 40) și mai departe, în vers. 52 același Evanghelist zice: “Și Iisus sporea cu înțelepciunea și cu vârsta și cu harul lui Dumnezeu și la oameni”. El nu putea crește cu vârsta și spori în înțelepciune decât în timp, chiar dacă harul îi era propriu Lui din veșnicie, El fiind Dumnezeu. Remarcăm însă că Mântuitorul a avut nevoie de timp numai ca om, nu ca Dumnezeu, Care nu are nevoie de timp, de istorie, de dezvoltare, de perfecțiune, El fiind perfecțiunea însăși. În timp Domnul a predicat în lume Evanghelia Sa, a pățimit, a murit și a înviat.

Timpul a fost foarte necesar și pentru urmașii Domnului. În timp predică Evanghelia Sfinții Apostoli; în timp se roagă marii pustnici în locuri retrase, devenind îngeri în trup și dobândind cerul; în timp mor sfinții mărturisitori ai credinței, sfinții mucenici, cu a căror sânge “Biserica se împodobește ca și cu o porfiră și vison”; în timp fiecare se împodobește cu mulțimi de virtuți și-și lucrează mântuirea sa. În timp Sfântul Vasile cel Mare a înființat Vasiliadele, care după Sfântul Grigorie Teologul erau mai mari decât cele șapte minuni ale lumii și mai strălucitoare decât “Porțile Tebei”. Și timpul este de absolută trebuință și pentru noi cei de astăzi în probleme arătate.

II. Folosirea timpului pentru mântuire, metode. Cum am spus mai sus, interpretarea, aplicarea cuvintelor: “răscumpărând vremea”, folosirea timpului bine, cu folos, se aplică pe mai multe planuri, sectoare de activitate: spiritual și material. În cel dintâi desprindem cu precădere timpul de mântuire, iar mântuirea după învățătura de credință: “este eliberarea din robia păcatului și a morții și dobândirea vieții de veci”⁵.

Timpul de mântuire însă se trăiește numai în Hristos, spre a ne îmbogăți cu vistieriile harului Lui. În Hristos timpul nu cunoaște sărăcie, opacitate, “pe care i-o imprimă păcatul” ci este o mare bogăție. În El, timpul se valorifică și trecem cu Hristos în veșnicie și devenim atemporalii, din temporali; participăm la veșnicie și trăim deodată și eternitatea și timpul fizic pe pământ, trecem deci la Dumnezeu, care nu cunoaște cele trei condiții ale timpului: trecut, prezent și viitor, El fiind plenitudine și perfecțiune și nu are nevoie de împliniri, deveniri. Numai pentru noi timpul — însemnează devenire, perfecțiune, progres, de unde și importanța lui. Și nici în viața viitoare nu există cele trei condiții ale timpului⁶, acolo fiind un mereu prezent, cum este totdeauna la Dumnezeu.

Timpul de mântuire trebuie să-l recuperăm, el fiind “o scară întinsă de eternitatea lui Dumnezeu la nivelul meu”⁷, să-l fructificăm și chiar timpul petrecut în păcate să-l valorificăm, făcându-l timp de mântuirea noastră, de răscumpărare, și care să ducă la Hristos, la viața în Hristos că fără timp nu putem avea nădejde în veșnicie și mântuire.

„Timpul „este un dar al lui Dumnezeu, dar și o datorie de-al umple cu fapte plăcute lui Dumnezeu, cu sânguința de a ne desăvârși. Nu trebuie să pierdem nici o clipă „din lungimea lui, căci, chiar dacă-l folosim întreg nu ne ajunge să ne îndeplinim toată datoria ce ne e dată odată cu el”⁸. Timpul este o grație pentru pocăință. Iar „suprema valorificare a timpului e condiționată de înțelegerea fiecărei clipe ca stând la ușa vieții de dincolo a eshatologicului”⁹.

Mulți creștini au murit, fără să fi lucrat ceva în viață, fără să fi folosit timpul pentru mântuirea lor, ei neînțelegând, în cursul vieții cuvintele pauline: „răscumpărând vremea”. Trebuie să mai știm apoi că „fiecare clipă din viața noastră care trece „și nu am lucrat nimic pentru mântuirea noastră este pierdută, și această clipă pierdută putea să ne aducă mântuirea. Că o clipă foarte scurtă au adus mântuire tálharului de pe Cruce, care zicând: „pomenește-mă, Doamne, când vei veni întru împărăția Ta”, s-a aruncat, cum arată Sfântul Ioan Gură de Aur, de pe cruce în cer și a fost mântuit; femei păcătoase, al cărei suflet era așa de plin de păcate, că ele erau gata să dea pe dinafară, din paharul vieții ei, dar ea plângând și făcând din pumn lighean plin cu lacrimile ei, și din părul ei ștergar de șters picioarele Domnului, cum ne arată Sfântul Efrem Sirul, pocăindu-se, crezând și iubind. El a iertat-o, iar petele păcatului dispar „și această gură refăcută respiră de azi înainte numai cerul viu al sfințeniei”¹⁰, ori lui Zaheu Vameșul, pe a cărui inimă văzându-o Marele Duhovnic pocăit, și dorind să-L, i-a zis: „astăzi s-a făcut mântuire casei acesteia, căci și acesta este fiu a lui Avraam” (Lc. 19, 9). Și mulți păcătoși, „răscumpărând vremea”, s-au mântuit în scurt timp, că mărturisindu-și păcatele la duhovnic au dobândit iertare de la Dumnezeu, au dobândit cerul, valori inestimabile, veșnicia, locuirea cu El în cer. Și fericiți sunt cei care prind această clipă de pocăință și-o fructifică; ei nu au fugit de timp, l-au căutat”, că a fugi de timp, că este trecător, este o autoînșelare”. Dar și o clipă foarte scurtă poate aduce și pierderea cuiva, îl poate lipsi de mântuirea sa: pe cel leneș, nepăsător și viclean, cum s-a întâmplat cu Iuda.

Cum vedem din exemplele de mai sus, și noi putem să ne pocăim, să pășim de pe timpul căderii, pe timpul ridicării noastre ca pe o pârghie. Și dacă căderea-păcatul-este pierdere, este moarte, pentru că: „plata păcatului este moartea” (Rom. 6, 23), ridicarea noastră este viață, este a doua creație, o creație în virtute, în sfințenie. Să ne ridicăm. Sfântul Apostol Pavel zice : la II Cor. 6, 2), „Iată acum vreme potrivită, iată acum ziua mântuirii”, este tocmai ce ne îndeamnă același Sfânt Apostol în Epist. către Efes. 5, 16 „răscumpărând vremea”, folosiți bine timpul pentru pocăință, pentru mântuire. Nimeni deci, să nu piardă timpul pocăinței, căci nu-l va mai găsi, cum arată și Sfântul Ioan Scărarul: „Căci timpul tău (cel de pocăință) s-a încheiat și altul nu vei mai afla”¹¹ și continuă printr-un îndemn categoric: „Nu te anăgi luptătorule fără minte, că poți să înlocuiești timpul (pierdut), cu alt timp. Căci nu va ajunge ziua să împlinesti datoria ei față de Stăpânul”¹², pentru că noi avem multe păcate și grele, și puțin timp să le spălăm, să ne facem „mai albi decât zăpada”, de aceea trebuie să lucrăm intens, în timpul cât avem pentru pocăință, iar cuvintele Sfântului Apostol Pavel: „răscumpărând vremea”, sau: „deșteaptă-te cel ce dormi și te scoală din morți și te va lumina Hristos” (Efes. 5,14), ori cuvintele din condacul Canonului celui mare al Sfântului Andrei Criteanul: „Suflete al meu, scoală-te pentru ce dormi”, să le avem meru în minte ca îndemnuri sfinte de urmat și îndeplinit.

O concluzie: „Pierderea timpului vieții noastre prezente ca posibilitate a pocăinței echivalează cu pierderea mântuirii”, de aceea în ortodoxie timpul are un mare rol și pentru care, timp de pocăință, se roagă totdeauna Sfânta Biserică în slujbele ei: „Cealaltă vreme a vieții noastre în pace și întru pocăință a o săvârși (petrece) la Domnul să cerem”.

III. În Mântuirea noastră este nevoie și de rugăciune, cât și de fapte bune. "Răscumpărând vremea", folosirea timpului bine și cu folos se poate face și prin rugăciuni, fie prin rugăciuni de cerere, de laudă și mulțumire, adresate lui Dumnezeu, și care sunt absolut indispensabile în mântuirea noastră, că nimeni nu se poate mântui decât rugându-se neîncetat, cum spune și Domnul: "Rugați-vă neîncetat" sau "privegheați dar în toată vremea, rugându-vă, ca să vă întăriți"... (Lc. 21, 36), iar a ne ruga neîncetat însemnează a părăsi lenea, indiferența, nepăsarea și grija cea lumească, și a fi cu inima alături de Mântuitorul, ca cele cinci fecioare înțelepte, din Evanghelie, cu candelile aprinse și logodite cu El, Mirele Bisericii; rugăciunea fiind, după cum arată Sfântul Grigorie Teologul, "mână întinsă pentru primirea harului divin" și care har nu poate pătrunde în sufletul nostru dacă este închis de păcate și lenevire, cum nici raza de soare nu poate pătrunde în potirul florii care este închis, iar după Sfântul Ioan Scărarul rugăciunea este "hrană sufletului, luminarea minții"¹³. Rugăciunea este, cum știm, și un dialog cu Ziditorul nostru, cu Părintele nostru cel ceresc, cu Care formăm, prin rugăciune, o familie sfântă, mult superioară familiei obișnuite pământești, cât și un dialog cu Maica Domnului și cu toți Sfinții.

În mântuire este nevoie apoi și de fapte bune. "Răscumpărând vremea", folosirea timpului bine se poate face și prin lucrarea virtuților, prin milostenii, ajutând pe semenii, făcându-te mereu "Samaritanul milostiv", propoveduind zi și noapte pacea în familie, în locul de muncă, în lume, ca un adevărat ambasador al păcii, în orice clipă și-n orice loc, și înfățișarea între indivizi și popoare, făcând bucurii și ștergând lacrimi.

IV. Folosirea timpului bine și cu folos în diferite activități zilnice, practice. Folosirea timpului cu plenitudine "răscumpărând vremea", se poate face și pe alte planuri, prin muncă, care "în concepția creștină este poruncă divină și mijlocul necesar și potrivit pentru realizarea scopului pământesc al omului"¹⁴. Ea este o virtute și o cinste de onoare. Munca are și caracter moral este "o școală, educând pe om spre stăpânirea de sine, cumpănare... ordine, răspundere, stăruință, respectul și stima semenilor"¹⁵. Prin muncă omul își dezvoltă ființa sa psiho-fizică, ea dând puteri sporite trupului și sufletului, îi întărește voința, îl ajută la stăpânirea patimilor, îi "aduce optimism, bucurie și nemulțumire"¹⁶. Deci toți să muncească. Sfântul Apostol Pavel la II Tesaloniceni 3, 10 poruncește: "dacă cineva nu vrea să lucreze, acela nici să nu mănânce", iar Sfântul Ioan Gură de Aur, harnic lucrător în ogrorul Bisericii, zice: "să cuprindă rușinea pe cei ce nu muncesc și nu lucrează nimic". Și "când pronunțăm cuvântul "muncă", ni se ridică în față imaginea milioanei de oameni de pe întreg globul pământesc și din toate epocile istoriei, care din clipa apariției omului pe pământ până astăzi, au mărturisit faptic că viața e activitate, că viața e efort creator... Munca e manifestarea firească a vieții"¹⁷.

Și Mântuitorul, cum știm, a prețuit munca, că zice: "Tatăl Meu până acuma lucrează; și Eu lucrez" (In. 5, 17) și condamnă lenea care este păgubitoare vieții, slăbește facultățile și fizice și sufletești ale omului, rușinează sănătatea și înmulțește rodul patimilor și aduce prejudicii mântuirii, prin pilda smochinului neroditor (Lc. 13, 7), a pomului fără roade, cum se vede la Evanghelistul Matei: "Orice pom care nu face roadă se taie și se aruncă în foc" (7, 19) și a slugii leneșe care și-a ascuns talantul în pământ și nimic lucrând, cum i-a cerut stăpânul său.

"Răscumpărând vremea, folosirea timpului bine și cu folos se poate face și prin înmulțirea darurilor primite, a talanților încredințați nouă de Dumnezeu, care înmulțire este tot o muncă, trudă, prin creere de opere artistice, prin descoperiri multiple care să aducă folos vieții, ușurarea ei, creeri de valori cu circuit universal, prin dezvoltarea capacităților noastre trușești și sufletești, prin exemple bune de urmat de cei ce ne vor urma, ridicând ștacheta cât mai sus, în toate domeniile de

activitate. Și toate acestea cer osteneală, jertfă și nu pierderea vremii “cu îndeletniciri păgubitoare... în lene și petreceri nesăbuite”¹⁸.

Iată atâtea moduri de a folosi timpul bine și cu folos, și nu le-am epuizat pe toate, căci sunt și alte multe moduri, în acest scop.

*

Dacă timpul folosit bine, cu folos “răscumpărând vremea” cum am arătat, ne ajută la mântuirea noastră, înmulțirea rugăciunilor, a virtuților, la promovarea muncii, înmulțirea talanților dați, creeri de valori materiale și spirituale, la progres, pace, armonie, apropiere între popoare, deci folosirea timpului constructiv și responsabil, în schimb folosirea timpului rău, în trândăvie, nepăsare, flecăreli, clevetiri, făcând din limba ta “un râu fără astâmpăr” (Iacob 3, 8), o cursă aducătoare de moarte, ori declanșări de războaie, cotropiri de popoare, nu ne aduce decât pagubă, boli, moarte, cât și alte rele și mai ales pierderea mântuirii noastre.

Ce bine ar fi dacă fiecare ins ar folosi timpul bine, “răscumpărând vremea” cu folos, cum cere și Marele Apostol Pavel la Efes. 5, 16, bine și pentru noi, și pentru alții, pentru societate, pentru omenire, atunci alta ar fi fața lumii: o lume nouă, mai bună și mai dreaptă, cum o vrem toți și cum o vrea și Dumnezeu.

Arhim. Prof. Ioasaf Ganea

BIBLIOGRAFIE

1. I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, *Îndrumător Bisericesc... Cuvânt înainte*, p. V-VII, 1987-Timișoara
2. Ibidem
3. Ibidem
4. Ibidem
5. *Învățătura de credință ortodoxă creștină*, București 1952, p. 3
6. Pr. prof. D. Stăniloae, *Dogmatica*, vol. I, p. p. 172-198, București 1978
7. Ibidem, pag. 182
8. Sf. Ioan scărarul, *Filocalia* vol. IX, Cuv. VI, scolia 311, p. 163
9. Ibidem, scolia 310
10. Mgr. Em. Bougaud, *Iisus Hristos*, p. 157
11. Sf. Ioan Scărarul, *Op. cit.*, Cuv. V, p. 145
12. Ibidem, Cuv. VI, p. 163
13. Ibidem, Cuv. 28, 1, p. 403
14. Prof. Diac. O. Bucevschi, *Munca și bucuria ei în conceptul Creștin*, Mitrop. Olteniei, nr. 11-12, 1954, p. 618-621
15. Ibidem
16. Ibidem
17. Mitr. N. Mladin, *Studii de Teologie Morală*, Sibiu 1969, p. 45
18. I.P.S. Mitrop. Nicolae al Banatului, *Îndrumător bisericesc misionar și practic*, La început de a nou, p. V-VIII, pe an. 1986, Timișoara

CUVÂNT LA DUMINICA VAMEȘULUI ȘI FARISEULUI

*“Zic vouă, că acesta s-a pogorât mai îndreptat la casa sa decât acela”
(Luca XVIII, 14.)*

Am ascultat cu toții cuvintele Sfintei Evanghelii de astăzi în care ni s-a reamintit una din frumoasele parabole spuse de Mântuitorul Iisus Hristos. Este vorba de “rugăciunea vameșului și cea a fariseului”. Așezată de sfânta Biserică acum, numai cu trei săptămâni înainte de începutul Sfântului și Marelui post al Paștelui și la începutul cărții Triodului, ea lasă în cugetele și în inimile tuturor, orientări și îndemnuri de a ne apropia mai mult de Dumnezeu și de a căuta în ființa noastră puternicii și forțe de a acționa pentru a primi darul liniștii sufletești, pacea inimii și marea bucurie lăuntrică de a fi vrednic de numele de creștin.

De o strălucire și lumină nespusă, măreață în simplitatea divină a redactării ei, parabola și concluziile ei se mărește și se micșorează la dimensiunile și cerințele sufletești ale fiecăruia dintre noi, dând rod transpunerii noastre într-unul din cele două persoane ale paraboli în care ne regăsim fiecare, mai mult sau mai puțin.

Ce ne spune Sfântul Evanghelist Luca?

“Doi oameni s-au suit la templu ca să se roage: unul fariseu și celălalt vameș”. La intrarea fariseului ușile se deschid larg. Portarii stau tăcuți. Nu se aude nici o șoaptă. Toate capetele se înclină în fața noului intrat. Era unul dintre marii farisei, cunoscut de toți, care vine să se închine, să vorbească cu Dumnezeu în rugăciunea sa. Îmbrăcat în hainele cele mai luxoase, , având cuvintele legii scrise pe marginea veșmintului, cu pasul rar și apăsat, trece prin fața tuturor, plin de trufie și se oprește în fața altarului unde era locul lui de rugăciune. Aici îl vor putea vedea cu toții și-l vor admira. De aici va putea vorbi cu Dumnezeu mai ușor — ca de la egal la egal.

Cunoscut lucru era că tagma fariseilor era considerată cu mare cinste în fața iudeilor. Ei erau aceia care se rugau pe la răspântiile drumurilor ca să fie văzuți de toată lumea, care își smoleau fețele lor în posturi, ca să vadă toți că ei postesc, plini de mândrie.

Abia ajuns primul în fața altarului, intră în templu un alt credincios — un vameș păcătos ca să se roage. Caută un loc mai ascuns, dacă se poate să nu-l vadă nimeni. Dacă fariseul era considerat în mare cinste de popor, fiindcă era un tâlcuitor și împlinitor al legii, pe atât de urâți și disprețuiți erau vameșii din cauza îndeletnicirii lor, întrucât de multe ori lua taxă mai mare ca vamă decât erau obligați, de la caravanele de negustori care treceau spre Orient cu mărfurile lor și față de care, uneori, făceau uz de forță pentru a-și putea îndeplini slujba lor. Conștient de situația sa, în colțul cel mai ascuns, vrea și el să stea de vorbă cu Dumnezeu, în rugăciunea sa.

Amândoi — și fariseul și vameșul — doresc același lucru, — dar de pe poziții diferite. Fariseul, cu emfază, își rostește rugăciunea sa, pe măsura sufletului său. Cuvintele sale apar jicnitoare în fața măreției divine. Ochii săi nu-l văd decât pe el însuși. Se vede cu totul ieșit din rândul oamenilor obișnuiți și, ridicându-se la înălțimi luciferice, își admiră chipul său aproape îngeresc. Nu mai există nimeni ca el. Nu a fost niciodată la fel cu alți oameni: răpitori, nedrepti, adulteri... și privind spre ușă, vede în umbrele unui colț, pe vameșul cel urât de oameni și atunci adaogă: ...Sau ca acest vameș”. Astfel, fariseul, prin aceste cuvinte își etalează marea lui virtute, considerându-și poziția lui morală mai limpede decât cristalul. După aceasta trece la analiza formelor de ritual prescris de lege. Postul de două pe săptămână și zeciuiala din tot ceea ce câștigă.

Greșala lui este că se compară cu vameșul, — poate un suflet decăzut, o inimă rătăcită de la calea cea dreaptă.

De ce nu s-a comparat ca Patriarhul Avraam, cu Împăratul David Psalmistul sau cu un sfânt prooroc, ca Ilie Tesviteanul? Se laudă că postește, că dă zeciuială drept jertfă? Crede că prin acestea a încheiat îndatoririle sale către suflet, către Dumnezeu. A uitat că Avram era pe punctul să aducă jertfă lui Dumnezeu pe propriul său fiu Isac? Într-adevăr, dureroasă prezentare în fața concetățenilor săi cei ce erau de față. Erau obișnuți să-l vadă altfel. Să-l vadă îngenunchind și rugându-se la colțurile de drumuri; să audă pe toată lumea laudându-l și vorbind frumos de dânsul și proslăvindu-l. Erau obișnuți să-l audă recomandându-le ca o pildă de virtute sau de credință. Ce moment, potrivit este ca cei ce vin în fața altarului să-și facă un examen de conștiință și să ceară iertare pentru clipele de cădere și păcat, când a călcat, nu litera legii ci spiritul legii și poruncilor divine. Ca o pânză s-a așezat mândria deasupra ochilor fariseului, făcându-l să se creadă asemenea lui Dumnezeu, să se izoleze de cei din jur. O asemenea sete de mândrie, de îndumnezeire, a produs căderea lui Lucifer și căderea primului om ADAM. "Vei fi ca Dumnezeu" cunoscând binele și răul" — a șoptit demonul. Șoapta a fost ascultată, mândria a fost satisfăcută, păcatul s-a săvârșit și, de aici, atâta suferință în lume.

Și acum, să întoarcem privirea spre fundul templului. În timp ce fariseul nu mai înceta să se laude și să acuze pe alții, înălțându-se pe cele mai înalte trepte ale egoismului, în colțul cel mai întunecos se auzeau șoapte. Un om, retras, în genunchi, în straie modeste, se bătea cu pumnul în piept, rugându-se: "Dumnezeule, milostiv fii mie păcătosului". Rugăciune mică, scurtă, completă. În aceste cuvinte se găsesc cele mai minunate valori ale conștiinței, ale smereniei, ale credinței, ale nădejzii, ale recunoașterii păcatului, ale încrederii în bunătatea lui Dumnezeu. În inima lui de lut se întâlnește iubirea de Dumnezeu cu lacrima sa de pocăință, care spală păcatul și redă sufletului haina albă și curată, ca pânza de la botez, când, scoși din cristelniță, copii — (pui de om și pui de cer) — zâmbesc în lumina veacurilor. Ce ar fi putut să spună mai mult vameșul în rugăciunea sa? Doamne, nu pot să spun nimic despre mine. Nu am făcut nimic bun, sau dacă am făcut ceva, acestea sunt atât de neînsemnate și atât de mici, încât nu pot acoperi mulțimea păcatelor mele. Și acum vin la Tine, Doamne. Numai Tu mă poți ajuta. Potolește-mi setea de pacc și de liniște, de mântuire a sufletului meu. În Tine îmi pun toată nădejdea mea. Ajută-mă și te milostivește de mine. Nu mă judeca după păcatele mele: ușile pocăinței deschide-mi mie, Dătătorule de viață.

Câtă bucurie, liniște și pacc a obținut vameșul pentru rugăciunea sa! Pildă de luat și de urmat constituie pericopa evanghelică de astăzi pentru întreaga creștinătate în mare și pentru fiecare din noi în parte. Ea picură balsam duhovnicesc peste sufletele tuturor și astăzi, după aproape 2000 de ani de când din gura Mântuitorului Iisus Hristos au picurat următoarele cuvinte: "acesta s-a pogorât mai îndreptat la casa sa decât fariseul".

Pășim acum mai departe spre drumul postului, întăriți în credință și înarmați cu pildele sfintei evanghelii din duminicile ce am petrecut în ultima vreme. Am luat de la minunea vindecării celor zece leproși, îndemnul recunoașterii pentru bunurile primite de la Dumnezeu; de la pocăința și smerenia lui Zahau am luat îndemnul recunoașterii păcatelor și răscumpărarea lor prin pocăință și caldă apropiere de Dumnezeu. Azi să ne întoarcem la casele noastre cu încrederea deosebită în puterea și mila lui Dumnezeu care ascultă rugăciunile spuse cu "duhul umilit și inimă smerită" și Care "celor mândri le stă împotrivă și celor smeriți le dă har". Urmând pilda vameșului în rugăciunile noastre vom simți și noi bucuria și fericirea pe care a simțit-o el în smerita sa rugă de pocăință.

Pr. David Popescu.

DUMINICA ÎNFRICOȘATEI JUDECĂȚI — Lăsata secului de carne—

*“...și iarăși va să vină cu mîrire
să judece viii și morții, a Cărui
împărăție nu va avea sfârșit”
(din Simbolul de credință)*

Ieri toți fiii Bisericii noastre strămoșești am înălțat rugăciuni deosebite și am făcut pomeni pentru “cei adormiți întru nădejdea învierii și vieții veșnice” cu care împreună așteptăm “învierea morților și viața veacului ce va să vie”, cum mărturisim când rostim Crezul. Astăzi prăznuim cu înaintea vedere ziua “Înfricoșatei judecăți”. Ați auzit din citirea sfintei Evanghelii momentul sublim de la această judecată de la care nu se poate sustrage nici o ființă umană. Dreptul Judecător împarte în două întreaga omenire, așa cum desparte păstorul oile de iezi, căci în grecește este cuvântul iezi, nu capre. De-a dreapta vor fi așezați cei buni, asemănați cu oile, de-a stînga cei răi, asemănați cu iezi. Iezii, zice sf. Ioan Gură de Aur, nu dau lapte, nici lână, umblă răzleți de turmă, se cațără pe stînci, fug prin prăpăstii. Asemeni sunt și cei răi care rătăcesc pe coclaurile păcatelor, se depărtează de Biserica cea dreaptă și de societate. Cei buni sunt asemănați de același sfânt cu oile care dau lână, lapte, sunt blânde, nevinovate și folositoare omului. Însuși Mântuitorul este asemănat cu oaia și cu mielul: “Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatul lumii” (Ioan 1, 29); sau “ca un miel spre junghiere s-a adus și ca o oaie fără de glas..., așa nu și-a deschis gura Sa” (Isaia 53, 7).

Iată astăzi vremea de Biserică rînduită să vă vorbesc despre împrejurările în care va avea loc judecata obștească și desfășurarea ei.

*
* *

Vă rog să nu vă întrebați când va avea loc această judecată și sfârșitul lumii. Dumnezeu Însuși ne oprește de la aceasta. “Nu este al vostru să știți vremile și anii pe care Tatăl le-a pus în stăpînirea Sa” (F. Ap. 1, 7); sau “...de ziua și de ceasul acela nu știe nimeni, nici îngerii din ceruri, nici Fiul, ci numai Tatăl” (Matei 24, 36). Nu vă luați după cei care spun că la anul 2000 va fi sfârșitul lumii. Nicăieri în Sfânta Scriptură și în Sfinții Părinți nu se vorbește de această dată, despre nici un fel de timp determinat. Cei care răspîndesc astfel de idei sunt în afară de Biserica cea una.

Pentru adevărații creștini sfârșitul lumii sosește când fiecare din noi ne dăm duhul. Important este să ne pregătim pentru acest sfârșit ca să putem sta cu fruntea cât de cât senină înaintea Domnului nostru Iisus Hristos la judecata particulară a patruzecia zi după moarte.

*

Ca să înțelegem oarecum cu mintea și să simțim cu inima misterul acestei judecăți obștești trebuie să credem cu tărie într-Un singur Dumnezeu, întreit în Fețe, în nemurirea omului, căci Dumnezeu ne-a creat pentru săvârșirea binelui și dăinuire veșnică, în sfintele Sale învățături și Taine. Nezdruncinată să ne fie credința în învierea Mântuitorului și în învierea noastră și cu trupurile. Spune limpede Apostolul: “Dacă Hristos n-a înviat, nici morții nu înviază” și atunci “zadarnică este credința voastră, zadarnică și propoveduirea noastră” (I Cor. 15, 14 și 16).

Să urmărim acum împreună secvențele mai importante de la sfârșitul lumii, așa cum sunt zugrăvite ele de Sfânta Scriptură și de Sfânta Tradiție Ortodoxă.

Înainte de a doua venire a Domnului se va produce un cataclism în întreg cosmosul, când legile din întreaga materie și materia însăși vor fi despovărate de stricăciunea adusă de păcat, iar Dumnezeu, prin Duhul Său, le va rândui ca la început. Spune însuflatul de Dumnezeu psalmist: "...*trimiti-vei Duhul Tău și se vor zidi și vei înnoi fața pământului*" (Ps. 103, 31). Și astfel "*toate acestea se vor desființa*" mai întâi, apoi vor fi "*ceruri noi și pământ nou*" (II Petru 2, 10-11 și 13). Acum vor lumina Soarele-Hristos în loc de soarele astru, Preacurata Fecioară și sfinții în loc de lună și stele.

Așa cum facerea lumii a avut loc deodată, în mod simultan, în acel moment imperceptibil, "la început", și venirea Domnului se vor produce într-o clipă. Ne spune Hristos Însuși: "*Precum fulgerul străbate văzduhul... așa va fi și venirea Fiului omului*" (Matei 24, 27). Pe cer, în văzul tuturor oamenilor, se va arăta semnul Fiului omului, adică sfânta Cruce pe care Hristos a suferit moartea și a mântuit lumea. Hristos coboară deci pe pământ cu Crucea Sa înainte, ca aceasta, asemni unui magnet puternic, să adune de-a dreapta ei pe toți cei care și-au purtat cu vrednicie crucea vieții, primită prin creație și prin Botez, urmând apoi lui Hristos (Marcu 8, 34); dar și pentru ca să pedepsească, trecându-i de-a stânga, pe cei care, prin graiuri, scris și fapte au pălmuit pe Hristos, L-au răstignit, L-au îngropat în necredința lor, indiferentism și fărâdelegi.

La vederea sfintei Cruci, acest sceptru al lui Hristos, "*vor plânge toate neamurile pământului*" (Matei 24, 30), căci la judecată ne prezentăm pe neamuri și semniții (Matei 25, 32). În acele clipe imperceptibile "*cei morți vor învia la glasul trâmbiței arhanghelului*" (I Tes. 4, 16). Partea materială a fiecărui om, indiferent unde s-ar afla, în clipa aceea, prin lucrarea specială a lui Dumnezeu, se va constitui în trupul din materia înnoită, unindu-se indisolubil cu sufletul. Dumnezeu Însuși îi spune proorocului care privea un câmp imens de oase: "*Iată, eu voi face să intre în voi duh și veți învia. Voi pune pe voi vine, și carne va crește pe voi; vă voi acoperi cu piele, voi face să intre în voi duh și veți ști că Eu sunt Domnul*" (Iezechiel 37, 1-10). Și s-a făcut întocmai.

Vor învia absolut toți cei care au fost zămisliti, căci în momentul zămislirii fiecăruia, Dumnezeu crează sufletul, iar părinții trupul. Vor învia deci și copiii avortați, căci, începând din clipa imediat după zămislire, ei sunt oameni deplin constituiți din trup și suflet, prevăzuți din veșnicie în planul divin.

Cei care nu vor fi murit încă în acele groaznice clipe vor suferi o transformare: "*...nu toți vom adormi, adică muri, spune Apostolul, dar toți ne vom schimba într-o clipă*" (I Cor. 15, 51-52). Atunci "*noi cei vii, care vom fi rămas, vom fi răpiți...*" (așa transformați) *în nori ca să întâmpinăm pe Domnul în văzduh...*" (I Tes. 4, 17). În acel moment cutremurător, toți vom vedea pe Împăratul Hristos, "*...venind pe norii cerului cu putere și slavă multă*" (Matei 24, 30), precum L-au văzut Apostolii la înălțarea Sa (F. Ap. 1, 11). Toți înviații, buni sau răi, vor avea vârsta Mântuitorului când a înviat și vor fi întregi la trupuri chiar dacă au avut metehne în viață. Același vârstă și integritate trupească vor avea și pruncii avortați.

Odată cu arătarea Domnului, vor fi trimiși îngeri să trâmbițeze și "*să adune pe cei aleși*" (Matei 24, 31) de pe tot pământul. Toți acești aleși, care sunt sfinții, se vor aduna acolo unde va fi Dreptul Judecător, precum stă scris: "*Unde va fi trupul, acolo se vor aduna vulturii*" (Matei 24, 28), adică unde Hristos a murit cu trupul (înviind apoi), acolo vor veni și sfinții, care, prin aripile virtuților, s-au suit la înălțimea cunoașterii și contemplării lui Dumnezeu în timpul vieții lor pământești. Este deci adevărat că judecata va avea loc aici pe pământ, anume în locul unde Hristos s-a născut, a trăit, a suferit, a murit, a înviat și s-a înălțat la ceruri, unde

apoi le-a trimis pe Sfântul Duh și de unde s-a răspândit creștinismul în tot pământul. Sunt cu totul neteminice și aberante susținerile unora că România este aleasă a fi locul unde se va face judecata lumii și va coborî noul Ierusalim. Într-adevăr Apostolul iubirii spune: *“Am văzut cetatea lui Dumnezeu și pe Împăratul slavei, coborând pe pământ”* (Apoc. 21, 2), dar nu pe pământul românesc, ci pe cel unde a trăit odinioară și unde a înnoit lumea prin Întruparea, moartea și Învierea Lui.

Vă rog concentrați-vă și imaginați-vă cele ce se vor petrece: Hristos-Împăratul, cu sceptorul Crucii în mână, cu semnul cuieiilor în palme și în picioare, cu cicatricea suliței în coastă și cu înșepăturile ghimpilor pe frunte, cu urmele lovirilor pe spate și pe față. În jurul Lui, îngerii cu frică și cu cutremur atât pentru măreția privesitei, cât și pentru surpriza hotărârii ce se va pronunța asupra celor ce i-au avut în pază. Diavolii plini de groază de-a stânga. Apoi în plenul de judecată, Maica Domnului, sfinții Apostoli și toți sfinții, așa cum spune Însuși Mântuitorul și Apostolul: *“...veți judeca cele douăsprezece semniții ale lui Israel”* (Matei 19, 28), adică pe toată lumea, sau *“...sfinții vor judeca lumea”* (1 Cor. 6, 2).

În privirile tuturor se va arăta o imensă carte, acea *“Carte a vieții”*, alcătuită din atâtea cărți câți oameni sunt, adică acele *“cărți care se vor deschide”* (Apoc. 20, 15 și 12). Faptele Sfinților sunt scrise în Cartea vieții, adică sunt imprimate în împărăția binelui, în Însuși Hristos, *“la măsura vârstei Căruia ei au ajuns”* (Efes. 4, 13). Iar faptele noastre cele bune sunt scrise tot în această carte, fiecare cu cartea lui, dar având și o anexă în care sunt imprimate faptele rele. Și deodată cartea fiecăruia din noi *“se va deschide”*, adică adevărata noastră conștiință, și, ca pe un ecran imens, vor fi proiectate faptele fiecăruia și comparate cu ale sfinților asemănători nouă în îndeletniciri, în profesie, în temperament, în condițiile de viață, etc.

*

Păgânii dinainte de venirea Mântuitorului și cei cărora încă nu li s-a propovedit Evanghelia vor fi judecați după legea morală din om, lege care este imprimată în însuși chipul lui Dumnezeu din om. Adeverește aceasta Apostolul: *“Când păgânii, care nu au lege, fac din fire cele ale legii, ei arată fapta legii, scrisă în inimile lor, prin mărturia conștiinței lor, ceea ce se va vede în ziua când Dumnezeu va judeca totul prin Iisus Hristos”* (Rom. 2, 14-15). Evreii dinainte de Venirea Domnului vor fi judecați și după legea morală proprie omului, dar și după Legea dată de Dumnezeu prin Moisi și prooroci. Celor găsiți vrednici, păgâni sau evrei, li se va șterge atunci păcatul original și vor trece de-a dreapta. Creștinii vor fi judecați și după Evanghelia lui Hristos cu toate completările ei prin apostoli și sfânta Tradiție, apoi răsplățiți ca atare. Toate faptele, gesturile și cuvintele vor fi judecate într-o clipită. Nici un cuvânt nu va scăpa acelei judecăți, căci *“pentru orice cuvânt deșert vă veți da seama în ziua judecății”*, zice Domnul (Matei 12, 36). Iar sf. Vasile cel Mare învață că vorbele murdare sunt ca niște pete pe veșmântul sufletului. Dacă nu au fost spălate prin rodnică pocăință, ele vor ieși la iveală în ziua judecății. Sunt ca niște impulsuri magnetice imprimate pe pelicula de filmat sau pe banda magnetică și neșterse prin pocăință. Tot tezaurul faptelor celor bune constituie împărăția lui Dumnezeu din noi, căci *“Împărăția lui Dumnezeu este lăuntruul vostru”*, adeverește Mântuitorul (Luca 17, 20-21). Iar faptele cele rele constituie împărăția răului. Conștiința fiecăruia și faptele ne vor așeza de-a dreapta sau de-a stânga.

Ca un luceafăr puternic de lumină și cu salbă de stele împrejur pentru cei buni, și ca o pată de întunec cu nori păcoși împrejur pentru cei răi, va ieși cu deosebire în evidență atitudinea fiecărei persoane față de semenii lui.

Dreptul Judecător va zice celor de-a dreapta: *“Veniți binecuvântați Tatălui Meu de moșteniți împărăția cerurilor, pregătită vouă de la întemeierea lumii. Căci*

flămând am fost și mi-ați dat să mănânc, însetat am fost și mi-ați dat să beau, străin am fost și m-ați primit, gol am fost și m-ați îmbrăcat, bolnav am fost și m-ați cercetat, în temniță am fost și ați venit la Mine” (Matei 25, 34-36). În această dumnezeiască hotărâre sunt cuprinse toate nevoile stricte de existență materială și spirituală ale omului.

Cu privirea fixă și mustrătoare Același Dumnezeu-Judecător Se va adresa celor de-a stânga: *“Duceți-vă de la mine, blestemaților, în focul cel veșnic, care este gătit diavolului și îngerilor lui. Căci am fost flămând și nu mi-ați dat să mănânc...”* (Matei 25, 41-43), înșirând aceleași datorii pe care le-am arătat că le-a spus celor drekți, pe care însă cei răi nu le-au săvârșit.

Vă rog fiți cu luare aminte la ceea ce ne întreabă Mântuitorul la judecata cea de apoi. Ne întreabă despre faptele de dragoste față de aproapele, săvârșite după nevoie pe plan spiritual și material. Nu se amintește nimic de postiri, de rugăciuni, de trăirea în castitate, de alte înfrânări, de lecturi duhovnicești, de duceri la biserică și altele asemenea acestora. De ce oare? Pentru că toate acestea sunt mijloace prin care trebuie să ajungem la scopul final: la dragostea de Dumnezeu și de aproapele. Nu vedeți că nici noi oamenii nu apreciem un artist sau meșteșugar din orice domeniu pentru osteneala, uneltele, materialele și intențiile bune pe care le-a pus în opera sa, ci după rezultatul lucrării lui, după reușita, mai puțin izbutita, sau deloc realizată în lucrarea prezentată. Opera este scopul. Toate celelalte sunt mijloace, care au și ele importanța lor, căci fără ele nu se poate realiza opera. Fără îndoială că au importanța lor toate nevoințele noastre, posturile, înfrânările, metaniile, rugăciunile, etc. Dacă nu ar avea, nu ar fi mai spus Apostolul: *“nici desfrânații, nici închinătorii la idoli, nici adulterii (preacurvarii), nici melahienii, nici sodomiții, nici furii, nici lacomii, nici răpitorii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu”* (I Cor. 6, 9-10). Fără întreaga țesătură a virtuților, urzite pe credința cea dreaptă nu se poate ajunge la adevărata și curata iubire de Dumnezeu și de aproapele, cu tărie neclintită la judecata lui Hristos. Fariseul făcea milostenii, postea, se ruga dar le făcea din mândrie. De aceea a fost condamnat, căci ura încă pe aproapele și se adula pe sine.

Și vor zice drekții: *Doamne, când te-am văzut flămând, însetat, străin, gol, bolnav și în temniță și ne-am îngrijit de Tine?* (Matei 23, 37-39). Domnul le va răspunde: *“întrucât ați făcut unuia din acești frați ai mei prea mici, Mie Mi-ați făcut”* (Matei 25, 40). Frați ai Domnului sunt toți oamenii, creștini sau necreștini, căci toți poartă în ei chipul Logosului celui veșnic, iar creștinii, prin Botezul în numele Sfintei Treimi, poartă chipul Logosului întrupat și îi sunt într-adevăr frați prin firea omenească pe care Fiul lui Dumnezeu a luat-o, această fire având efect și pentru cei de până la venirea lui Hristos. Cuvântul *“prea mici”* arată pe cei cu adevărat lipsiți de cele necesare existenței. Numai milostenia către aceștia are valoare la Dumnezeu. dacă facerea de bine este făcută către cei ce nu au nevoie și la rândul lor și ei îi fac ție același bine, acest schimb de bine nu are valoare de milostenie (Luca 14, 12-14). Pomenile pe care le facem noi, chemând sau împărțind celor ce au ce mânca și care și ei ne cheamă sau ne dau, nu sunt acte de milostenie. De aceea Mântuitorul spune: *“Când faci ospăț (pomână) cheamă pe săraci, pe neputincioși, pe schiopi, pe orbi. Și fericit vei fi că nu pot să-ți răsplătească. Căci ție se va răsplăti la învierea drekților”* (Luca 14, 13-14).

Pe cei de-a stânga îi condamnă și îi trimite în chinurile veșnice, pentru că nu au dovedit fapta dragostei creștine față de semenii. Nu au putut vedea pe Dumnezeu, pe Hristosul din cei în lipsuri și suferințe, pentru că nu au avut ochii sufletului curățiți printr-o adevărată viață creștină. Cât de importantă este milostenia ne arată Origen, un mare preot și învățat, care acum aproape 1800 de ani punea milostenia ca temei sigur al iertării păcatelor, în rândul el treilea de fapte mântuitoare, după Botezul cu apă și Botezul sângelui, adică martirajul.

Omul însă este și suflet. Milostenia trebuie să fie și sufletească. Există mai ales foame spirituală, sete de asemenea, boală, înstrăinare, întemnițare a sufletului. Cei care intervin de satură pe acești flămânzi și însetați prin cuvântul lui Dumnezeu, prin sfaturi mântuitoare, săvârșesc un act de milostenie. Sunt boli sufletești, adică păcate, care slăbănogesc puterile spirituale ale omului, îl înstrăinează de Dumnezeu, îl întemnițează în hrubele patimilor. Cine se ostenește să elibereze din astfel de situații aceste suflete face milostenie spirituală. Cine se roagă pentru aceștia, săvârșește milostenie. Spune limpede Apostolul: *“Cine a întors pe un păcătos de la rătăcirea căii lui își va mântui sufletul din moarte și-și va acoperi mulțime de păcate”* (Iacob 5, 20). Pustnicii și pustnicele din vremurile de glorie ale Bisericii creștine, mănăstirile de obște din acele vremuri se întoreceau în a face milostenie spirituală. Mergeau credincioși de le ascultau învățăturile și vedeau viața lor sfântă, apoi se îndreptau și păseau pe calea desăvârșirii creștine. Rugăciunile acestora precum și sfințenia vieții lor ajutau creștinii din lume. După puterile lor unii pustnici făceau și milostenie față de cei ce-i vizitau. Mănăstirile de obște aveau și pavilioane speciale pentru copiii săraci, pentru bolnavi și lipsiți, etc. Altele trimiteau din grâu și alte alimente la săracii din Alexandria Egiptului. Sfinții Părinți Episcopi aveau așezăminte de caritate bine organizate. Se practica milostenia și pe plan material și pe plan spiritual în toate aceste așezăminte de binefacere.

La, această judecată obștească slava celor care au săvârșit milostenia trupească și sufletească în condițiile arătate va fi mult sporită de rodirea spirituală în toți cei ce s-au folosit de această milostenie. Cei care au scris și au însuflețit prin sfințenia vieții lor cele scrise vor avea și mai mare plată.

*

Dar, vai! Cei de-a stânga vor fi aspru condamnați pentru că nu au făcut milostenie nici trupească, nici sufletească. S-au înfășurat în egoism și zgârcenie ca într-o carcasă întunecată. Așa a fost condamnat înainte de judecata obștească bogatul căruia i-a rodit țarina (Luca 12, 16-21) și a acului bogat nemilostiv față de săracul Lazăr (Luca 16, 19-31). Vor fi și mai mult pedepsiți bogații și cărmuitorii care au lipsit pe oameni de bunurile necesare vieții prin stoarcere sau prin legislație favorabilă intereselor lor. Cei care au răpit libertatea și chiar viața altora. Criminalii, tâlharii, răpitorii vor suferi cumplită pedeapsă. Părinții, care din proprie inițiativă au ucis pruncii prin avorturi sau alte mijloace, vor fi acuzați acum de proprii lor fii și fiice. Și mai mare pedeapsă vor suferi cei ce au smintit pe alții prin faptele lor necreștine, din orice treaptă creștină ar fi ei. Cei care, prin viu grai, prin atribuțiunile ideologice avute, prin scris, au elaborat lucrări ori au făcut legi care au facilitat răspândirea păcatelor și înrădăcinarea lor în masele largi ale credincioșilor. Cei care au legiferat avorturile, aceste crime împotriva celor mai nevinovate ființe umane, dar și cei ce au operat aceste avorturi.

O răspundere foarte mare vor avea la judecata cea de apoi conducătorii spirituali ai creștinilor, fiindcă ei sunt cei îndatorați să împartă măsura de grâu duhovnicesc credincioșilor, și apa spirituală, adică să învețe *“cu vreme și fără de vreme”*, să caute oile cele pierdute și să nu stea numai la stână (biserica), așteptând să se salveze oile singure din mâinile furilor sectanți, ale celor vicioși și ale altor feluri de păcate. Ei, acești păstori, sunt răspunzători pentru sufletele încredințate lor spre creștere și hrănire sufletească. *Din mâinile preoților și arhierelor va cere Dumnezeu atunci sufletele păstoriiților* (Iezechiel 3, 18). Chiar dacă astfel de ierarhi, preoți sau călugări, au făcut și minuni, nu vor avea scuză în fața Dreptului Judecător. Ei vor zice: *Doamne, oare nu cu numele Tău am scos draci, am făcut minuni, am făcut rugăciuni, de ce nu ne dai mântuirea?* *“Duceți-vă de la Mine, belstemaților, nu vă știu pe voi”* (Matei 7, 21-23). Orice nevoie am fi făcut, chiar și milostenie, de ne-

am fi dat viața pentru credință, dacă nu am făcut din dragoste profundă față de Dumnezeu și de aproapele, nici un folos nu avem. Adeverește Apostolul: *“De aș avea darul minunilor, de aș avea credință încât să mut și munții, de m-aș jertfi pentru credință, chiar de aș da trupul să fie ars, dacă dragoste nu am, nici un folos nu este”* (I Cor. 13, 2-3). Căpeteniile ereticilor și schismaticilor, precum și păstorii lor vor fi aspru condamnați, chiar dacă poporul va fi achitat la această judecată sub raportul credinței greșite, căci acest popor este victima păstorilor lor.

*

Și iată hotărârile definitive. Prima va fi aceasta: *“Veniți binecuvântați Părintelui Meu de moșteniți împărăția gătită vouă de la întemeierea lumii”* (Matei 25, 34). Dintru început Dumnezeu a pregătit omului raiul, care acum este adus aici pe pământ (Apoc. cap. 21). Aceasta este *“cetatea sfântă, noul Ierusalim..., coborât din cer de la Dumnezeu, gătit ca o mireasă împodobită pentru mirele ei, Hristos”*, pentru toți în cei care a luat chip Logosul, Fiul al lui Dumnezeu. Este locul din această sfântă *“cetate”*, unde *“crește pomul vieții”*, *“unde nu mai este nici un blestem”*, *“unde tronul lui Dumnezeu și al Mielului”* dăinuiește veșnic, unde toți cei mântuiți *“vor vedea pururea fața Lui (a lui Hristos)”* și *“numele Lui va fi pe frunțile tuturor”*. Este cosmosul unde *“noapte nu va mai fi”*, unde *“nu au trebuință de lumina lămpii”*, nici *“de lumina soarelui, pentru că Domnul Dumnezeu le va fi lor lumină și vor împărăși în vecii vecilor”*.

A doua hotărâre va fi: *“Duceți-vă de la Mine, blestemaților, în focul cel veșnic, care este gătit pentru diavol și pentru îngerii lui (cei răi)”*. Nu zice *“vă blestem”*, căci nu Domnul îi blestemă, ci ei înșiși, prin faptele lor, s-au plasat în zona blestemului, creată de aroganța lor. Toate cele create de Dumnezeu au fost *“bune”* și *“foarte bune”*, ne spune Biblia (Fac. 1, 31). Dar, imediat după căderea lui Lucifer și a cetei lui de îngeri, se creează iadul ca loc de pedeapsă pentru diavoli (Apoc. 12, 9).

În momentul chemării la fericire veșnică un fascicol luminos de energii necreate pomește de la Împăratul Hristos spre cei din dreapta, curățindu-i de orice întinăciune, care în mod inevitabil există până în cei mai mari sfinți, exceptând pe Sfânta Fecioara Maria, căci *“dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi”* (I Ioan, 1, 8). Un alt fascicol îmbibat în dreptate și în milă se îndreaptă spre cei de-a stânga, căutând pe cei care mai au în ei unele lucruri bune și pentru care cei ai lor și Biserica s-au rugat și au făcut milostenii și nevoițe. Pe aceștia îi prinde Hristos cu brațele Sale de milă și-i trece de-a dreapta, mântuindu-i, însă *“așa ca prin foc”* (I Cor. 3, 15). Toți ceilalți din partea stângă sunt condamnați la chinurile veșnice. Cum însă orice ființă umană este chip al lui Dumnezeu, iar creștinii au pe Hristos în ei de la Botez, cum orice om are un înger păzitor de la naștere, întărit în slujire și la Botez pentru creștini, în momentul acelei aspre, drepte și definitive condamnări, se ia de la ei chipul lui Dumnezeu cel de la creare, chipul lui Hristos cel de la Botez, și îngerul păzitor, ei rămânând pentru totdeauna desfigurați și în chinul veșnic. Se vede aceasta din pilda talanților, unde Mântuitorul spune celui care n-a înmulțit talantul: *Luați talantul de la sluga cea netrebnică și “aruncați-o în întunericul cel din afară. Acolo va fi plângerea și scrâșnirea dinților”* (Matei 25, 28-30).

*

* *

Toți oamenii vom da seama în fața lui Dumnezeu: întâi la judecata particulară, apoi la cea obștească. La sfârșitul vieții fiecăruia vine îngerul lui Dumnezeu dar și diavolul, certându-se pentru sufletul aceluia care decedează, cum s-au certat pentru al prorocului Moisi (Iuda 9) și cum a venit și la sfârșitul vieții pământești a

Mântuitorului (Ioan 14, 30), dar întru Dânsul *“nu a găsit nimic”*. Sf. Vasile cel Mare ne îndeamnă să ne străduim cât mai mult ca în acel moment să nu zicem ca Domnul Însuși, ci *“iată vine Stăpânitorul lumii acesteia și în mine găsește puține lucruri rele”*.

Noi creștinii suntem totdeauna sub scutul îngerilor, care ne păzesc în toate căile noastre (Ps. 90, 11), avem în noi chipul lui Dumnezeu, care ne povățuiește prin glasul conștiinței celei bune, avem pe Hristos, Care *“stă la ușă și bate”* (Apoc. 3, 20), Care ne călăuzește prin glasul Lui din Evanghelie, avem pe Domnul Care primește mărturisirea noastră la Spovedanie, pe Cel cu al Cărui trup și sânge ne împărtășim. Îl avem prezent cu harul și toate darurile Lui pe care le-am primit când am fost unși cu sfântul Mir. Trebuie numai să ne străduim după putere ca să-L facem simțit în noi și să-L vedem și în semenii noștri, mai ales în cei lipsiți și în suferință, cărora să le facem bine, căci *“cine pe săraci ajută, spune proverbul, pe Dumnezeu împrumută”*.

Facă Dumnezeu ca priveliștea înfricoșatei judecăți să se adâncească în cugetele și inimile noastre ca să ne fie un imbold spre cele bune și o înfrânare de la cele rele, ca și la judecata particulară și la cea obștească să ne învrednicim de partea cea de-a dreapta și de fericirea veșnică.

Arhim. Ioasaf Popa

DUMINIȚA ALUNGĂRII LUI ADAȚM DIN RAI — LĂSATA SECULUI DE BRÂNZA —

“Printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea, care a trecut la toți oamenii, pentru că toți au păcătuit în el” (Rom. 5, 12)

Am fost profund mișcați duminica trecută, când s-a prăznuit cu înaintea vedere judecata obștească de la sfârșitul acestei luni. Parcă am privit cu ochii inimii acea înfricoșată descompunere și înnoire a întregului univers spre a fi *“cer nou și pământ nou”*, spre a înceta tot răul din omenire și a fi răsplătiți fiecare după faptele lui, cei buni mergând la fericire veșnică iar cei răi la chinuri veșnice.

Rânduiala citirii sfintelor Evanghelii, începând de la Rusalii, este așa fel întocmită ca să ne țină privirile ațintite și să ne îndrume pașii *“spre răspuns bun la înfricoșata judecată a lui Hristos”*.

Mintea omenească cea sănătoasă din toate timpurile și locurile a recunoscut că lumea aceasta trebuie să aibă un început, care depășește rațiunea omenească. Credincioșii Vechiului Testament ca și fii Bisericii creștine, ai Așezământului Nou, știm despre acest început din descoperirea dumnezeiască, înscrisă în Sfânta Scriptură. Păgânii dinaintea de venirea Mântuitorului și din toate timpurile știu din frânturile de adevăr rămase în ei, care sunt chipuri ale lui Dumnezeu.

Astăzi vă voi vorbi despre începutul acestei lumi, crearea și starea cea dintâi a omului, căderea lui din acea fericire și alungarea din paradis.

Când deschidem Cartea Sfântă, găsim primele cuvinte: *“La început a creat Dumnezeu cerul și pământul”* (Fac. 1, 1). Sf. Vasile cel Mare spune că acest cuvânt

“*la început*” arată momentul când Dumnezeu aduce totul din neființă la ființă, când începe să ființeze simultan materia, mișcarea, spațiul și timpul. Cuvântul “*a creat*” arată crearea din nimic. Prin crearea cerului se înțelege crearea îngerilor, iar prin crearea pământului înțelegem întregul univers material în frunte cu omul. Sfântul Duh, prin Înțeleptul, spune: “*...a creat toate deodată*” (Sirah 18, 1), adică simultan. Feric. Augustin afirmă că a creat materia întregului univers, cu toate legile din el, cu toate semințele lucrurilor și toate viețile care aveau să populeze lumea. Le-a creat după planul veșnic al lui Dumnezeu, anume în Cuvântul, din dragoste desăvârșită și prin înclinarea voinței Sale. Tot în acel moment creează Dumnezeu și pe om, constituit din suflet și trup, care însă, ca materie era un germene infim. Unii sfinți Părinți spun că Dumnezeu a creat materia ca realitate sau act, iar forma ca posibilitate sau devenire, ca virtualitate. Feric. Augustin explică acest mister, dând exemplu cu sămânța, în care sunt extrem de mici toate formele plantei, pomului sau viețuitoarei ce se vor dezvolta. “Lumea era înzestrată cu formele tuturor lucrurilor” afirmă acest fericit Părinte.

“*Și Duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra apelor*” (Fac. 1, 2). Sfinții Efreem Siru și Vasile cel Mare spun că, precum cloșca încălzește ouăle cu trupul și aripile ei, tot așa și Sfântul Duh încălzește semințele tuturor existențelor ca ele să se dezvolte la timpul hotărât și la măsura rânduită. Pentru apariția fiecărei categorii de existențe Dumnezeu grăiește: “*Să fie (să se facă)...*” Rostește deci cuvânt, creând toate prin Fiul și Cuvântul Său, căci “*toate prin El au fost create*” zice Evanghelistul (Ioan 1, 3). Dumnezeu Tatăl deci creează prin Fiul și dă viață prin Sfântul Duh, “dătătorul de viață”, cum ne rugăm noi.

Cuvintele “*să fie lumină*” (Fac. 1, 3) au și înțelesul: să apară legile din univers, să intre în funcțiune. Și rând pe rând, întreaga creație se dezvoltă și se organizează armonios sub continua purtare de grijă a lui Dumnezeu. La sfârșitul acestui amplu proces de organizare și desăvârșire apar și ființele vii și, pe ultima treaptă fiind, omul. Fiecare ieșea la iveală și creștea până la mărimea rânduită de Creatorul. Creșterea lor se poate asemăna cu un pom uriaș. Întâi tulpina, din ea crengile laterale și alte crengue mici și așa, până spre vârf. Dar de la rădăcină prin miezul tulpinei se înalță necontenit vârful, adică omul.

Omul este centrul întregului univers, este uriașul vârf al vieții, scopul ultim al întregii creații. Omul ființa superioară oricărei viețuitoare, rămasă pe crengile laterale este stăpânul lumii, cel cu fruntea mereu în sus, cel cu aripi de neîncetată înălțare. Sfinții Părinți spun că omul ajunsese cu trupul la dezvoltarea maximă, fiind gătit ca un palat împărătesc în care să înceapă lucra Dumnezeu prin chipul Său, adică sufletul nemuritor.

Toate celelalte ființe au fost aduse la existență prin cuvântul lui Dumnezeu. Omul a fost creat de Dumnezeu în Sfânta Treime, zicând: “*Să facem om după chipul și asemnarea noastră*” (Fac. 1, 26) Apoi “*Dumnezeu a luat țărână și a plâsmuit pe om*” (Fac. 2, 17). Deci, omul este din materia din care sunt toate viețuitoarele, creat printr-o lucrare specială și ajuns acum la forma rânduită lui. Și, în continuare: “*...a suflat Dumnezeu în fața omului și omul a devenit un suflet viu*” (Fac. 2, 7). “*Și a creat Dumnezeu pe om, după chipul lui Dumnezeu l-a creat pe el*” (Fac. 2, 27). Suflarea lui Dumnezeu coincide cu începutul activității raționale a firii umane și umplerea ei cu harul dumnezeiesc; momentul activării chipului lui Dumnezeu în firea omului, adică în trup și suflet.

Sf. Grigore de Nisa învață că chipul lui Dumnezeu din om este reflectarea în ființa acestuia a însușirilor lui Dumnezeu ca bunăstarea, dreptatea, sfințenia, tinderea spre desăvârșire, rațiunea cu puterea ei de cugetare și de cunoaștere, libera voință...”. Toate aceste însușiri au făcut din om cununa și stăpânul creaturilor. Tocmai datorită acestor divine însușiri, omul, această “plantă cerească, după spusa sfântului Vasile

cel Mare, a progresat uimitor și continuă să progreseze, pe când celelalte viețuitoare au rămas în aceeași stare de mii și mii de ani, Acestei prime perechi de oameni ieșite din mâna lui Dumnezeu, El personal le dă stăpânire peste tot pământul și le poruncește: *“Creșteți și vă înmulțiți...”* (Fac. 1, 28). Prin stăpânire se înțelege mai întâi puterea omului peste celelalte creaturi. Despre aceasta zice Sf. Grigore: *“Omule, unde este puterea de a stăpâni, este și chipul lui Dumnezeu”*, iar Sf. Vasile cel Mare înțelege și puterea harică dată omului de a stăpâni pământul din el, adică patimile trupești. În omul acesta curat, așa cum l-a creat Dumnezeu, celelalte ființe vedeau ceva dumnezeiesc și de aceea erau blânde cu el, iar el, *omul, le dă nume tuturor* (Fac. 2, 20).

Pentru acești doi strămoși ai noștri și pentru toți urmașii lor, Dumnezeu *“a clădit”* o grădină frumos împodobită, adică raiul, și acolo i-a așezat cu porunca expresă de *“a-l lucra și a-l păzi”* (Fac. 2, 15), adică de a-l păstra. Munca la care îl obligă Dumnezeu pe om nu era atunci o pedeapsă. Podoabele văzute ale acestui rai erau pomii cu frunze veșnic verzi și flori nepieritoare, rodind neîncetat, ierburi, flori și altele. În mijlocul acestui paradis erau doi pomi foarte importanți: *“pomul vieții”* din care strămoșii aveau voie să mănânce, ca din toți ceilalți pomi, și *“pomul cunoștinței binelui și răului”*. În mod special a atras Dumnezeu atenția omului: *“dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci, căci în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit”* (Fac. 2, 17). Sf. Vasile cel Mare spune că acești pomi din rai erau cu adevărat pomi, văzuți cu ochii, pipăiți cu mâinile, având fructe care se mâncau cu gura. Alți sfinți Părinți adaogă că, precum omul era trup și suflet, indisolubil și tainic uniți, tot astfel și acești pomi erau și materiali și spirituali. Hrana lui Adam din acești pomi era materială și spirituală. Cu gura mânca din fructele pomilor îngăduiți, iar cu sufletul contempla pe Dumnezeu prin frumusețile și rațiunile din creaturi, înaintând cu mintea în înțeleșurile acestora. Această gustare, treptată cu mintea din frumusețile creaturilor îl ducea spre desăvârșire, spre cunoașterea deplină a tainelor din lucruri, și într-o anumită măsură, și a misterului Dumnezeirii; spre asemănarea cu Dumnezeu.

Ca strămoșii să merite acest lucru, Dumnezeu le-a dat libera voință, adică independența să asculte sau nu de porunca lui. De aceea le dă poruncă să nu mănânce din pomul cunoștinței, căci de vor mânca, vor deveni muritori. Este pus la încercare omul întreg, adică trupul și sufletul. Parcă le-ar fi spus: dacă ochiul vostru se va încânta de frumusețea acestui fruct, dacă gustul vostru se va delecta anticipat cu dulceața lui, dacă mâna voastră îl va lua, dinții voștri îl vor mușca și gâtlejul va înghiți măcar o îmbucătură din el, în acel moment moartea vă va lovi. Pe plan duhovnicesc, parcă le-ar fi spus: dacă cu mintea voastră veți căuta să vă ridicați deodată, și nu treptat, la cunoașterea deplină a rațiunilor din lucruri, a esenței acestora, la cunoaștere chiar în parte, a ființei Mele ai a tainelor din ea, în acel moment vă veți prăbuși în ghiarele morții.

*

Dar prima pereche de oameni era cu totul nevinovată ca niște copii. Aveau obligația să asculte de poruncă, așa cum copiii ascultă fără șovăire de părinții lor. Era neprihănirea pruncilor, de care vorbește Mântuitorul că: *de nu veți fi ca pruncii, nu veți intra în împărăția cerurilor*” (Mat. 18, 3) Voința lor era călăuzită și întărită de harul dumnezeiesc, spre a se exercita mereu în bine, cu ochii minții și auzul inimii, mereu îndreptate spre Dumnezeu.

Toată flora și fauna, tot cosmosul, toate frumusețile pământului își deschideau treptat tainele lor și-i făceau fericiți. Dumnezeiasca dragoste, sădită în ei, creștea și semnificarea lor cea una prin creație. Trăind în dragoste, trăiau în Dumnezeu, căci *“Dumnezeu este dragoste și cine petrece în dragoste, petrece în Dumnezeu și Dumnezeu în el”*, spune apostolul iubirii (I Ioan 4, 16).

Omul venea și era plăsmuit din pământ. Materia din el îl trăgea oarecum în jos. Harul dumnezeiesc și ascultarea voită de poruncile lui Dumnezeu însă anulau treptat această atracție în jos. Din propria voință omul nu putea cădea, căci voința lui liberă era o însușire proprie de la Dumnezeu. Apare însă o forță din afară, care se strecoară aici în rai. Aceasta este diavolul, acel Lucifer care fusese înger. Sf. Grigorie de Nisa spune că diavolul l-a amăgit pe om sub masca unui îndemn spre bine, atrăându-i frumoasa înălțime la care trebuia să ajungă și sugerându-i o metodă ingenioasă spre a găsi urcușul. *“Gustați din pomul binelui și răului și veți fi ca Dumnezeu”* Le-a șoptit la urechea minții, le-a injectat otrava printr-o limbă dulce. Diavolul, știind că femeia este mai sensibilă, mai receptivă, mai dornică să se grăbească și cu influență asupra soțului ei, se preface în șarpe și-i șoptește acesteia că, dacă vor gusta din fruct, nu-i va paște moartea, ci dimpotrivă *“vor fi ca Dumnezeu, cunoscând binele și răul”* (Fac. 3, 22-23). Femeia nu știa că este diavolul. La îndemnul șarpelui, pofta aceluia fruct îi naște dorința și o împinge să muște din fruct. Minteă uită de pedeapsa cu moartea, mușchii se încordează, mâna prinde cu plăcere amețitoare fructul, mușcă cu mult nesăț și, imaginându-și cum va arăta când va fi asemenea lui Dumnezeu. Din dragoste pentru soțul ei, îi dă și acestuia să guste. Același gând de mărire îl copleșește și pe el.

Dar vai!... Deodată s-au prăbușit parcă în neant. Nu mai știu ce-i cu ei. Au ieșit din orbita ascultării și a dragostei de Dumnezeu. Sunt aproape carbonizați de fulgerele morții care-i străbat în trupuri și se întunecă la suflute. Nu mai știu că Dumnezeu este pretutindeni și le vede toate gesturile trupului și toate mișcărilor sufletului. Se ascund, crezând că nu-i va vedea Dumnezeu. Se văd deodată goi, fiindcă au rupt haina harului care-i acoperea. Se rușinează unul de altul. Dumnezeu, Care privise toate, strigând prin rai: *“Adame, unde ești”?... “De ce te-ai ascuns? Nu cumva ai mâncat din pomul oprit?”*

Moment de groază pentru om și pentru întreaga natură. Dar și de întristare și pentru Dumnezeu, Căruia mai târziu *îi va părea răi că a făcut pe om* (Fac. 6, 6). Moment de bucurie pentru diavol. Se latină întreaga natură creată și văzută. Moartea s-a revărsat în cele mai mici fibre ale creației. Tot este vătămat de stricăciune. O cântare din slujba acestei zile spune: *“...cerul s-a posomorât, soarele s-a întunecat, copacii au suspinat...”* Este suspinul întregii firi create de care vorbește Sf. Apostol Pavel: *“Căci știm că toată făptura împreună suspină și împreună are dureri până acum”* (Rom. 8, 20-23). Toate s-au răzvrătit, toate s-au perturbat, toate au luat calea stricăciunii.

Acest om, până cu puțin înainte, clar văzător, cade în a doua greșală. *“Nu cumva ai mâncat din pomul oprit, de ești gol”*, îl întreabă Dumnezeu? El nu spune da și nu-și cere iertare. Aruncă vina pe altul. *“Femeia pe care mi-ai dat-o, Doamne”*. Iar aceasta: *“Șarpele m-a îndemnat”*. Spun unii sfinți Părinți că dacă strămoșii și-ar fi recunoscut greșala ar fi fost iertați, așa cum Mântuitorul l-a iertat pe apostolul Petru, care se lepădase de trei ori de Hristos.

Dumnezeu a supus blestemului pe cei trei vinovați. Blestemând pe șarpe, a blestemat întreg regnul animal, adică tot ce are viață și nu ține de specia umană. Din acel moment toate animalele au devenit dușmane omului, au început să fie lovite de boală, de bătrânețe, de moarte. Blestemând pământul, a blestemat întregul regn mineral și vegetal, în raportul cu omul. Pământul să crească *“spini și pâlămidă”*, iar omul *“in sudoarea frunții să-și mănânce pâinea”*, adică să-și realizeze existența, întâmpinând greutăți și ostenele. Femeia *“să nască în dureri copii”*, să fie mereu împresurată de necazuri, să aibă *“dorințele înclinate spre bărbat”*, iar acesta să *“fie stăpân”* (Fac. 3, 16).

Pedeapsa nu se oprește numai aici. Ca nu cumva strămoșii să mai mănânce din pomul vieții și astfel să rămână nemuritori în starea aceasta de rai, cum ajunsese

Dumnezeu îi alungă din rai. Dar ca să le țină pururi trează frumusețea și fericirea raiului, îi așează lângă rai, ca să-l dorească și să aibă pururi vie conștiința păcatului.

Ne spune Sfânta Scriptură ca ă Dumnezeu *“le-a făcut haine de piele”* (Fac. 3. 21), ca să-și acopere goliciunea. Sfinții tâlcuitori spun că hainele de piele înseamnă pofta trupească dintre bărbat și femeie, care, cu îngăduința lui Dumnezeu, s-a revărsat în primii oameni ca astfel să se poată înmulți spre a nu pieri neamul omenesc. Diavolul tocmai aceasta urmărea: omul să moară și astfel să piară opera capitală a lui Dumnezeu, omul. Era cea mai ingenioasă răzbunare a diavolului asupra lui Dumnezeu. Dumnezeu le dă puterea de a se înmulți în condițiile nou create. Mai mult, le promite un Izbăvitor, care va restabili pe om în starea lui primordială.

Foarte cutremurător zugrăvește Sf. Grigore de Nisa căderea omului: *“Cel mai înalt S-a înjosit, chipul celui ceresc s-a schimbat în cel pământesc, acela, căruia i s-a dat demnitatea de a stăpâni, a devenit sclav, cel creat spre nemurire se nimicește de moarte, cel ce trăia în bucuria paradisiului a fost strămutat în acest pământ nesănătos și plin de chin, cel ce în viață nu cunoștea suferința a luat o viață slabă”*. Dar, continuă sfântul, *“chipul lui Dumnezeu din om nu s-a pierdut, ci a rămas activ, însă desfigurată”*. ideea de bine, de virtute a rămas încrustată în el sub forma conștiinței morale. picioarele i se șubrezez și nu mai țin calea binelui. Voința se slăbește și nu mai este în stare să înfăptuiască binele. De aceea se vaetă: *“Nu fac binele pe care îl voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc pe acela îl fac”* (Rom. 7, 10).

Ce frumos exprimă Sf. Vasile cel mare dragostea lui Dumnezeu față de omul căzut, zicând într-una din rugăciunile Liturghiei sale: *“Nu Te-ai întors până în sfârșit de la zidirea Ta..., nici ai uitat lucrul mâinilor Tale, ci l-ai cercetat în multe chipuri...; prooroci ai trimis, făcut-ai puteri prin sfinții Tăi care bine Ți-au plăcut Ție din fiecare neam...”*. Dar mai ales prin poporul iudeu Dumnezeu a condus omenirea spre virtute și n-a lăsat-o pradă diavolului. Punctul cel mai înalt al virtuților l-a ajuns omenirea prin sfânta Fecioară Maria, care la această înălțime morală s-a întâlnit cu Dumnezeu Cel ce a plăcut cerurile și s-a coborât de a luat firea omenească din trupul acesteia.

*

Iată de ce amintirea alungării lui Adam din rai s-a așezat la începutul postului: ca să nu facem și noi ce a făcut acesta, adică să călcăm porunca înfățișării și a postului; iar de cumva am călcat-o, să nu aruncăm vina asupra altcuiva, ci să ne acuzăm pe noi înșine în fața conștiinței noastre, a lui Dumnezeu și a duhovnicului. Postul poruncit strămoșilor era și trupest și sufleteș. Același post ni se cere și nouă: numai înfrânare de la mâncare, ci de la orice rău, cu cuvântul și cu fapta. Sf. Ioan Casian ne îndeamnă de acum 1600 de ani, spunând-ne că există alimente mult mai vătămătoare decât cele văzute de care trebuie să postim. Și menționează bărfirea, clevetirea, gelozia, ura și altele asemenea acestora. De la acestea mai ales să ne înfrânăm. Dumnezeu Însuși spune că urăște posturile cele trupesti, dacă nu sunt însoțite și de posturi sufletești, constând din înfrânarea de la rău și săvârșirea binelui. *“În zilele de post, zice Domnul, voi vă vedeți de interesele voastre și “asupriți pe alții”... Voi postiți ca să vă certați, să vă sfâdiți și să bateți furioși cu pumnii...”*. *Oare aceasta înseamnă pentru voi post? ...Iată postul plăcut Mie: rupeți lanțurile nedreptății..., împarte pâinea ta cu cel flămând, adăpostește în casa ta pe sărman, îmbracă pe cel gol...”* (Is. 58, 3-7). Iar Sf. Ioan Gură de Aur spune răspicat: *“Să postească gura de la cuvinte de rușine, de la injurii, de la toate cele rele. Ce folos că nu mănânci carne, dar muști și mănânci pe frații tăi! Cel care vorbește pe altul de rău mănâncă însăși carnea fratelui său, mușcă trupul lui”*. Cântările de la începutul postului se referă mult la acest post duhovnicesc.

De aceea să stăpânim trupul cu postul, fiecare după putere, fără să ne șubrezim sănătatea. Sf. Vasile îndeamnă mult la cumpătarea în post. Măsura să fie păstrarea sănătății unită cu stăpânirea pornirilor trupești. Îmbolnăvirea din pricina nechibzuinții în postire este socotită de acest sfânt ca o ucidere lentă. Și sinucigașii nu se mântuiesc. Toți însă avem posibilitatea să ținem postul cel duhovnicesc, adică să ne înfrânăm de la rele și să facem bine după putere.

Arhim. Ioasaf Popa

FELURI DE SCĂRI ȘI SCARA SFÂNTULUI IOAN SCARARUL

Există scări multe din diferite materiale, pe care ne urcăm sus și iarăși pogorâm și care sunt urcări și pogorări temporale, după nevoie. În afară de aceste scări materiale, obișnuite, există și scări spirituale și pe treptele lor ne urcăm în lumea științelor, artelor de tot felul. Ființele tinere încă nu au pășit nici pe prima treaptă a acestor scări. Dar există și scări duhovnicești, scări sfinte. Cea mai veche, de acest fel o socotim că este scara patriarhului Iacov: "scară aprijinită de pământ, iar vârful atinge cerul, iar îngerii lui Dumnezeu se suiau și se pogorau pe ea" (Fac. 28, 2).

Scări de urcuș duhovnicesc aflăm multe și-n N. Testament: "În Predica de pe munte, Domnul nostru Iisus Hristos ne prezintă Feriçirile, care pot fi considerate și ca un fel de scară a urcușului duhovnicesc". Se începe cu sărăcia duhului, care este smerenia și se continuă cu pocăința și cu blândețea, cu dreptatea, cu milostenia și curăția inimii, până ce se ajunge prin cele ce mai urmează, la bucuria deplină cea din cer" (Ierom. Ioanichie Balan, Convorbiri duhovnicești, vol. I, Despre faptele bune, Ierom. Teofil Părăian, p. 497). Altă scară de urcuș duhovnicesc este rugăciunea "Tatăl nostru", cea mai sfântă și cuprinzătoare, în care Tatăl își ascultă glasul Fiului Său. În această scară mergem de la sfârșit spre început: izbăvirea de cel viclean, de diavol, ocolire de ispite și apoi urmează celelalte: împărăția lui Dumnezeu, pace, etc... O scară de urcare duhovnicească, de urcare la cer o găsim și-n Epist. către Galateni 5, 22-23, în care se vorbește despre roadele Duhului: "Iar roada Duhului este dragostea, bucuria, pacea, îndelunga-răbdare, bunătatea, facerea de bine, credința, blândețea, înfrânarea, curăția!" Dacă luăm lucrurile, tot așa, de la sfârșitul enumerării către început, găsim și aici un urcuș duhovnicesc, care începe cu înfrânarea poftelor și sfârșește cu "pacea, bucuria (Ibidem). Mai este o scară de urcuș duhovnicesc și la II petru 1, 5-7. Sunt și alte scări duhovnicești și pe toate s-au urcat și se urcă la cer, la Dumnezeu și: monahi, preoți și credincioși.

Cu secole mai târziu, Ioan Sinaitul, numit și Scărarul, mare stareț al mănăstirilor din Muntele Sinai, din sec. VI, ne dă cea mai bună și cea mai metodică scară de urcare la cer, numită și Scara Paradisului. Această operă: "a ajuns îndreptarul vieții spirituale... și e prima încercare considerabilă de sistematizare a experienței ascetice și mistice din veacurile anterioare... Scara e un simbol al progresului ascendent către perfecțiune. Ea are 30 de trepte, iarăși un simbol fiind că 30 de ani are viața ascunsă a Mântuitorului. Fiecare treaptă are un grad de perfecțiune" (Nichifor Crainic, Mistica ortodoxă, Buc., 1941-42, p. 44). Iar cele 30 de trepte se grupează după un plan bine gândit: "Primele șapte privesc pe începători, următoarele 19 pe progresiști, ultimele patru pe cei care se desăvârșesc" (Ibidem) și toate, prin metoda lor aleasă, ne urcă de la cele de jos (începători), la cele de sus, la perfecțiune, ca o adevărată scară de lumină a lui Iacov, văzătorul de cele cerești.

Această carte — Scara — “este cea mai bună cale, celor ce voiesc să-și scrie numele în cartea vieții” (Pr. prof. D. Stăniloae, Fil. Vol. 9, Buc. 1980, p. 41) și ea este alcătuită la rugămintea starețului Ioan de la mănăstirea Raithullui, câțiva kilometri de Muntele Sinai, și el mare duhovnic și nevoitor. Cei doi Ioani stareți primeau mereu și în suflet și pe chip, razele de lumină ale minunatului munte, unde S-a arătat Dumnezeu lui Moise, și a vorbit: “față către față” (Ies. 33, 11).

Așa fiind ne dăm seama de adâncimea acestei Scări, ea fiind o călăuză sigură, concretă: “a celui ce vrea să crească duhovnicește” (Ibidem, p. 11), o operă de analiză amănunțită a diferitelor stări sufletești. Și Scara a fost alcătuită pentru monahi, este bună și pentru mireni care au copiat-o de timpuriu, au citit-o și ținut-o cu mare ciuste alături de Biblie, și au făcut ce scrie în ea, lucru ce-l fac și astăzi. Scara a fost numită și: “sorb ceresc, ... care poate să tragă pe suflet din adâncul mării păcatului și să-l puie înaintea lui Dumnezeu, curat de toată întinăciunea”.

Multe părți din ea, pentru importanța lor, se citesc la sfintele slujbe, mai ales în Postul cel Mare, imitând pravila sfântului Munte a Atosului.

Încă ceva care arată importanța sa: ea a fost tradusă, de timpuriu, în multe limbi și apoi tipărită. La noi, ea a fost tradusă de mitropolitul Varlaam la mănăstirea Secu și a circulat pretutindeni ca și Cazania sa, aducând pe mulți la credința ortodoxă și aduce și astăzi, pe mulți răătăciți și păcătoși.

Cuprinsul Scării foarte pe scurt. Să lărgim planul expus mai sus. Primele șapte cuvântări — fiecare treaptă este un cuvânt —, ne îndeamnă să lășăm toate păcatele; de aceea partea I-a are un caracter negativ; în partea a II-a, treptele VIII-XXVI, ne îndeamnă să dobândim virtuțile și ea are un caracter negativ-afirmativ, iar partea a III-a, treptele XXVII-XXX este numită partea desăvârșirii, a unirii cu Dumnezeu.

În Cuvântul V, vorbește despre folosirea timpului, pentru mântuire: “căci timpul tău — timpul de pocăință — s-a încheiat și altul nu vei mai găsi în veac”. (145). Cuvântul VIII vorbește despre blândețe; 5): “Blândețea este starea nemișcată a sufletului” (p. 186). În Cuvântul XXIV se vorbește și mai pe larg despre această virtute și zice: “2) Blândețea este maica răbdării... pricina iertării, îndrăzneala rugăciunii, povățuitoarea ascultării” (p. 290). Și definițiile blândeței continuă.

În Cuvântul X se vorbește despre clevetirea-vorbirea de rău: “1) Clevetirea, zice, este fiica urii. Ea e o boală... ascunsă și tăinuită, care suge și seacă sângele iubirii” (p. 203). Și Sfânta Scriptură condamnă pe cei ce clevetesc: “pe cel ce clevetește în ascuns pe vecinul său, pe acela l-am izgonit” (Ps. 100, 6). În Cuvântul XIII, Sfântul Scărarul combate minciuna, arătând că ea este urâtă lui Dumnezeu: “Pierde-voi pe toți cei ce grăiesc minciună” (Ps. 5, 6). În Cuvântul XXV este lăudată smerenia: “3) Smerenia este minunea lui Dumnezeu și harul Lui. Că zice: “Învățați de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima” (Mat. 11, 29): “Smerenia este poarta împărăției: (306). Cuvântul XXVIII este consacrat rugăciunii. El ne reliefează cea mai desăvârșită iconană de rugăciune: “1) Rugăciunea...zice el este unirea omului cu Dumnezeu... hrana sufletului, lumina minții”. Ne dă, în continuare și alte definiții. În rugăciune, ne spune marele stareț să folosim puține cuvinte, și simple dar rostite din suflet: “8) Căci gunguritul simplu și nemeșteșugit al copiilor a înduioșat pe Tatăl lor Cel din ceruri”. Și rugăciunea este unită cu toate virtuțile. În Cuvântul XXX, cel de încheiere, vorbește de trei virtuți teologice: Dragostea, Nădejdea și Credința, toate conlucrând și ajutând pe om să se mântuiască.

Cunoscând acum viața de sfințenie a Sfântului Ioan Scărarul și opera lui de progres spiritual să-l imităm și noi și zilnic să ne străduim să urcăm pe această Scară, Scara paradisiului, spre cer, din treaptă în treaptă și prin rugăciuni, fapte bune și cu ajutorul Mântuitorului, vom ajunge sus, unde El ne așteaptă.

ARTICOLE ȘI STUDII

OAMENI REPREZENTATIVI ÎN PURTAREA IDEILOR — Aspecte biblice —

Există oameni care au înrăurit trainic prin gândurile luminoase sau pr generoasele lor fapte.

Sfânta Scriptură înfățișază aspecte din viața unor bărbați reprezentativi, ara fazele prin care au trecut, ca să constate că oamenii se pot distinge prin calită superioare, unii din ei devenind celebri prin rolul pe care l-au avut în viață. Pentru se vedea în ce măsură a dat Sf. Scriptură posibilitatea de a-și consacra omul înțelepciunea acumulată în decursul anilor, capacitatea și talentul, în slujba binel obșteșc, ne oprim la cei care au deținut diferite munci de răspundere și care însisleți de un înalt umanism au promovat cu curaj virtuțile.

Unii au fost bărbați virtuoși, alții luptători pentru cauze obștești, eroi și martiri, favoriți și înconjurați de respect și iubire.

Zicerea proverbială "non multa sed multum" nu și-a pierdut valabilitatea. E convingere care se poate auzi și azi. "Important este pentru viața unui om nu câ ani a trăit, ci cum a trăit: ce a reușit să lucreze, să realizeze în anii pe care i-a av. Dacă anii au fost plini sau goi, dacă munca lui a fost folositoare lui și comunități din care a făcut parte sau nu"¹.

Studiind viața acestora vom vedea cum din mediul de sărăcie și nevoi se ridicau o mulțime dintre ei, care contribuira cu experiența lor la mersul înainte. Au lu parte, alături de femeile lor, iar uneori singuri, la lupta pentru o viață luminoasă copiilor lor, au participat în calitate de seniori ai comunității, la îndrumar treburilor obștești.

Cel dintâi bărbat, menționat în Biblie și îmbătrânit în zile este Adam, care și îndeplinit marea cinste de a fi părintele neamului omenesc.

Biblia, care la început nu înregistrează decât evenimente cu o semnificați deosebită, ne lasă să deducem tragedia desfășurată în familia primului om, pr moartea tragică a lui Avel. Se va fi întristat foarte mult și se va fi plecat frunte bătrânului Adam, că fiul său Avel a trecut ca un vis, că s-a săvârșit un omor, pr crima, care fu un fraticidiu. De acum Adam a dobândit convingerea că începând această primă ucidere, pârâul de sânge va străbate întreaga istorie și Cain neconștient ucide pe Aveli².

Pentru pierderea lui Avel, Adam s-a mângâiat cu Set: "căci mi-a dat Dumnezeu alt urmaș în locul lui Avel, pe care l-a omorât Cain".

Cuvintele lui Adam "Femeea este os din oasele mele" arată concepția despr familie a omului îmbătrânit în zile. După aprecierea lui prin căsătorie soții formează o unitate mai perfectă decât raportul dintre copii și părinți. Se instituie prin excep plul vieții sale, monogamia ca formă de viață conjugală acceptată de dreptul natura

Pentru a se arăta că primului om îi lipsea ideea de ceva necurat și păcătos știm în expresia biblică "erau goi și nu se rușinau".

Aceste cuvinte indică nevinovăția morală a bătrânului Adam.

Cărțile canonoce ale V.T. nu ne dau detalii despre bătrânețele lui Adam.

Apocrifă intitulată Adam și Eva, face unele întregiri. Astfel cartea ne informează că Eva a plâns cu amar moartea lui Adam:

"Doamne nu mă înstrăina pe mine de trupul lui Adam ci învrednicește-mă a fi împreună cu el, precum am fost nedespărțiți chiar și în călcarea poruncilor".

Legenda spune că fiul ei Set, luând trupul mamei sale Eva l-a așezat alături de el al lui Avel și Adam.

În vorbirea biblică "între bătrânul Adam și descendenții săi naturali există o numită solidaritate, în sensul că el ne-a transmis ceea ce avea"³ și astfel Adam este un simbol al continuității.

Un bărbat de care se leagă anumite calități a fost Iubal inițiatorul vieții nomade, în sensul propriu al cuvântului (Fac. 4, 20). Iubal era o fire poetică. El este inventatorul instrumentelor muzicale. Altul — Tubalcain este inventatorul instrumentelor metalice pentru scopuri gospodărești și militare. Centenarul biblic Enoh, a devenit faimos pentru caracterul său religios. Biblia spune că pentru perfecțiunea sa morală, n-a cunoscut misterul morții, ci a trecut de viu în viața necorporală: "L-a luat Dumnezeu" (Fac. 5, 24). Din experiența vieții lui Enoh se deduce existența unei lumi spirituale, lumea de dincolo, lumea metafizică sau transcendentală. Un comentariu al vieții lui Enoh ne dă Ep. către evrei a Sf. Pavel, 11, 5, care-l declară pe bătrânul Enoh exemplu de înaltă curățenie și sfințenie omenească.

Dintre oamenii diferitelor epoci care a ajuns cea mai înaltă vârstă este Matusalem, care până azi a rămas chipul "tineretii fără bătrânețe". Se zice și azi: "a fi un Matusalem" adică un îmbătrânit în zile bune.

Un bărbat ciudat prin atitudinile sale este Lameh. Cea mai veche cântare biblică consacrată în Facere 4, 23, este opera sa. E o poezie lirică.

Imnul lui Lameh constă dintr-o introducere și trei hemistihuri. După formă avem aici un paralelism sinonim: "Ada și Tila ascultați glasul meu! Femeile lui Lameh, luați aminte la cuvintele mele: "Am ucis un om pentru rana mea și un tânăr pentru vânătăia mea". Versurile lui Lameh sunt un imn al crimei. Lameh își elogiază bravuri de a fi ucis un om. O face aceasta nu pentru a arăta că a dat întrebuințare arbitrară invențiilor tehnice ale lui Tubalcain, ci pentru a câștiga simpatie și respect și mai ales iertare.

Un om reprezentativ este Noe. Numele lui e simbolic, derivă de la radicalul "niham", care înseamnă liniște, mângâiere, aducător de pace.

Despre Noe Biblia spune: "era un om drept și fără de prihană în neamurile sale. Și umbla cu Dumnezeu".

Pentru motive religioase și morale Noe s-a impus între oamenii generației sale. Expresia: "a umbla cu Dumnezeu" indică preocupările sale. Ele sunt de natură spirituală. Calificativele "drept și fără de prihană" întregesc portretul persoanei sale. La Noe nu exista conflict între rațiune și voință pe tema virtuții. Noe reprezintă noțiunea de om al dreptății.

Noe a fost omul care considera că o lume bazată pe cruzime e putredă și nu merită să trăiască. Generația potopului e plămădită din acest aluat și s-a îndreptat spre prăpastia piezaniei⁴.

Un bărbat care a dus o viață tăcută și încadrată într-o atmosferă de muncă a fost patriarhul biblic Avraam. El avea o concepție sănătoasă despre familie. Pentru a salva cinstea uniunii conjugale Avraam a trebuit să sufere certarea aspră a unui păgân și alungarea din Egipt. Metodic, harnic și stăruitor până la sfârșitul vieții, Avraam s-a înălțat, adesea, cu primejdia vieții sale.

În cele zece decenii de căsătorie Avraam s-a înțeles foarte bine cu soția lui. Singura lui umbră era lipsa de copii. El cugeta că totul trebuie subordonat interesei sale de a deveni tată. Fără copii i se părea că viața este lipsită de farmec. Lipsa de copii o considera un greu blestem, iar mulțimea de copii o adevărată cuvântare.

Avraam s-a ocupat de buna gospodărire a casei sale. O grădină bogată, o curte curată, o masă confortabilă pregătită cu multă dragoste, când era vorba de a satisface cerințele familiei proprii și mai ales, pe cele ale oaspeților. În cazul din urmă se tăia vițelul cel mai gras, cum a făcut-o cu ocazia vizitei descrise în cap. 18 din Facere.

A murit Avraam cum consemnează Scriptura, "sătul de zile" și a fost înmormântat la Herbon, în cripta familiei sale, din peștera Macpela.

Avraam a rămas un exemplu de muncă și caracter. El a devenit tipul bărbatului cu dragoste arzătoare pentru copii.

Unul vârstnic care impresionează prin învățămintele care se desprind din viața lui de răbdare îngerească a fost *Iacob*.

Iacob a gustat toate veniturile vieții. A cunoscut foamea, căldura, frigul, disprețul celor tari și în general răutățile vieții. A suferit mult fiindcă a iubit sincer.

Cu prețul multor sacrificii Iacob a dus cu succes lupta împotriva unor moravuri decadente, comerțul cu oameni ș.a.

Iacob a lăsat ca moștenire învățătura că bărbații trebuie să privească cu multă seriozitate căsătoria și că la alegerea tovarășei de viață criteriile nu trebuie să fie frumusețea sau starea materială.

Testamentul spiritual, rostit de *Iacob* de pe patul de moarte, formează o capodoperă literară. E vorba despre binecuvântarea din (Facere 49), a cărei idee rezumativă este învățătura că "Cel mai mare lucru pe care-l poți face este acela de a adăuga bine la bine".

Un bărbat devenit celebru pentru prudența și dragostea față de oameni, a fost *Moise*. În această luptă el a câștigat atâta autoritate încât deveni unul dintre cei mai reprezentativi bărbați ai epocii sale.

Prin legiurile sale *Moise* pune spre rezolvare probleme capitale. E mai întâi atitudine religioasă a credinciosului. Nu este tot una cui te închini și cum te închini.

O altă directivă fundamentală a legiurii sale este munca. Aceasta este o datorie față de omul, o datorie față de sine și o datorie față de alții.

Nici o legislație antică n-a legiferat atât de umanitar dreptul la odihnă ca Decalogul lui *Moise*.

Pentru epoca în care femeia era privită ca o simplă marfă, ce se putea vinde și cumpăra pe piețele publice, porunca: "Să nu fii desfrânat" însemna un act de mare curaj.

Interdicția: "Să nu uciți" suna cu adevărat ca o poruncă căzută din cer. În lumina învățăturii lui, omul e cea mai aleasă făptură. Femeia care a devenit mamă este nu numai o mândrie a familiei ci și o podoabă a țării (Ieș. 23, 26).

Omul e capabil de fapte mari. Dacă ar avea mai multă iubire viața i-ar fi mai lungă și mai plăcută.

Moise a murit la vârsta de 120 ani, dar vederea lui nu slăbise și tăria lui nu se împușinase (Deut. 34, 7).

De un larg prestigiu în Orientul epocii sale s-a bucurat *David*.

Fiu de cioban și cioban el însuși, s-a ridicat în fruntea poporului său pe care îl calitatca de conducător, l-a slujit necontenit.

De numele lui se leagă o seamă de realizări mărețe.

Trăind într-o vreme când se credea că oamenii trebuie să se bată, că războiul este o necesitate, *David* se deosebește de ceilalți monarhi. El era de convingerea că domni înseamnă a dori tot ce este bun. "Caută pacea și o urmează"! Strigă el anticipând triumful păcii în lumea vrajbei.

Cronicarul însemnează că "David a ajuns la adânci bătrânețe; îl acopereau cu iaine, însă nu putea să se încălzească" (III. Reg. 1, 1). — Această relatare formează nceputul sfârșitului său.

David împlinise 70 de ani. "Apropiindu-se vremea ca să moară a lăsat fiului său acest legământ: "Iată eu mă duc pe drumul pe care toți pământeni se duc... tu să păzești legământul Domnului Dumnezeului tău, umblând pe căile lui și păzind legile lui, ca să-ți fie bine". (III Reg. 2, 1...).

O personalitate care a întruchipat atâtea calități a fost Solomon. I se pun în jocoteală atâtea fapte. Trilogia lui *Solomon*: Cântarea Cântărilor, Proverbele și Ecclaziastul, constituie un monument de învățătură.

Pare că prin nimeni altul nu iese mai mult în evidență, ca prin Solomon, principiul: "Tinerete fără bătrânețe, viață fără de moarte". Până azi a rămas în uz irarea: să ai parte de "Puterea și Înțelepciunea lui Solomon".

Unul dintre cei mai reprezentativi bărbați a fost *Ilie*, proorocul. El a propovăduit pocăința și întoarcerea de la păcat la o viață sfântă, a combătut închinarea la idoli, credința în vrăji, superstiții și alte nelegiuiri. Iubitor al celor oropsiți când predica dreptatea nu cruța pe nimeni înfruntând cu curaj neînfricat chiar și pe nelegiuții regi. Astfel când Ahav și regina sa Izabela au trimis la moarte pe țărânul Nabot, fiindcă nu s-a învoit să cedeze regelui singurul petec de pământ, o vie moștenită de la părinții săi și fiindcă acesta se apăra cu riposte: "Să mă ferească Dumnezeu să vă dau moștenirea părinților mei", *Ilie* a mustrat fără cruțare pe hrăpărețul rege și pe regina cea plină de răutate. Pe marginea acestei crime profetul a brodat în cuvântările sale, o mulțime de luări aminte, dar mai ales că tirania și oprimarea sărăcimii mânia pe Dumnezeu (cf. III. Regi 21).

Dintre iluștri bărbați care au luminat cu geniul lor omenirea întunecată de norii decăderii nici unul n-a fost atât de admirabil ca *Isaia*, care trăiește și azi prin numele său celebru, prin caracterul său popular și prin capodopera sa strălucitoare. Cugetarea că toți oamenii sunt egali, desființarea principiilor de castă și declararea ca principiu de stat că "nu trebuie să se alle săraci în țară" sunt mari succese pentru epoca când oamenii într-adevăr se urau. Cine a făcut din pacea eternă un ideal al omenirii viitoare învățând că popoarele nu vor mai trage sabia unele împotriva altora?

Într-o splendidă pornire de înfruntare a împăraților care erau oameni ai războaielor, *Isaia* spunea că vocea aprinsă de mânie: "Vai de tine țară, în care sună zăngănit de arme!" (18, 1), și începe o serie de cuvântări împotriva celor care socoteau că rosturile lumii se hotărăsc cu sabia. *Isaia* pune înaintea fiecărui om pacea ca virtute model către care trebuie să tindă cu o forță care conduce spre perfecțiune. Când zice: "Nu vă port mânie dacă veți căuta pacea" (27, 5), înseamnă că pacea își are importanța sa, ea rămâne mai departe și va fi tot așa de fără sfârșit ca și dragostea. Cu dorința păcii în suflet *Isaia* îndrumă spre viața cea nouă a omenirii când "va fi pace, celor de departe și celor de aproape" (57, 19).

Una din figurile reprezentative ale epocii vechi este *Ieremia*. Idcia forță care străbate opera lui este ideea de dreptate. "Celor drepti trebuie să le răsără lumină". Dacă starea de dreptate întârzie e că conducătorii popoarelor sunt lipsiți de vrednicii. Dar va veni o vreme când se va putea purcede la desăvârșirea morală a lumii. Atunci popoarele vor avea "păstori după inima lor" (22, 4). Chiar și în ideile în care critică politica externă a Babiloniei, Egiptului și Arabiei profetul simte nevoia să împărtășească acelora profunda sa convingere în prăbușirea statelor care se sprijină pe nedreptate. "Înțelege aceasta Israile, spunea el, și tu Egiptule, jună făloasă, în zadar lupti vitejește, din pricina mândriei tale lacrimi te așteaptă în ziua care trebuie să vie; coboară Babilon, coboară în țărână și lasă-ți trufia, năravul tău și micimea de suflet" (4 și 5).

În general discursurile sale sunt dominate de un duh universalist întărit de convingerea că urmează să se întâlnească întreaga omenire înfrățiță într-o singură societate mare: împărăția păcii.

Dar Ieremia era "periculos" prin marea sa sinceritate: "O neam rău de oameni", spunea el, "ridică ochii și privește unde n-ai greșit? Cutreerați ulițele, uitați-vă întrebați și căutați dacă se găsește un om, dacă este vreunul să înfăptuiască ce este drept (5, 1) căci de la mic până la mare, toți sunt lacomi de câștig mârșav, toți înșală" (2, 31, 3, 2; 8, 10). Ieremia este un realist. În Plângerile sale el descrie, în culori negre, îndrăznețul canibalism al mamelor care își fierbeau copiii pentru a-i avea apoi ca hrană. El are sentimente de regret pentru cei care erau partizanii concepțiilor că religia binecuvântează pe regii aurului și uită de aceia care își câștigă pâinea animalizați de mizerie.

Ca îndrumător de mase *Iezechiel* își are meritele lui proprii. El vede cum apune o lume veche, de care sunt atât de legați câțiva privilegiați ai sorții și întrezărește ivirea unor zări noi, care va aduce cu sine împlinirea atâtor idealuri privind viitorul neamului omenesc. Un pământ nou, lucrat în mod admirabil, împărțit în mod egal între oameni, o epocă când nu se va mai face deosebire între străin și autohton, reabilitarea celor oropsiți și dreptate pentru toți, iată panorama de viitor a profitului.

Iezechiel predică în mod special valoarea omului și importanța lui suverană în răspunderea pentru destinul său: "Fiul nu ispășește fărădelegea tatălui și tatăl nu ispășește fărădelegea fiului. Cel drept e vrednic de dreptatea sa și cel fărădelege să fie osândit pentru fărădelegea sa" (18, 20).

Profetul *Daniel* poate fi încadrat pentru multe temeuri în oameni reprezentativi. El avea o ținută demnă și înfrunta orice compromis pe spinarea poporului. Previne și combate întotdeauna abuzurile și atrocitățile stăpânilor. Știe bine că adevărul iese la lumina zilei. Așa pentru salvarea de la condamnarea la moarte a virtuozului Susana obține revizuirea procesului. Daniel convins că are dreptate n-a luat apărător dar s-a apucat de studierea cazului. Descoperă reaua credință și falsa mărturie obținând achitarea Suzanei. Tot așa de original și ingenios s-a dovedit Daniel în demascarea falsului preoților păgâni. Aceștia pretindeau zilnic cantități mari de alimente sub pretext că idolul le consumă în templul său, iar Daniel susținea că le sustrag preoții. Pentru a-i dovedi lui Daniel că n-are dreptate adoratorii au sigilat ușile templului în care se depuneau alimentele. Ca de obicei în ziua următoare alimentele lipseau iar Daniel descoperi urmele preoților pe cenușa pe care o presăraseră în ajun, pe podelele templului. Toate urmele duceau în direcția unei uși secrete pe unde intrau și ieșeau preoții.

Un prilej de scandalizare a fost pentru profet șarpele cărui unii îi aduceau onoruri și mai ales marii cărmuitori statali. Daniel oprește închinarea la idol, pentru că idolul înlocuiește pe Dumnezeu cu zei închipuiți, cu chipuri de animale. Idolul este închinare la demoni, nu la Dumnezeu. Profetul nu numai că osândește adorarea idolilor ci ucide șarpele uriaș, cu toată împotrivirea celor din Babilon.

În cartea profetului Amos găsim aspre condamnări ale celor răi. Spunea profetul: "Ascultați acesteia cei lacomi, voi înghițiți pe săraci și pierdeți pe cei în mizerie, voi care spuneți când va trece oare luna nouă ca să vindem pâine și sâmbăta ca să deschidem hambarele noastre, să micșorăm măsura, să mărim prețul, să vindem pe cel sărac pentru o pereche de încălțăminte"... "Vai vouă celor ce stați tolăniți pe divanuri de fildeș, și vă răsfățați pe sofalele voastre și mâncați miei din turmă și viței puși la îngrășat"! (4, 3; 8, 5; 6, 5). "Nu se va cutremura oare din cauza aceasta pământul"? (4, 3; 6, 5; 8, 5).

Amos a descris o lume, cea care era pe placul unora, o lume alcătuită din contraste izbitoare, deseori dramatice și plină de amărăciune. El a întrezărit și o altă lume, care are să se construiască când tuturor le va fi bine: "Atunci cel ce ară va

ajunge din urmă pe cel ce seceră și cel ce calcă struguri pe cel ce seamănă. Și munții vor picura must” (9, 13).

Iona combate concepția îngustă că ar fi unele popoare alese și altele de categoria a doua. Prin activitatea desfășurată în orașul asirian Ninive el învață că la fericire au dreptul toți, nu numai coborătorii din neamuri alese.

Idei apropiate vestește și *Obadia*. El susține că viața omului trebuie să fie o continuă năzuință spre fericire. Față de cei în suferință el avea mare dragoste și consideră că e mare păcat să fii mândru, perfid și să asuprești. Prin fondul ideilor sale *Miheia* are originalitatea și meritul său propriu. Musurările profetului se îndreaptă în chip deosebit împotriva dezordinilor sociale și morale: nedreptate, trădare, lăcomie și minciună, în numele dreptății ultragiutate *Miheia* denunță exploatarea neomenoasă a celor săraci. Lăcomia îl revoltă în același grad. Dezordinile publice și sociale au falsificat sentimentul religios în sensul că religia era considerată ca o afacere a unor simple practici exterioare. Cu acest prilej *Miheia* a vestit acele memorabile cuvinte care definesc adevărata pietate: “Ți s-a arătat omule ce este bine; să faci dreptate”. El urmărește ca fiecare om să aibă o stare materială mai bună, să aibă o existență demnă și plăcută. Idealul acesta îl exprimă *Miheia* atât de idilic prin imaginea “că fiecare va sta liniștit sub vița și sub smochinul său” (4, 4).

Ideia de progres o întâlnim în mod deosebit la *Naum*. Desfrânarea, superstițiile și fărădelegea otrăvesc organismul sănătos al omenirii de aceea profetul predică sfârșitul acelei ordini și întoarcerea la o ordine socială nouă, lipsită de acele toxine: “Cel ce urzește violenție și cel ce sfătuiește fapte ticăloase va fi pierdut. Sfărâma-se-vor chipurile cioplite și turnate, vai de cetatea cea desfrânată, plină de minciuni și silnicie, de curtezana frumoasă la chip și meșteră la prins în cursă”! (1, 11; 1, 14; 3, 1; 3, 4).

Avacum constată “că legea nu mai are nici o putere și dreptate nu se arată nicăieri, cel nelegiuit biruiește pe cel drept iar judecata iese strâmbă” (1, 4). Ar dori o transformare radicală a concepției despre viață. El duce o luptă aprigă pentru desfacerea omului de trufie, furt, minciună, crimă și idolatrie. Idolii nu aduc nici un folos. Chemarea lor în ajutor e zadarnică, ei nu pot da ce nu au. “Vai de cei care îi invocă, ei vor pieri împreună cu deșertăciunea lor” (2, 19). Ororile ocupației, pe care le descrie, sunt zguduitoare. Armata ocupantă realizează distrugereri și nefericiri, care trec ca un mesaj de groază până în epoca noastră: “Iată... neam amarnic și vijelios care cutreeră pământul în lung și lat ca să cucerească așezări ce nu sunt ale lui. El este năprasnic și înfricoșat. Mai iuți decât leopardii sunt caii lui și decât lupii de seară mai sprinteni. Călăreții lui se avântă și zboară ca vulturul zorit să înșface prada. Întreg acest neam e pus pe silnicie, spaima merge înaintea lui și robii îi adună laolaltă ca nisipul...” (1, 6-9).

Profetul *Sofonie* scoate în relief dezordinile morale și sociale din lume: idolatria, corupția morală. Omul trebuie să înțeleagă că biruința dreptății vine, asupritorii vor fi învinși și “o eră nouă se va desprinde pentru a se forma sămburele poporului cel nou”, poporului păcii. Această eră se va deschide prin biruința împotriva forțelor întunericului. Caracteristica omenirii viitoare va fi pacea și dreptatea.

În ce privește faimosul profet *Agheu* el atrage atenția asupra valorii sociale pe care o are munca. Munca este o datorie și un drept. Nemuncind omul face o greșală pe care va ispăși-o amar. Cât de mare importanță atribuie el unui fapt de ordin material muncii, rezultă din construirea edificiilor publice. La ridicarea lor trebuie să mobilizeze masele tuturor cetăților. Iureșul construirii trebuie să străbată ca un cântec de biruință de la un capăt la altul al țării: “ce înseamnă nepăsarea voastră? Că locuiți în casele voastre cele înfundate, iar casa Domnului încă este pustie! Puneți inimă în căile voastre... suiți-vă în munte și tăiați lemne și zidiți...! (1, 4, 5, 8).

Profetul *Zaharia* trăiește într-o epocă pe care o condamnă. este epoca plină de slăbiciuni. În marea lor majoritate oamenii se mențin cu apucăturile lor rele și mor de pe urma lor. Politica pe care o duc popoarele mari a răsculat pe cei cu bun simț împotriva apăsătorilor. Forța brutală a popoarelor trebuie pedepsită, (5, 1-4), apăsătorii sunt pasibili de greu dispreț (6, 1-8). Profetul e convins că politica acestora e catastrofală: "Se vor prăvăli în mare bogățiile lor, și ele vor fi mistuite de foc (9, 4). Mântuirea vine (12, 14-21) în dauna celor răi. Profetul anunță gloria finală a omului, când omul cel trimis de Dumnezeu va distruge împreună cu cei ticăloși și răul din lume "Și voi băga în foc și-i voi lămuri cum se lămurește argintul, și-i voi încerca cum se încearcă aurul" (13, 1).

Ideile care străbat cuvântările și scrisul lui *Maleahi* se apropie de cele ale oamenilor cu adevărat reprezentativi. Ele sunt grupate în jurul următoarelor teme: Demnitatea funcționarilor publici, calitatea muncii, produsele de valoare inferioară, datoria împlinită, efemerismul formalismului, primejdia luptelor interne, paguba căsătoriilor mixte și apoi păcatul, și mai greu prin repudierea soțiilor legitime după bunul plac (2, 10-15), pericolul ce vine prin superstiții, adevărata pietate, preotul ideal, necesitatea frățietății și a unirii între membrii comunității, idealul credinței ș.a. Care este morala socială a preotului din acea epocă rezultă și numai din cele câteva aprecieri: "mai bine ar închiide cineva ușile templului ca să nu mai arpezi în zadar luminile pe altar" (1, 10). Când *Maleahu* anunță "sacrificiul universal" el vestește desigur ceea ce s-ar numi cer comun și pământ comun. "Iată vine ziua aceea și va răsări soarele dreptății..." (4, 2).

Sfaturile și îndrumările date de Isus Sirah îmbrățișează toate domeniile vieții. În general el laudă înțelepciunea vieții practice și folosul scos din experiența oamenilor înțelepți și fruntași în muncă.

Numai munca săvârșită în urma unei succesive experiențe îndrumă pe calea perfecționării. De aceea zicea "Cel ce mână boii se învăluiește în lucrurile lor, inima lui va fi cum să întoarcă brazda și privigherea lui va fi despre hrana boilor; La fel este cu orice dulgher și cu orice zidar, care muncește neconținut zi și noapte, la fel este cu cel ce sapă săpături de peceți și stăruința lui este să schimbe chipurile... așa fierarul șezând lângă nicovală meșterește lucrurile din fier; la sunetul ciocanului va pleca urechea și ochii lui urmăresc desăvârșirea lucrului; tot așa olarul șezând la meseria lui învărtind roata, pururea are grijă de lucrul său. Cu mâinile sale crăpate va frământa lutul, toată grija lui este zmlăuitul și toată luarea lui aminte este potrivita ardere a cuptorului. Toți aceștia se bizuiesc pe mâinile lor, fără de ei nu se zidește nici o cetate" (Int. Sirah 38, 25-32).

Isus fiul lui Sirah dovedește un mare interes pentru toate ocupațiile antrenate în muncă serioasă. El le descrie amănunțit și apreciază valoarea lor și atenția necesară la împlinirea lor. După aprecierea lui, munca este sămânța desăvârșirii, de aceea ea trebuie să se facă cu plăcere și să devină un fel de filozofie a vieții.

Un vârstnic care impresionează prin învățămintele ce se desprind din viața sa de suferință este dreptul *Iov*.

Viața lui *Iov* a fost o tragedie eroică. A suferit și a răbdat în nădejdea unui viitor mai fericit. Nedreptate nimănui n-a făcut. El a cucerit prin răbdare și dârzenie dreptul la viață. El nu s-a răsvrătit împotriva oamenilor, a nedreptăților, a ocărilor ce s-au abătut asupra sa, dar simțise că nu le-a meritat. Este eterna poveste a suferinței, în general, și a suferinței omului drept în special.

Iov a rămas celebru prin inteligența sa, prin curajul său și mai ales prin răbdare în suferință.

Iov a dat un exemplu îndrăzneț de răbdare. El dovedește că există oameni într-adevăr tari în credință încât orice nenorocire ar veni peste ei, nu-i în stare să-i înfrângă. *Iov* a ieșit învingător din încercarea sa. Cronica biblică consemnează la

(42, 15) că: “în toată țara nu se găseau femei atât de frumoase ca fetele lui Iov, și tatăl lor le făcu părtașe la moștenire, lângă frații lor. Și Iov a mai trăit după aceea și a văzut pe fiii și pe fiii fiilor săi până la al patrulea neam și Iov a murit bătrân și încărcat de zile”.

Optimismul este elixirul vieții, acesta este unul din adevărurile care se desprind din viața de trudă a mult încercatului Iov.

Un alt bărbat cu mult bun simț și săritor la necaz a fost milostivul *Tovit*. Era mai ales ospitalier.

Într-o epocă de suferință — captivitatea asiriană — el ocroti, în chip și fel, pe conaționalii care “au fost duși împreună cu el la Ninive, în țara Asiriei.

Bărbatul *Tovit* se distinge prin patriotism, spiritul de tovarășie și dragoste față de aproapele.

Cronica vremii consemnează: “În toate zilele vieții sale a umblat pe căile adevărului și ale dreptății și a făcut mult bine fraților lui și poporului său” (Tov. 1, 3).

Generozitatea lui *Tovit* a fost răsplătită cu o bătrânețe cinstită și îndelungată căci a durat 127 de ani.

Tovit a rămas până azi imaginea a ceea ce numim pioasă modestie și sfântă rezistență.

Un bărbat care și-a luat o mare răspundere socială, este *Eleazar Macabeul* un venerabil de 90 de ani. În epoca persecuțiilor lui Antioh Epifanes, căruia contemporanii îi ziceau Epimanes-Nebunul (169 î.H), cucerindu-se Ierusalimul regele a coarșans pe locuitori să îmbrățișeze cultul păgân și să se lepede de credința strămoșească. Spre scopul acesta a introdus niște legi draconice: unii au fost biciuiți, alora li s-a tăiat limba, apoi au fost aruncați în cazane înfierbântate. Soarta aceasta au împărțășit-o 7 copii a lui *Eleazar*. *Eleazar* rămânând neînduplecat a declarat în fața regelui că e hotărât să moară pentru legea străbună.

Eleazar este chipul omului care preferă o moarte îngrozitoare decât o viață infamă de rob.

Instructiv este portretul făcut bătrânilor din cetatea *Betulia*, de către *Iudit*. Cetatea *Betulia* a fost asediată. Pentru a cruța populația de vărsările inutile de sânge, bătrânii au inițiat formula tratativilor cu asirienii ocupanți, “căci e mai bine să cădem pradă în mâinile lor și vom scăpa cu viață, decât să vedem cu ochii moartea copiilor noștri” (Iud. 7, 27).

Un om devenit celbru, în epoca Noului Testament, a fost *Simeon*, numit mai târziu *Cel drept*. Trăia în Ierusalim în vremea nașterii lui *Iisus*. Unii cercetători îl considerau dintr-o rudenie apropiată cu învățatul *Hilel*, alții că ar fi tatăl literatului *Gamaliel*.

Acest *Simeon* cunoștea bine *Vechiul Testament* și timpul la plinirea căruia cel așteptat de veacuri va veni, pentru care motiv *Evangelheliștii* îl numesc “*Simeon cel drept și temător de Dumnezeu*”.

Dintr-un îndemn interior *Simeon* cel încărunțit de omătul anilor, s-a dus la templul din Ierusalim, tocmai când *Iosif* și *Maria* au înfățișat pe *Iisus* în lăcașul sfânt, pentru a împlini o poruncă a legii și o datină din bătrâni.

Simeon a recunoscut în *Pruncul Iisus* pe *Mesia* cel făgăduit de profeți și a rostit o rugăciune de grațitudine că l-a văzut cu ochii proprii pe *Mântuitorul* (Lc. 2, 25);

“Acum slobozește Doamne în pace pe robul Tău, căci văzută ochii mei mântuirea, pe care ai gătit-o tuturor popoarelor”.

Rugăciunea pe care a rostit-o, cu toată evlavlia glasului său, *Simeon*, la marea întâlnire, e cel dintâi psalm, de laudă și de mulțumire în succesiunea cronologică a imnologiei creștine. De atunci psalmul a rămas un preludiv imbiator al odihnei la ivirea amurgului de seară. Se rostește de fiecare dată la sfânta slujbă a *Vecerniei* cu vorbele: “Acum slobozește Doamne...”

Un om cucernic, crescut în legea sfântă a fost preotul *Zaharia* soțul *Elisabetei*. Pentru *Zaharia* căsătoria era un lucru mare și sfânt. Idealul lui era să împlinească porunca grăii în faptul lumii. "Creșteți și vă înmulțiți" (Gen. 1, 28).

Zaharia nu avea copii și din pricina aceasta era foarte mâhnit.

Istoria Noului Testament informează că în sfârșit *Zaharia* și *Elisabeta* s-au învrednicit a avea un copil, pe care l-au numit *Ioan* (Lc. 1, 5-25).

Adevăruri zguduitoare vesti fără îndoială, cel din urmă profet, *Ioan Botezătorul*. Trăind într-o epocă când ura dintre oameni a adus atâta jale în lume, s-a năzuit să trezească conștiința adormită a omului. *Ioan* nu era milos, în fața răutăților nu mângâia, mai vârtos certa și încă cu glas strigător. Avea el ce avea față de cei cu "greutate" în popor: "Vipere spurcate și oameni cu inima de piatră" le zicea. Tuturor le cerea să-și facă datoria și să se poarte bine, la dimpotrivă "secura zace la rădăcina vieții lor; pomul care nu face roade bune se taie și în foc se aruncă" (Mt. 3, 10), jalnică va fi soarta celor care nu se poartă altcum de cum s-au purtat până atunci, în scrum se vor preface. *Ioan Botezătorul* pune în vedere, că trebuie aruncată la o parte ipocrizia cu care nu poți înșela nici pe Dumnezeu nici pe oameni. Unii ca aceia păstrează în sine germenii pieirii lor.

Iată câțiva dintre bărbații care au apropiat inima oamenilor. Ei au văzut mai departe și au văzut mai multe decât alții. Ei rămân oameni reprezentativi în purtarea ideilor pentru că au participat la viața spirituală și materială a obștei, au determinat schimbări în relațiile dintre oameni și s-au jertfit chiar pentru ele. În tot cazul, servind marile necesități sociale, ei au fost într-adevăr factori ai progresului luminos.

Pr. prof. Nicolae Neaga

NOTE:

1. Ioan Agârbiceanu — Meditații în septembrie, Cluj, 1971, p. 216
2. N. Neaga — Facerea, comentariu, Sibiu, 1944, p. 30
3. Gr. T. Marcu — Antropologia paulină, Sibiu, 1941, p. 141
4. Dr. M. Rosen — În lumina Torei, București, 1971, p. 105
5. Dr. Rosen — o.c. p. 126
6. V. Prelipceanu, N. Neaga, Gh. Barna — Studiul Vechiului Testament, București, 1955, p. 200

SÂRGUINȚA ÎN TRĂIEREA VIRTUȚILOR.

Sârguința în trăirea virtuților morale creștine a fost dintru început poruncită de Domnul și Mântuitorul nostru *Iisus Hristos*, încă din predica de pe munte. Dacă evlavia este necesară creștinului, săvârșirea virtuților morale creștine vine să încununeze această stare sufletească, căci, "Nu oricine îmi zice: Doamne, Doamne, va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce va face voia Tatălui Meu Celui din ceruri" (Matei, VII, 21). Însăși cunoașterea învățăturilor morale creștine, numai atunci este pe deplin binecuvântată de Dumnezeu, când este pusă în practica vieții morale creștine: "iar cel ce va face și va învăța, acesta mare se va chema în împărăția cerurilor" (Matei, V, 19). De aceea punându-le în față celor ce-L ascultau învățăturile religioase morale creștine, Domnul *Iisus Hristos* îi îmbărbăta pe ascultătorii Săi, îndemnându-i la împlinirea lor: "Fiți, dar, voi desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârșit este" (Matei, V, 48). Această sârguință creștinească

a fost propăvăduită cu mult zel de Sfinții Apostoli, precum se poate vedea din epistolele lor către diferitele comunități creștine, ori din epistolele lor soboricești. Astfel Sfântul Apostol Pavel scria în epistola sa către Romani: “La sânguință nu pregețați; cu duhul fiți fierbinți; Domnului slujiți...” (Romani, XII, 11), iar către Coloseni: “Și întăriți cu toată puterea Slavei Lui, spre toată stăruința și îndelunga răbdare, sporind în cunoașterea lui Dumnezeu” (Coloseni, I, 10-11). După cum, Sfântul Apostol Petru, în anul sfârșitului vieții sale martirice, în mod clar și popular, scria în primul capitol al celei de a doua epistole soboricești, către toți creștinii: “Pentru aceasta, puneți și din partea voastră toată sânguința și adăugați la credința voastră: fapta bună, iar la fapta bună cunoștința, la cunoștință înfrânarea, la înfrânare răbdarea, la răbdare evlavia, la evlavie iubirea frățească, iar la iubirea frățească: dragostea, căci dacă aceste lucruri sunt în voi și tot sporesc, ele nu vă vor lăsa nici trândavi, nici necunoscători în cunoașterea Domnului nostru Iisus Hristos” (II Petru, I, 5-8). Astfel sânguința sufletească a creștinului se face o firească legătură în virtuțile religioase, cum sunt credința, nădejdea și dragostea și între toate celelalte virtuți morale creștine, punându-le în deplină activitate, precum scria cu o deplină experiență bătrânul Apostol Petru, ca cel ce trăise în ucenicia desfășurării vieții religioase morale creștine, lângă Domnul Iisus Hristos și primise harul Sfântului Duh. Însăși miraculoasa sa predică, din cetatea ierusalimului, după pogorârea Sfântului Duh, cu convertirea celor trei mii de suflete, pătrunse la inimă și care s-au botezat (Faptele Apostolilor, II, 37-42), ne dovedește inspirata claritate a cuvântului lui Dumnezeu, cu putere convertitoare în cunoașterea creștină a Domnului Hristos. Creștinii convertiți și botezați de Sfântul Apostol Petru la Ierusalim, precum ne istoricește Sfântul Evanghelist Luca, nu numai că “stăruiau în învățatură... în frângerea pâinii și în rugăciuni”, dar “aveau toate de obște și își vindeau pământul și averile și le împărțeau tuturor, după cum avea nevoie fiecare, și, în fiecare zi, stăruiau în cuget în templu...” (F. Apost., II, 42-46). Deci un exemplu clasic de legătură între virtuțile religioase și virtuțile morale, prin sânguința consimțită a tuturor creștinilor din Ierusalim. De fapt, analizând fenomenul psihologic religios al sânguinței, avem prilejul să o distingem ca pe o adevărată virtute stimulatorie a virtuților religioase și morale, precum și a punerii în acțiune a tuturor factorilor sufletești pentru realizarea lor. Căci sânguința, în sine, nu numai că îndeplinește condițiile unei virtuți cu bărbăție și curaj, având afinități cu virtuțile religioase și virtuțile morale, dar lucrează și colaborează cu conștiința religioasă morală din sufletul omului, cu voința morală — libertatea voinței omului, precum și cu celelalte facultăți sufletești ale omului, făcând să triumfe lupta interioară pentru virtute, încât viața religioasă morală creștină a omului să ajungă la deprinderi morale creștine și să persevereze în practicarea lor prin virtuți. De aceea vom poposi la fiecare din aceste capitole cu care se întâlnește sânguința, spre a le pune într-o acțiune unitară și constructivă în realizarea virtuților, precum se întrec a ne-o explica Sfinții Părinți ai Ortodoxiei noastre.

Virtutea, după însăși denumirea sa, cuprinde înțelesul a două cuvinte, unul de origine latină și altul de origine elină, pe care le-a folosit mai mult Sfinții Părinți, știut fiindcă în Sfânta Scriptură a fost rar folosit, întrebându-se mai mult cu denumirea virtuților respective. Dacă cuvântul virtute vine de la expresia latină “virtus”, care înseamnă tărie, putere, forță, în limba greacă se folosea expresia alegere (azeti) deci, cu înțelesul de a alege ceea ce este bun, față de ceea ce este rău¹. De aceea rațiunea cuvântului “virtute”, implică în înțelesul său și alegerea înțeleaptă și conștiință a celei mai bune idei, având tăria de a o transpune prin acțiune în faptă, prin consințământul voit, precum și sânguința și statornicia de a o pune în practică prin deprindere, ori de câte ori este necesar. Virtutea creștină are ca orientare învățăturile și virtuțile pilduite de Mântuitorul nostru Hristos, pe care bunul creștin

le săvârșește în viața de toate zilele, în mod conștient, de bună voie, în mod statornic și cu dragoste creștinească. Deci, în sinteza noțiunii de virtute, intră nu numai alegerea celei mai bune idei, prin lucrarea rațiunii și conștiinței omului, dar și sentimentul atașării sufletești, precum și deliberarea voinței, spre a se trece la acțiunea pentru înfăptuirea ei, pentru care prin statornicie ajunge la noi deprinderi, la noi moravuri. Când ideea aleasă este creștină și trece prin aceste etape sufletești se ajunge la realizarea virtuții creștine.

Iată de ce învățatul creștin, Clement Alexandrinul, mult experimentat în vestita școală din Alexandria, când trata despre virtuți, în scrierea sa "Pedagogul", și "Stromate", vorbea nu numai despre "pedagogia divină", dar și despre virtute, ca despre o dispoziție a sufletului, conformă rațiunii, în ceea ce privește viața întregă, despre voința omului unită în timpul vieții cu Dumnezeu și cu Hristos și despre acțiunea rațională a vieții creștine, adică punerea în acțiune ce nu greșește, a ceea ce s-a învățat prin Cuvântul, Domnul Iisus Hristos². Dacă noi toți oamenii suntem creați pentru trăirea virtuții, unii se apropie mai mult de săvârșirea virtuții, iar alții mai puțin, fiind necesară instruirea și exercitarea lor, ajungându-se de unii la virtutea desăvârșită. Alții se prăbușesc până la una ori altă treaptă a virtuții, pentru ca alții să se dezintereseze complet de virtute, chiar dacă prin natura lor firească dispun la aceasta, întorcându-se către viața contrară³. De aceea, chiar dacă Dumnezeu ne-a creat sociabili și drepți prin natura noastră, trebuie să ne convingem că educația ce se dă printr-un maestru reaprinde scânteia binelui depus în noi prin creație, atunci când sufletul este exercitat prin îndrumarea de a voi a să prefere "mai binele". Ori însăși reaprinderea scânteii divine din sufletul omului este tocmai afirmarea virtuții căruinței cu curajul și bărbăția necesară⁴. Înțelepciunea, inteligența, știința și conștiința sunt necesare în legătură cu Mântuitorul. Astfel virtuțile sunt elemente ale cunoașterii, iar credința este un element fundamental, fiind tot așa de necesară celui ce cunoaște, ca și respirația omului ce trăiește în lume⁵. Folosind elementele psihologice religioase ale virtuții, Clement Alexandrinul făcea deci apel la îndrumarea și exercitarea omului pentru virtute, prin desprinderea de a săvârși binele, potrivit conștiinței sale religioase și legii morale din sufletul omului. Virtutea trebuie să ne fie preocuparea de seamă, pentru care trebuie să depunem toate eforturile vieții noastre, învăța Sfântul Vasile cel Mare, într-una din omiliile sale⁶. Fără îndoială că acesta este lucru greu și care cere multă strădanie, dar aceasta nu trebuie să ne facă să dăm înapoi. Din contră, trebuie să ne aducem aminte de cel ce-și face o datorie din a alege o viață mai bună și convinși că ne va deveni plăcută prin obișnuință, este o datorie să întreprindem cu îndrăzneală opera binelui. Deci în noțiunea virtuții, Sfântul Părinte aprecia și principiul alegerii binelui, precum și tăria strădaniei de a-l realiza. După cum aprecia curajosul necesar în săvârșirea virtuții în lupta realizării ei precum și tăria de a deveni deprinderi în viață⁷. Apreciind virtuțile, cu distincția de virtuți cardinale și virtuți speciale, Sfântul Părinte le vedea orientate prin viața virtuoză a Mântuitorului Iisus Hristos⁸, descrisă în Evanghelie.

Virtutea în prezentarea ei superioară ne-a fost înfățișată de Domnul Hristos, nu numai pe calea auzului, în cunoașterea Dumnezeirii, ci și prin instruirea văzului, pe calea exemplului superioare, afirma Sfântul Grigore de Nisa⁹. De la acest adevăr pornea Sfântul Apostol Pavel, când iniția poporul din Efes, când îi dădea prin învățătura sa mijlocul de a cunoaște iubirea lui Hristos, cu adâncimea, înălțimea, lărgimea și lungimea ei, arătând prin cuvinte alese fiecare prelungire a Crucii (Efeseni, III, 18-19), pentru cunoașterea iubirii lui Hristos, cea mai presus de conștiință.

Virtutea este adevărata măreție a omului, căci fără de virtute omul devine inferior animalelor și nu poate fi om cu adevărat, afirma cu toată claritatea Sfântul

Ioan Gură de Aur, într-una din omiliile sale la epistola Sfântului Apostol Pavel către Filipeni¹⁰. Amintirea binefacerilor lui Dumnezeu este îndeajuns spre a ne stimula în desăvârșirea virtuții, spre a ne pregăti pentru disprețuirea celor pământești, îndreptându-ne spre Creatorul tuturor acestor daruri și a mări în fiecare zi dragostea pe care i-o arătăm¹¹. Virtutea acelor drepti este asemenea unei comori, ce cuprinde bogății multe și netrecătoare¹². Adevărata glorie a omului este virtutea și ea este aceea care-l însoțește¹³. Virtutea singură poate să dea omului nemurirea numelui și nu monumentele, statuile, copiii, ori altceva asemenea acestora. monumentele sunt opera arhitectului, statuile opera sculptorilor, copiii opera naturii, iar amintirea omului nu are nimic de luat din acestea¹⁴. Virtutea ne unește cu Dumnezeu, după cum rugăciunea întărește această uniune și-i dă o nouă tărie¹⁵. Fiecare virtute își are însemnătatea ei, după cum virtutea poate fi săvârșită de pe orice treaptă socială¹⁶, în care s-ar găsi omul în viața aceasta. Preamărind virtutea, Sfântul Ioan Gură de Aur, ne-a rămas, nu numai maestrul emerit al elocinței creștine, care ne-a explicat întreaga Sfântă Scriptură pe înțelesul tuturor, dar și bunul Părinte duhovnicesc al moralei creștine pentru întreaga omenire.

Virtutea îl face pe om să se ridice la asemănarea cu Dumnezeu, tocmai prin faptele cari sunt poruncite de Dumnezeu Părinte bisericesc, Sfântul Ioan Damaschin, el însuși exemplu strălucit al virtuților creștine. Fiecare om, continua mai departe, Sfântul Părinte, are în sine Chipul lui Dumnezeu, dar mai rar sunt oamenii, cari au și asemănarea lui Dumnezeu, numai cei virtuosi și Sfinții, acei cari urmează, pe cât este cu putință oamenilor, bunăstarea lui Dumnezeu¹⁸. Prin Virtute se apropie și se unește omul cu Dumnezeu, după cum prin virtutea activă se ridică omul către contemplarea Creatorului. Cuvântul virtute vine de la cuvântul "a alege", iar virtutea este voluntară, pentru că noi facem binele prin alegere și de bună voie și nu în mod involuntar și prin impunere¹⁹. Deci, în sinteză, după Sfântul Părinte Ioan Damaschin, la realizarea virtuții, pe lângă ideea morală creștină, își dau contribuția lor puternică deopotrivă, atât conștiința morală, cât și voința liberă, cu care omul este înzestrat de Dumnezeu prin însăși natura creațiunii sale. Este necesară însă sânguina omului, de a pune în acțiune toate aceste daruri cu care l-a înzestrat Dumnezeu pentru realizarea virtuții.

Omul este capabil de virtute, afirmă Sfântul Grigore de Nisa, fiindcă are în sine toate elementele necesare virtuții. Nici facultatea de a raționa, nici aceea de a înțelege, nici aceea de a cunoaște și niciuna de acelaș fel, proprie ființei umane, nu se găsesc opuse concepției despre virtute²⁰. Sfântul Grigore de Nisa menționează însă firea schimbătoare a omului în cadrul libertății sale. Căci omul a fost creat după chipul și asemănarea naturii divine și păstrează asemănarea sa cu Dumnezeu prin privilegiul ce-i rămâne și prin liberul său arbitru; dar omul este o natură schimbătoare. Acel care ține de o schimbare, principiul existenței, trebuie să incline către schimbare. căci trecerea de la neant la existență este o schimbare; neființa se transformă în ființă, în virtutea puterii dumnezeiești și schimbarea se observă la om, dat fiind mai ales că omul este o copie a naturii dumnezeiești și că o imitare, dacă n-ar oferi nici o deosebire, s-ar confunda cu aceea pe care o reproduce. Deosebirea între chip este aceea că una ține de schimbarea existenței sale, iar celalalt este statornică prin natura sa²¹. Ori, chiar dacă în om este o îmbinare dintre inteligibil și sensibil, între natura inferioară și aceea care conduce lumea²², iar vițiul se opune virtuții²³, facultățile sufletești ale omului sunt darurile lui Dumnezeu, care-l ajută la virtute²⁴. Deci omul este capabil și de ridicarea la virtute și de coborârea la păcat și deprinderea de vicii, fiind o ființă liberă și schimbătoare. Însăși renașterea de sus, nu poate să aducă omului o transformare, dacă omul rămâne cu faptele în starea sa cea veche. Căci natura umană luată în sine, nu păstrează de la Botez nici o schimbare: nici rațiunea, nici inteligența, nici facultatea de a ști, nici o

altă însușire caracteristică a naturii umane nu trece printr-o transformare. Darul Sfântului Duh nu se arată în nici o parte prin actul săvârșit, ori de câte ori omul încetează de a întina cu păcate chipul lui Dumnezeu, care este întrînsul²⁵. Deci renașterea omului trebuie să înceapă cu alungarea viciilor și îmbrățișarea virtuțiilor, spre a se putea bucura de roadele Sfântului Duh, primit prin renașterea de sus. De aceea virtutea sârguinței, a bărbăției și curajul este absolut necesară pentru stimularea tuturor facultăților sufletești către virtute, ajutând transformarea omului căzut în păcat și în vicii, în creștinul virtuos, ridicându-și chipul naturii către asemănarea virtuțiilor Domnului Iisus Hristos. Dar în ajutorul sârguinței vin în ajutor și alte daruri cu care Dumnezeu a înzestrat sufletul omenesc.

Conștiința este o lege naturală, înscrisă în adâncul inimii fiecărui om, afirmă cu autoritate Sfântul Ioan Gură de Aur²⁶. Să ascultăm învățătura lui Iisus Hristos, să ascultăm pe Sfântul Pavel, să ascultăm Sfânta Scriptură aproape în întregime, prin care ne este descoperită conștiința. Adevărul acesta, că fiecare om știe să distingă binele de rău, viciului de virtute, este cunoscut de omenirea întreagă și de istoria tuturor veacurilor²⁷. Conștiința a fost dăruită omului de Dumnezeu ca pe o călăuză sigură, ca pe un *judcător nepărtinitor sufletesc*, care să-l țină pe om în ascultarea voinței divine, să poată coopera cu grația divină, în călătoria lui pe pământ, în biruința lui asupra ceea ce este rău. Acestei conștiințe i-a dat Dumnezeu și anumite legi, pentru deplina ei acțiune. Mai întâi discernământul, *distingerea și observarea a ceea ce este bine, de ceea ce este rău*. Ca un înger păzitor nonștiința ne avertizează asupra ceea ce este rău, ne arată binele și ne îndeamnă să-l îndeplinim²⁸. Conștiința are *graiul ei interior*, care ne cheamă fără încetare, ne dă sfaturi, ne face muștrări, ne dă îndrumări, își face cunoscută vocea interioară. nimeni din afară nu poate să înăbușească graiul ei, nici o teamă nu o poate face să tacă, nici o judecată greșită nu poate să-i schimbe părerile. De acea glasul conștiinței trebuiește ascultat, căci ea vrea să aducă sufletului liniște, pace și bucurie²⁹. Conștiința lucrează cu menirea ei de *judcător*, de pedepsitor și răzbuțător, prin grele remușcări. Conștiința vede totul, descoperă totul, și nu-i mai lasă în pace liniștea și odihna omului, ci îl muștră. Oriunde ar merge ori în ce întrecime ar căuta să se ascundă, căci ea-l urmărește cu strigătul acuzatorilor, acoperindu-l de rușine și cu înțepăturile acelor de remușcare³⁰. Acțiunea conștiinței dovedește că omul este liber, că are libertatea de a se învinui singur pe sine, de a deosebi răul de bine, de a ști să înlăture viciul și să îmbrățișeze virtutea³¹. De aceea dacă conștiința este înțepătoare și supărătoare, ca aparență, dar fiind necoruptibilă, ea este binefăcătoare omului, redându-i, nu numai pacea și liniștea deplină, dar și onoarea și bucuria deplină³². Aceași menire mare a conștiinței o afirmă și Sfântul Vasile cel Mare, în omiliile sale³³, ca și alți Sfinți Părinți ai Ortodoxiei. Iată cum existența conștiinței, cu însușirile sale binefăcătoare, devine primul laborator al acțiunii sârguinței, ca bărbăție și curaj, în însuflețirea realizării virtuților morale creștine.

Cunoașterea de sine este prima treaptă și începutul cel bun la care ne duce lucrarea activă a propriei noastre conștiințe. Ori în realitate, se pare că cel mai greu lucru este a se cunoaște omul pe sine, afirmă Părintele Vasile cel Mare³⁴. "Ia seama la tine însuși", spunea Sfântul Părinte, spre a deosebi lucrurile vătămătoare de cele ce-ți sunt mântuitoare. "Ia deci aminte la tine însuși", spre a afla în ce măsură trebuie să te îngrijești pentru îndepărtarea greșelii tale³⁵. Pentru fiecare om este mai ușor de a observa pe alții, decât de a se cerceta personal pe sine însuși. Nu înceta de a te examina pe tine însuși, spre a vedea dacă viața este conformă cu poruncile lui Dumnezeu. Dar ferește-te de a privi lucrurile pe dinafară, spre a găsi un motiv față de altul, precum încerca să facă fariseul cel mândru care privea cu dispreț pe vameș. Din contră, nu întrerupe de loc cercetarea ta interioară, spre a vedea dacă n-ai păcătuit cu gândul, dacă limba ta n-a greșit, dacă o faptă necugetată n-a ieșit din lucrul

mâinilor tale³⁶. Adică este același apel la conștiința creștinului, care se află și în rugăciunile Sfintei Mărturisiri, pregătitoare pentru pocăința penitentului.

Transformarea sau îndreptarea de sine, cu schimbarea păcatelor și viciilor în virtuți morale este orizontul luminos, către care tinde însăși conștiința noastră morală, când este fundamentată și pe latura sa religioasă, prin virtuțile credinței, nădejzii și dragostei. Căci virtuțile religioase sunt rădăcinile adânci și puternice ale virtuților morale. Creștinul adevărat nu poate rămâne la observarea de sine, numai la cunoașterea de sine, ci trebuie să pășească mai departe la transformarea de sine, la îndreptarea de sine, la noi moravuri, ridicându-se către realizarea virtuților morale. La nivelul treptei acestei preocupări a conștiinței morale, venea Sfântul Vasile cel Mare cu sfaturile sale părintești, apelând la sângele creștinului, în viața sa de toate zilele. Lăsa-va oare creștinul, cu sufletul său să piardă de lăncezeală, fără să țină seama de învățăturile mântuitoare și dătătoare de viață ale lui Hristos? Dar nu știe că într-o bătălie, ajutorul dat unuia din adversari, aduce căderea celui alt? Acelaș lucru se întâmplă celui care se aliază numai cu trupul, că lucrează împotriva sufletului și acela care trece de partea sufletului, punând trupul în ascultare³⁷. Trebuie să moară păcatul; să se răstignească omul cu Hristos, să-și reverse iubirea sa asupra Mântuitorului. Desigur că aceasta este greu de săvârșit! Dar ce este ușor în ordinea binelui? Trofeele în luptă nu se pot culege dormind pe câmpul de bătaie, nu prin plăceri și în sunet de trâmbițe se poate obține cununa celor viteji. Acela care înainteaș poate câștiga premiul. Suferințele nasc gloria și prin osteneți se pot primii laurii, precum este scris și în Sfânta Scriptură: "că prin multe necazuri trebuie să intrăm în împărăția lui Dumnezeu" / F. Apost. XIV, 22/³⁸. Deci și pe latura aceasta a realizării virtuții, este necesară sângele, bărbăția, curajul și tăria sufletească, pentru stingerea patimilor trupului și deprinderea cu întărirea idealurilor sufletești. Căci omul nu se poate transforma în bine, nu se poate îndrepta, fără propriile sale eforturi, fără propria sa voință, pusă în mișcare.

Voința liberă, în cadrul liberului arbitru, poate să-l ajute pe om la săvârșirea virtuții, căci virtutea nu depinde de nimeni și de nimic altceva, decât de noi înșine, afirma pe drept cuvânt experimentatul educator creștin, Clement Alexandrinul³⁹. Se poate ca luptându-se cu cineva împotriva noastră, ca să ne ridice celelalte bunuri, nu se poate, chiar dacă și-ar înmulți atacurile împotriva noastră, deoarece acesta este un dar al lui Dumnezeu, asupra căruia nimeni altcineva nu are vre-o putere. Astfel, necumpătarea nu este răul nimănui altul, decât al celui necumpătat, după cum moderația, cu stăpânirea de sine, este binele celui ce se cumpătează el însuși⁴⁰. Ceea ce este în puterea noastră, acesta este elementul pe care suntem stăpâni. Pe dată ce suntem stăpâni pe lucruri contrarii, cu atât mai mult avem puțință ceea ce este în puterea noastră. Poruncile divine se înfățișează astfel, că noi putem să le împlinim. De aceea este drept ca lauda și dezaprobarea să urmeze acțiunile noastre⁴¹. Este o lege stabilită de la origine, că ceea ce vrea poate alege virtutea⁴². deci voința omului este un factor important în alegerea virtuții.

Libera voință a noastră este aceea care ne conduce, fără a fi supuși destinului, cum caută să pretindă unii oameni, afirma deschis Sfântul Ioan Gură de Aur, într-una din omiliile sale⁴⁵. Căci altfel n-ar fi existat legi, n-ar mai fi dat sfaturi Dumnezeu, dacă noi oamenii am fi legați prin lanțurile destinului. Dar, fiindcă noi suntem liberi și stăpâni pe propria noastră voință, devenind răi prin efectul neglijenței noastre și buni prin efectul sângele noastre, Dumnezeu a pregătit aceste remedii: făcându-ne să ne temem de pedeapsa Sa și să nădăjduim răsplata, ne amenință și ne învață înțelepciunea. Însăși purtarea noastră proprie ne dovedește că viața noastră nu este condusă nici de destin, nici de soartă, nici de comunicările horoscopului, nici de mersul astrilor⁴⁶. Acțiunile noastre nu se înlănțuiesc pe o impunere din afară, ci au demnitatea lor, pe care le-o conferă liberul arbitru⁴⁷. Dacă

am admite fatalitatea, ar fi o confuzie totală în lucrurile lumii acesteia, căci n-ar mai fi nici virtute, nici vițiu, nici legi, nimic de felul acesta⁴⁸. Acțiunile omenești nu sunt supuse nici unei constrângeri, ci se întemeiază pe demnitatea pe care o dă liberul arbitru⁴⁹ al omului. Pe principiul acesta al aprecierii liberii voințe în viața omului, Sfântul Ioan Gură de Aur, cu exemple clare și convingătoare, revenea în omiliile sale asupra liberului arbitru și preștiința divină⁵⁰, liberul arbitru și grația divină⁵¹. Prin voință creștinul poate să egaleze pe Sfinți în virtute⁵². Păcatul nu este o consecință a naturii noastre⁵³, ...⁵⁴. În alte omilii preciza adevărurile legii morale în ceea ce privește libertatea voinței, care este darul naturii noastre libere de la Creatorul universului, care ne-a lăsat și remediile⁵⁵. Dacă facultatea voinței este naturală și vine de la Dumnezeu, voința răului este fapta noastră și vine din hotărârea noastră⁵⁶. Ceea ce condamnă Sfântul Gură de Aur cu putere în reaua călăuzire a voinței, era mai ales indolența, nesimțirea morală, nepăsarea, trândăvia. Căci în măsura în care creștinul stăruiește și face eforturi în îndepărtarea viciilor, dispăre delăsarea și indolența voinței în deliberarea și acțiunea realizării virtuților⁵⁷. Iată de ce sârguința creștinului în trăirea virtuților își are justificata ei însemnătate.

Dacă virtutea vine prin alegerea voluntară și nu prin impunere, voința de a o împlini depinde numai de noi și ceea ce depinde de noi, este liberul arbitru, afirma cu deplină autoritate Sfântul Vasile cel Mare, într-una din omiliile sale⁵⁸. Acela care vrea să impute Creatorului că a făcut pe om imperfect prin natură, greșește, fiindcă omul are rațiune, este o creațiune activă și liberă, iar nu o ființă fără rațiune, inertă, fără viață, fără mișcare, o ființă înțepenită. Din contră, tocmai prin acest liber arbitru omul are o structură superioară. Natura omului fără nici o constrângere a primit autonomia sa de la Creator, fiind creat după chipul lui Dumnezeu, care-i îngăduie de a avea cunoașterea și simțul binelui. Natura omului are puterea și facultatea, dacă ea stăruiește în cugetarea binelui și în bucuria preocupărilor spirituale, de a păstra viața ce se potrivește cu natura sa, dar că are și puterea de a se îndepărta câteodată de bine⁵⁹. Deci voința are un mare rol în realizarea virtuților morale creștine.

Voința ca liberul arbitru a preocupat și pe Sfântul Ioan Damaschin, nu numai sub raport teologic, dar și filosofic, pedagogic și logic. Astfel făcând legătura dintre puterile cunoașterii și puterile activității morale creștine, apreciază în cadrul cunoașterii, mintea, judecata pură, opinia sau părerea, imaginația și percepția, pentru ca în cadrul acțiunii, în legătură cu cunoașterea, să trateze despre voință, deliberare, alegere, după care urmează activitatea⁶⁰. Aceste însușiri sufletești ale omului îl caracterizează pe om a fi "chip dumnezeesc", căci cuvintele "după chipul" indică rațiunea și liberul arbitru, iar cuvintele "după asemănare" arată asemănarea cu Dumnezeu în virtute, atât cât este cu puțință⁶¹. Deci o firească corelație teologică și psihologică — filosofică de mare însemnătate. Voința este un anumit fel de voie naturală și rațională a unui lucru. Voința întărește scopul și nu mijloacele care duc la scop. Scop este lucrul voit. Dacă lucrul este în puterea noastră, urmează sfatul, adică deliberarea. Deliberarea este o dorință examinatoare a acelora care sunt în puterea noastră de a le săvârși. Judecăm apoi ceea ce este mai bine; această operație se numește judecată. Apoi suntem dispuși să iubim ceea ce a fost judecat, pe temeiul deliberării; această operație se numește opinie. După dispoziție urmează preferința, adică alegerea. După aceea pornim spre faptă⁶². Prima, singura și adevărata activitate a firii este voința voluntară sau rațională și liberă, care constituie firea noastră omenească⁶³. Astfel Sfântul Părinte Ioan Damaschin ne înfățișează voința și liberul arbitru în desfășurarea ei deplină și colaborare cu celelalte facultăți sufletești. Și această analiză psihologică a lucrării voinței și liberului arbitru în ființa omenească ne arată ce mare importanță are virtutea sârguinței, bărbăției, curajului și tăriei în săvârșirea virtuților morale creștine, pentru care trebuie să luptăm.

Lupta pentru virtute trebuiește purtată de om fără încetare, spunea marele maestru al educației morale creștine, Clement Alexandrinul. Pacea deplină și libertatea nu sunt asigurate decât prin lupta neîncetată și fără întrerupere împotriva atacurilor ce ni le fac patimile. Aceste patimi, dușmani uriași, campioni olimpici, au un ac și mai ascuțit decât al viespelor, dar mai mult ca toate celelalte este plăcerea simțurilor, este aceea care ne atacă și ne sfâșie, nu numai ziua, dar și noaptea, chiar în visurile noastre, prin încântările sale viclene⁶⁴. Adevăratul luptător, care primește cununa în marele stadion al frumosului univers, este acela care a câștigat victoria împotriva tuturor patimilor. Inteligența am primit-o spre a ști ce facem; iar cuvântul "Cunoaște-te pe tine", înseamnă aici, să știm pentru ce ne-am născut. Ne-am născut spre a asculta poruncile, dacă vrem să fim mântuiți⁶⁵. "Trebuiește deci să vă îmbrăcați cu toate armele lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva uneltirilor diavolului" (Efeseni, VI, 11), căci "armele luptei noastre nu sunt trupești, ci puternice înaintea lui Dumnezeu, ca să dărâme întăriturile; noi surpăm gândurile și toată trufia care se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu și tot gândul îl robim spre ascultarea lui Hristos" (II Corinteni X, 4-5), astfel precum spune dumnezeescul Apostol Pavel. Ascultând și supunându-se Sfințelor Scripturi, prin care sunt călăuziți credincioșii, noi putem deveni asemenea Mântuitorului în măsura ce este cu putință. Omul trebuiește, din contră, să se curețe de violența plăcerilor și a patimilor, să îngrijească sufletul său care trebuie să stăruiască în Dumnezeu, de a primi puterea lui Dumnezeu, pentru că în El se află chipul dumnezeesc, precum spune Scriptura: "Și oricine și-o pune în El nădejdea se curățește pe sine, așa cum Acela curat este" (I Ioan, III, 3)⁶⁷.

Fii atent cu tine însuși, sfătuia în omilia sa⁶⁸, Sfântul Vasile cel Mare, — și să știți că o parte din ființa ta are rațiune și inteligență, pe când partea cealaltă are simțuri și este fără rațiune. Aceleia aparține prin natură dreptul de a porunci, iar acesteilalte datoria de a asculta și a se supune. Să nu îngăduiești deci nici odată ca sufletul tău căzut în captivitate să devină sclavul patimilor și cu atât mai mult, să nu lași ca patimile să se ridice împotriva rațiunii în așa fel, încât să răstoarne în folosul lor stăpânirea influenței lui⁶⁸. Dacă am decăzut prin cele ale trupului, devenind robi ai păcatului, să ne căm și să ne servim de el pentru distrugerea păcatului. Ai insultat? Binecuvintează! Ai furat? Dă înapoi! Te-ai lăcomit? Postește! Te-ai mândrit? Smerește-te! Ești invidios și ai pizmuit? Roagă-te!⁶⁹. De aceea pe lângă evlavie și fapte bune Sfântul Părinte recomanda munca, prin care se crează dispoziții sufletești, proprii virtuților morale. Căci de aceea a spus Mântuitorul nostru Iisus Hristos "Vrednic este muncitorul de hrana sa" (Matei X, 10). Apostolul a poruncit ca bunul creștin să trudească, să se ostenească, lucrând cu mâinile sale, muncă cinstită, ca să aibe și să dea și celui ce nu are (Efeseni, IV, 28). Lenea și trândăvia duc la preocupări ale păcatului, pe când prin muncă se ajută și pe sine și poate face bine și semenilor săi. De aceea și Apostolul a învățat în chip deschis: "Cine nu vrea să lucreze, acela să nu mănânce" (II Tesaloniceni III, 10)⁷⁰.

Din toate cele analizate în marile lor opere scrise de Sfinții Părinți ai Ortodoxiei, nu numai pe latura idealismului moral creștin, dar și pe latura realismului uman, se poate vedea în deplina noastră convingere, că omul este înzestrat cu daruri dumnezeiești de mare însemnătate, spre a se recunoaște că față de alte ființe existente își păstrează în structura sufletului său cele ce-l pot caracteriza pe om că a fost creat cu adevărat după "chipul lui Dumnezeu". Conștiința religioasă, conștiința morală, libera voință a omului, cu rațiunea, mintea, inteligența și sentimentul său religios, sunt realități vii în sufletul omului. Dacă această tulpină sufletească a omului, cu aceste daruri dumnezeiești își are rădăcinile înfipte în virtuțile fundamentale religioase ale credinței, nădejzii și dragostei creștine ea poate odrăsli, crește, înflori și da cele mai alese roade, ale tuturor virtuților

morale creștine. Adică “chipul lui Dumnezeu” din om se întregește cu ‘asemănarea lui Dumnezeu”, prin virtute, potrivit rânduielii divine a creațiunii omului. Căci dacă prin credință, credinciosul primește și-și însușește adevărurile mântuitoare descoperite de Dumnezeu și propoveduite de Sfânta noastră Biserică Ortodoxă, prin nădejde așteptată cu deplină încredere ca Dumnezeu să aducă la îndeplinire tot ce i-a făgăduit pentru mântuirea sa, iar prin dragoste credinciosul intră în cea mai strânsă comuniune de viață cu Dumnezeu, îl îmbărbătează cu toate puterile sufletului său și împlinește voia Sa cea atot sfântă⁷¹. Toate aceste trei virtuți prinzând tărie în sufletul credinciosului prin ajutorul Harului dumnezeesc —, virtuțile morale se pot câștiga prin puterile firești cu care este înzestrat omul și de aceea ele se mai numesc virtuți firești sau câștigate⁷².

Iată de ce *sârguința* se poate numi o *virtute firească*, pentru că folosește darurile firești cu care am văzut că este înzestrat omul, dar și *virtute cardinală*, ea având temelia celorlalte virtuți⁷³. *Sârguința* se așează astfel ca *virtute cardinală a bărbăției sau curajului*, prin care creștinul își împlinește cu statornicie îndatoririle sale, înfruntând toate greutățile. Ea folosește la vreme darurile firești, cu care este înzestrat sufletul omenesc, dar statornică și atentă în toată vremea păstrează tăria sufletească de a împlini în viață cuvântul Evangheliei⁷⁴. Astfel a fost firesc ca Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți să o așeze la locul de cinste și o apreciază ca stimulatoare a tuturor virtuților morale creștine.

Astfel Sfânta noastră Biserică Ortodoxă oferă tot ce este de folos sufletelor credincioșilor noștri, împreună cu Harul lui Dumnezeu, pentru ca virtutea sârguinței să fie lucrătoarea și stimulatora tuturor virtuților morale creștine ale credincioșilor, atât prin Domnul Iisus Hristos cu exemple desăvârșite, cât și prin Sfinții Săi, încărcăți de bogate roade ale virtuților morale creștine. Căci precum ne-au îndrumat Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți ai Ortodoxiei, dacă punem din partea noastră deplină sârguință, putem să adăugăm la credința noastră fapta bună, la fapta bună conștiința, la conștiință înfrânarea, la înfrânare răbdarea, la răbdare evlavie, la evlavie iubirea frățescă, iar la iubirea frățescă dragostea, care sunt în noi și sporesc, ele nu ne vor lăsa nici trândavi, nici necunoscători în cunoașterea Domnului nostru Iisus Hristos (II. Petru, I, 5-8).

Preot Prof. Mihail Bulacu

NOTE

1. *Sfântul Ioan Damaschin. Despre virtuți și vicii*. Migne. Patr. gr. tom. XCV col. 96. Citat de V. Ermoni. Professeur au scolasticat des Lazaristes Saint Jean Damascène. Paris 1904. Excellence de la vertu. p. 125.
2. *Clement d’Alexandrie* par L’abbé Gustave Bardy. Deuxieme edition. Paris 1926. Chap. IV, *Les vertus et le progrès moral*. p. 102-103.
3. *Stromata*. VI, 12, *Gustave Bardy. Clement d’Alexandrie* op. cit., p. 104-105.
4. *Stromata*. I. 6. *ibid.* op. cit., p. 106.
5. *Stromata*. II. 6. *ibid.* op. cit., p. 108
6. *Sfântul Vasile cel Mare. Omilia XXII*, 8. Patr. gr. tom. XXXI. col 588. Traducere de L’Abbé Jean Rivière. Professeur a l’Université de Strasburg. *Saint Basile Evêque de Césarée*. Ed. II. Paris, 1925. p. 174-175.
7. Omilia XXIX la Psalmi. Cap. 5. op. cit., p. 173.
8. *ibid.* op. cit. Omilia XX, 1-4, op. cit. 184-185.
9. *Gregoire de Nysse Discurs catéchétique par Louis Méridier* Paris 1908 Cap. XXXII. 8. p. 149.

10. *Saint Jean Chrysostome*, Par. Ch. E. Legrand. Professeur à la Faculté des Lettres de Lyon. Paris 1924. VII. Homélie sur l'Épître aux Philippines. 6 pag. 175.
11. *Saint Jean Chrysostome*. Oeuvers complètes. Traduction par L'abbé Bareille. Paris 1867. Tome. VII. Homélie II sur la Géneese, p. 380.
12. Ibid. *Homélie XXXVII sur la Génèse*. op. cit., p. 331.
13. Ibid. *Explication des Psaumes*. Psaume XLVIII, op. cit., P. 282.
14. Ibid. op. cit., p. 269.
15. *Psaume*. op. cit. p. 298.
16. Omilia XII la *Epistola către Filipeni*. Traducere de Ph. Legrand op. cit., p. 273-274.
17. *Sfântul Ioan Damaschin*. *Despre virtuți și viști*. Patr. gr. tom. XCV. col. 97. Traducere V. Ermoni. op. cit. p. 124.
18. Ibid. op. cit. p. 124.
19. Ibid. Patr. gr. tom. XCV. col. 96. op. cit., p. 125.
20. *Sfântul Grigore de Nisa*. *Cuvântare catehetică*. Migne. Part. gr. tom. XIV. Cap. XV. Traducere Louis Méridier. op. cit. p. 83.
21. Ibid. Cap. XXI. op. cit. p. 101-103.
22. Ibid. Cap. VI. 4 op. cit. p. 37.
23. Ibid. Cap. VI. 6. op. cit. p. 39.
24. Ibid. Cap. XV. 6. op. cit. p. 83.
25. Ibid. Cap. XI > 1-3. op. cit., p. 91-193.
26. *Sfântul Ioan Gură de Aur*. *Explicarea Psalmului XLIII*, la versetul 9. Traducere și citat de Mgr. Doublet. *Les richesses oratoires de S. Jean Chrysostome*. Paris 1920 Tome. I. Sur la conscience pag. 395. *Învățătura de Credință creștină ortodoxă*. *Despre conștiința morală*. *Sfântul Ioan Gură de Aur*. Expositio in psalmum, 147, 5, Migne Patr. gr. tom. LV. col. 482. op. cit., pag. 363-364.
27. *Sfântul Ioan Gură de Aur*, op. cit., p. 395.
28. Ibid. op. cit. pag. 394. *Omilia XVII* la Geneză.
29. Ibid. op. cit., p. 294.
30. Ibid., op. cit., p. 394.
31. Ibid. op. cit. p. 395. *Explicarea Psalmului CXL VII versetul 9*.
32. Ibid. po. cit. p. 395.
33. *Sfântul Vasile cel Mare Hexaameron*. Cap. IX. 3-4; Omilia la psalmul CXI, *Omilia XII*, 9-
10. Traducere și citare de Prof. Jean Riviere, op. cit., p. 47-51.
34. *Hexaameron*, IX, 6, op. cit., p. 79-80.
35. *Omilia XII*, op. cit., p. 80.
36. Ibid., op. cit., p. 83-84.
37. Ibid. *Omilia III*, 3. op. cit., p. 85.
38. Ibid. *Omilia XIII* 7, op. cit., p. 86-87.
39. *Clement Alexandrinul*. *Stromata VI*, 19 citat de G. Bardy, op. cit. p. 91.
40. Ibid. op. cit., p. 92.
41. Ibid. *Stromata IV*, 24, op. cit., p. 93.
45. *Sfântul Ioan Gură de Aur*, *Omilia despre dragostea desăvârșită* Contra fatalismului.
- Traducere de Prof. Ph. E. Legrand, op. cit., p. 40.
46. Ibid. op. cit., p. 41
47. Ibid. op. cit., p. 41.
48. Ibid. op. cit., p. 42.
49. Ibid. op. cit., p. 42.
50. Ibid. *Omilia LIX* supra Evangheliei după Matei 1 op. cit., p. 42-44.
51. Ibid. *Omilia la profetul Ieremia*, op. cit., p. 44-46.
52. Ibid. prima cuvântare despre căință 8, op. cit., p. 46-47.
53. Ibid. *Omilia II*. Efesenii 3-4, op. cit., p. 49-52.
54. Ibid. *Omilia LIX* I Evanghelia după Matei 2,3 op. cit., p. 52-55.
55. Ibid. *Omilia XIX* la Geneză, 1

56. Ibid. *Omilia XIII Romani*. 2

57. Ibid. *Omilia LIV Evanghelia după Matei* 2-3. op. cit., p. 55.

58. *Sfântul Vasile cel Mare. Omilia IX* 6-7 Traducere de Prof. Jean Riviére, op. cit. p.46.

59. Ibid. *Omilia IX*, 6-7 op. cit., p. 45-46.

60. *Sfântul Ioan Damaschin. Dogmatica*. Traducere de Pr. D. Fecioru București 1943. Cartea

II. Cap. XXII, p. 143.

61. Ibid. op. cit. Cartea II Cap XII. Despre om, p. 125.

62. Ibid. op. cit. Cartea II Cap. XXIII. *Despre activitate* p. 160.

63. *Clement Alexandrinul. Stromata II*. 20. Traducere de G. Bardy op. cit. p. 115-116.

65. Ibid op. cit. *Stromata VII* 3-20, p. 116-117.

66. Ibid op. cit. *Stromata III*, 5, 41-43 op. cit. p. 117 și 112

67. Ibid. op. cit. *Stromata III*, 5, 41-43. op. cit, 121 și 122.

68. *Sfântul Vasile cel Mare. Omilia III*. 7. Traducere Prof. Jean Riviére. op. cit. p. 57.

69. Ibid. *Omilia, la Psalmul XXXII*, 2, op. cit, p. 93.

70. Ibid. *Regulile mici*. op. cit., p. 307.

71. *Învățătura de Credință Creștină Ortodoxă*. Cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte *Justinian* Patriarhul României. București 1952, Cartea III p. 345.

72. Ibid. op. cit. p. 371

73. Ibid. op. cit. p. 371

74. Ibid. op. cit. p. 371-372

Universitatea Pitești, Facultatea de teologie anunță scoaterea la concurs a postului de lector la disciplina Teologia Dogmatică și Simbolică și Teologia Fundamentală.

DOCUMENTARE

COMPETENȚA CONSISTORIILOR SPIRITUALE, CĂ INSTANȚE DE RECURS, ÎN BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

— Aplicația principiului juridic: “Non reformatio in pelus”.

I. Biserica Ortodoxă Română are organe proprii pentru judecata clericilor, în chestiuni bisericești.

Potrivit prevederilor canonice și practicii ei tradiționale, Biserica Ortodoxă Română și-a organizat — pentru disciplinarea clerului și personalului auxiliar — “organele disciplinare și de judecată pentru clericii de mir, preoți de mir, diaconi și cântăreți, în chestiuni bisericești”, (art. 145-157 — Statutul pentru organizarea funcționarea Bisericii Ortodoxe Române), precizându-și, în același timp, principiile potrivit cărora se vor constitui ca aceste organe; iar prin art. 158 din Statut s-a încredințat Sf. Sinod să întocmească Regulamentul special necesar, în care să determine precis “constituirea și competența organelor disciplinare, precum și procedura de judecată”. Acest Regulament a fost întocmit de către Sf. Sinod și aprobat prin Decretul nr. 7 din 12 ianuarie 1950. Din cuprinsul lui se desprind grija și preocuparea constantă a Sf. Sinod de a da justiției bisericești organizarea cea mai potrivită, pentru ca prin funcționarea ei normală să se poată ajunge la cea mai dreaptă soluționare a cauzelor care i se pot prezenta.

Prevăzând cât mai amănunțit cu putință abaterile și delictele pe care le pot săvârși membrii clerului și slujitorii bisericești, în îndeplinirea îndatoririlor legate de oficiul fiecăruia și ca membri ai societății, precum și pedepsele pe care le pot aplica organele disciplinare și de judecată, pentru aceste delictе, Sf. Sinod a prevăzut, cu aceeași grijă, anumite norme de procedură și de judecată, prin a căror respectare să se poată asigura, pe de o parte, cunoașterea cât mai exactă a gradului de vinovăție — și deci posibilitatea de a aplica fiecăruia o pedeapsă corespunzătoare nevoii de îndreptare — iar pe de altă parte, înlăturarea în aplicarea sancțiunilor, prin posibilitatea verificării legalității și temeiniciei hotărârilor organelor de judecată, de către instanțe superioare.

În legătură cu această organizare a justiției bisericești, — se poate observa că, în general, în Biserica Ortodoxă Română au fost respectate principiile care stau la baza organizării Bisericii, ca principii fundamentale, în privința formei de conducere și de exercitare a puterii bisericești. Astfel, deși în principiu episcopul este deținător și mântuitor al întregii puteri bisericești în eparhia respectivă, el nu exercită totuși această putere în afară de orice control, căci și el este sub autoritatea canoanelor, a căror aplicare o verifică Sinodul, adică un colegiu. Și aceasta pentru că, este știut încă din primele veacuri, episcopul n-a ținut să exercite în mod exclusiv puterea

bisericească, în toate ramurile ei de manifestare. În ramura judecătorească, spre exemplu, el este, în principiu, judecător exclusiv al clerului și poporului din eparhia sa, dar n-a ținut și nu ține să judece și să sancționeze singur, pe cei vinovați de călcarea normelor stabilite de Sf. Părinți, ca necesare păstrării ordinii și disciplinei în Biserică, ci totdeauna a folosit un sfat al presbiterilor; și aceasta, din conștiința nedesăvârșirii personale. Căci, după cum se exprimă canonistul Nicodim Milaș, "Întemeietorul Bisericii, în toate hotărârile Lui, a avut în vedere slăbiciunea firii omenești și ca atare, cu privire la Biserică, a dat legi a căror împlinire, cu toată slăbiciunea aceasta, tot e cu putință, fiind în firea omului ca silința unită a mai multora să ducă mai ușor la atingerea scopului urmărit; fiindcă printr-o acțiune unită se cunoaște mai ușor ființa lucrului în chestiune, se dau sentințe mai sigure, voința indivizilor se întărește, greșelile se descopăr mai ușor și scopul Bisericii se ajunge; totodată printr-o asemenea acțiune se menține modestia bisericească și conștiința nedesăvârșirii personale"¹. Aceasta rezultă și din principiul stabilit de Mântuitorul când a zis ucenicilor Săi: "De-ți va greși fratele tău, mergi și muștră-l pe el între tine și el singur. Și dacă te va asculta ai câștigat pe fratele tău. Iar de nu te va asculta, mai ia cu tine încă unul sau doi, ca din gura a doi martori sau trei să se statornicească tot adevărul. Și dacă nu-i va asculta spune-l Bisericii; iar de nu va da ascultare nici Bisericii, să-ți fie ție ca un păgân și vameș" (Matei 18, 15-17). Acest principiu, care menține modestia bisericească și conștiința nedesăvârșirii personale, caracterizează și noul Regulament de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române, îngăduind clericilor care s-ar face vinovați de vreo abatere, să fie ascultați și judecați de mai mulți, iar pe de altă parte, dacă s-ar socoti nedreptățiți prin hotărârea unui organ de judecată, să poată apela această hotărâre înaintea unui organ superior.

Organizarea aceasta a justiției bisericești, pe bază de instanțe ierarhice, se întâlnește încă din primele veacuri². Sfinții Părinți, recunoscând episcopului dreptul său legitim de a lua orice măsuri în eparhia respectivă, pentru păstrarea ordinii și disciplinei, putând sancționa și cu excomunicarea pe clericii care s-ar face vinovați de abateri corespunzătoare unei asemenea pedepse, au admis totuși, dintru început, că pot exista și cazuri când un episcop ar sancționa pe clericii "din micime de suflet" sau din dorul de ceartă sau din oarecare versiune de acest fel". De aceea ei au stabilit, ca un drept al celor care s-ar socoti nedreptățiți, că unii ca aceștia se pot adresa obștei episcopilor, care poate hotărî fie menținerea pedepsei aplicată de episcop, dacă, după cercetare, o găsesc dreaptă, fie îmblânzirea ei, dacă o găsesc prea aspră în raport cu vinovăția³.

Se poate reține, deci, ca principiu, că în asemenea canoane nu se vorbește de înăsprirea pedepsei de către instanța superioară, în urma plângerii celui condamnat⁴.

Din dorința ca toate cazurile trimise în judecată să fie cercetate cât mai temeinic, pentru ca, stabilindu-se cât mai exact adevărul, să se poată da o cât mai dreaptă hotărâre, Biserica și-a organizat treptat o procedură amănunțită, cu ajutorul căreia a ajuns ca justiția ei să nu fie cu nimic mai prejos decât justiția laică, în epoca respectivă. Din această dorință, Biserica a adoptat constant procedura formală, cu martori, dovezi, documentări, cercetări la fața locului, acuzatori, apărători, termene de judecată, etc., mijloace prin care se ajunge mai sigur la aflarea adevărului, fără a se pierde din vedere menținerea ordinii și disciplinei. Biserica s-a ferit de procedura sumară (sau sumară) fără prea multe formalități, pe care o folosesc unele State, în deosebi în timp de război, revoluție sau stare de asediu, când este nevoie să se pună accentul mai ales pe caracterul de exemplaritate al pedepsei. Acest caracter nu s-ar realiza dacă pedeapsa n-ar interveni prompt, ci s-ar amâna printr-o procedură greoaie.

Biserica, dimpotrivă, prin pedeapsă urmărind în primul rând îndreptarea delicventului, nu preocupătește nici un efort în folosirea mijloacelor care pot duce la

aflarea adevărului. De altfel, astăzi și Statele au admis în legile lor de organizare a justiției principiul individualizării pedepsei, potrivit căruia pedeapsa nu se aplică totdeauna în funcție de gravitatea delictului, ci în raport cu gradul de răutate sau de perversitate al delicventului, la a cărui cunoaștere poate să ajungă judecătorul numai folosind cât mai multe mijloace de cercetare. Conduasă de aceeași dorință, de a reglementa cât mai amănunțit procedura de anchetare, instruire, judecare și sancționare a cazurilor de abateri, ca și organizarea instanțelor și a căilor de atac posibile, împotriva unei hotărâri, autoritatea competentă legiferatoare a Bisericii Ortodoxe Române (Sf. Sinod) a înscris un însemnat număr de noi dispoziții, în Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată din 1950, dispoziții care însemnează tot atâtea îmbunătățiri, în raport cu Regulamentul din 1926. Aceste îmbunătățiri privesc atât organizarea, cât și competența, modul de sancționare și procedura. Nu vom aminti acum toate aceste îmbunătățiri, care se găsesc de altfel expuse, în mod sistematic, în altă parte⁵, ci vom arăta numai că ele nu-și vor ajunge scopul — de a face ca justiția bisericească să se ridice la înălțimea la care o îndreptățește concepția Bisericii despre pedeapsă — dacă nu vor fi aplicate în spiritul în care au fost întocmite. Această grijă trebuie păstrată cu toată atenția și în dezlegările pe care le dau instanțele de recurs, în cazurile pe care le judecă, pentru ca să nu se ajungă ca împričinații să-și piardă încrederea în căile de atac, pe care legea le pune la îndemână, de teamă că s-ar putea să se trezească cu agravarea situației, în urma propriului recurs.

De aceea, socotim de interes să ne ocupăm mai îndeaproape de competența instanței de recurs, în justiția Bisericii Ortodoxe Române, să vedem dacă această instanță poate să majoreze pedeapsa, când judecă o cauză în urma plângerii sau recursului celui condamnat; cu alte cuvinte, dacă poate să aplice ceea ce se cunoaște sub numele de "Reformatio in peius".

II. a) *Recursul, singura cale de atac ordinară*, în justiția Bisericii Ortodoxe Române. Între dispozițiile noi, introduse în Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române din 1950, în privința organizării acestor instanțe, este și suprimarea Consistoriului mitropolitan (art. 53), care funcționa, potrivit Regulamentului de procedură din 1926, ca instanță de apel. Ca urmare a acestei desființări, a fost suprimat și apelul, ca o cale de atac împotriva hotărârilor instanțelor bisericești, rămânând recursul singura cale de atac ordinară, împotriva unor asemenea hotărâri. Aceasta rezultă și din dispozițiile art. 177 și 183 din Regulamentul de procedură, unde sunt prevăzute pedepsele împotriva cărora se poate face recurs, ca și din art. 208, unde sunt prevăzute persoanele care pot face recurs. Potrivit dispozițiilor acestui din urmă articol, recurs împotriva hotărârilor Consistoriului eparhial pot face atât părțile — reclamatul și inculpatul — cât și acuzarea. Aceeași este însă situația și în privința hotărârilor Consistoriului disciplinar protopopesc, când se aplică anumite pedepse, împotriva cărora părțile pot face recurs la Consistoriul eparhial, dacă s-ar declara nemulțumite⁶.

Art. 55, alin. 6 din Regulamentul de procedură menționează numai părțile, ca îndreptățite să facă recurs împotriva unor asemenea pedepse, dar acest drept poate fi exercitat tot așa de bine și de către acuzare, fiindcă prin noul Regulament de procedură acuzarea s-a introdus — potrivit art. 186 — și pe lângă Consistoriul disciplinar protopopesc, nu numai pe lângă Consistoriul central bisericesc.

Același art. 55, în alin. ultim, vorbește tot numai despre dreptul părților de a face recurs împotriva unei hotărâri a Consistoriului disciplinar protopopesc, prin care s-a aplicat pedeapsa prevăzută de art. 4, par. B, lit. e, adică destituirea (fiind vorba de personalul bisericesc inferior: cântăreți și paracliseri), ceea ce nu exclude de asemenea, exercitarea acestui drept și de către acuzare, atunci când ar socoti necesar.

Dispoziții mai precise în privința recursului prevede Regulamentul de procedură, când tratează despre Consistoriul Central Bisericesc (art. 205-226) și despre Sf. Sinod (art. 227-238), ca instanțe de recurs. Vom aminti sumar aceste dispoziții, pentru a putea urmări și înțelege mai ușor, în ce măsură competența Consistoriului Central Bisericesc, ca instanță de recurs, se aseamănă sau se deosebește de competența instanței de recurs din justiția laică, în deosebi când este vorba de judecarea în fond, și deci, în ce măsură, judecând în fond, Consistoriul Central Bisericesc poate să agraveze situația celui ce s-a plâns împotriva unei sentințe a Consistoriului eparhial, sau Consistoriul eparhial atunci când judecă și hotărăște ca instanță de recurs.

b) *Competența Consistoriului Central Bisericesc, ca instanță de recurs.* Consistoriul Central Bisericesc — care funcționează la Patriarhie și este format din cinci membri, aleși pe termen de patru ani, de către Adunarea Națională Bisericească, cu aprobarea Patriarhului (art. 205) — are în competența sa toate afacerile disciplinare și judecătorești venite pe cale de recurs de la Consistotile eparhiale (art. 206). De asemenea, Consistoriul Central Bisericesc va primi spre deliberare și hotărâre orice acțiune venită pe cale de recurs, asupra căreia celelalte instanțe judecătorești bisericești prezintă diversitate în hotărârile lor, relativ la principiile de drept canonic, norme și regulamente bisericești, hotărârile luate servind ca juristprudențe pentru întreaga Biserică ortodoxă Română (art. 207). Nu intră în competența Consistoriului Central Bisericesc hotărârile de caterisire, care se îndreaptă direct la Sf. Sinod (art. 212). Recursul trebuie să fie motivat prin petiția de recurs, depusă în termen la președintele Consistoriului eparhial. În ea trebuie să se arate motivele de recurs, atât de fond cât și de formă, dispozițiile Statutului și regulamentelor bisericești, ori principiul de drept canonic ce s-a violat. În recurs nu se face nici o cerere nouă, care nu s-a făcut la prima instanță, afară de cele care servesc ca mijloc de apărare la cauza recurată. De asemenea, în recurs nu se va putea schimba nici cauza, nici obiectul pricinii, nici calitatea părților (art. 211). Dacă recurentul voiește a se servi și de alte acte afară de cele depuse cu dosarul Consistoriului eparhial, va trebui să le depună cu cererea de recurs, în care se va face mențiune despre aceasta (art. 210).

Procedura în fața Consistoriului Central va fi aceeași ca la Consistoriul eparhial. Dacă pricina recurată nu pare judecătorilor destul de bine instruită în prima instanță, ei vor putea să întregească toate lipsurile constatate.

Hotărârea Consistoriului Central Bisericesc se extinde atât asupra formelor de procedură, cât și asupra fondului. Ea poate să confirme ori să schimbe total sau în parte, hotărârea recurată (art. 218). Această dispoziție este accentuată și prin art. 221, care spune: "Hotărârea Consistoriului Central este definitivă. Ea se ocupă atât de fondul chestiunii cât și de aplicarea exactă a sfințelor canoane, a Statutului și a regulamentelor bisericești la vina în chestiune". În privința hotărârilor pe care poate să le dea Consistoriul Central Bisericesc și a urmărilor acestor hotărâri, Regulamentul de procedură precizează: "Consistoriul Central Bisericesc poate să dea: 1. Decizii de respingere recursului; 2. Decizii de casare a hotărârii; a) cu trimitere și b) fără trimitere.

Dacă se respinge recursul, atunci hotărârea Consistoriului eparhial rămâne definitivă și executorie. Dacă hătărârea Consistoriului a fost casată cu trimitere, cauza se trimite la alt Consistoriu eparhial, spre a se judeca din nou în fond, iar hotărârea acestui Consistoriu va fi definitivă și executorie, după aprobarea ei de către Chiriarhul respectiv. În caz de casare, fără trimitere, Consistoriul Central Bisericesc reține dosarul și trece direct la judecarea din nou a fondului; iar hotărârea ce se va da rămâne definitivă și executorie după aprobarea ei de către Patriarh (art. 223).

Așa cum este redactat, textul acestui articol lasă, prin urmare, posibilitatea ca hotărârea pe care ar da-o Consistoriul eparhial, căruia i s-a trimis să judece din nou

în fond, în urna casării, sau Consistoriul Central Bisericesc judecând din nou în fond, dacă a casat fără trimitere, să fie o hotărâre mai blândă sau de achitare, în raport cu hotărârea casată; dar tot așa de bine ar putea să fie și mai gravă; și aceasta, indiferent de plângerea cărei părți care a determinat casarea. S-ar putea deci ca agravarea să intervină chiar în urma plângerii celui condamnat, punct de vedere către care a și înclinat Consistoriul Central Bisericesc.

Întocmitorii Regulamentului de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române orientându-se, la înscrierea acestor dispoziții, după normele în vigoare în legile respective ale Statului, au prevăzut că vor fi și anumite scăpări din vedere, în privința procedurii; și de aceea, în art. 122, au stabilit ca principiu: "În toate cazurile de lipsuri de formă neprevăzute de acest regulament, decide Consistoriul, în urma ascultării părților și a organului de acuzare, prin analogie cu dispozițiile prevăzute în Codul de procedură penală sau alte dispoziții legale aplicate la cazuri în speță". Acest principiu, care vorbește numai de lipsuri de formă, dar poate fi extins tot așa de bine și la chestiuni de principiu, de procedură, în general, având în vedere că dispozițiile înscrise în Regulamentul de procedură pentru stabilirea competenței Consistoriului Central Bisericesc, ca instanță de recurs, au fost luate după dispozițiile care stabilesc competența instanței supreme de casare, din justiția laică, obligă pe judecătorii Consistoriului Central Bisericesc și al Consistoriilor eparhiale să cunoască bine dispozițiile Codului de procedură penală, ca și doctrina și jurisprudența justiției laice, pentru a nu se găsi în situația să dea hotărâri care să pună justiția bisericească în stare de inferioritate față de justiția laică; ci, în hotărârile lor, să folosească toate principiile care s-au impus, ca cele mai corespunzătoare atât protejării intereselor societății, cât și intereselor împričinaților și promovării încrederii acestora în justiție, de a folosi fără teamă căile de atac, pe care legea le pune la îndemână pentru apărarea intereselor lor.

c) *Competența Sf. Sinod, ca instanță de recurs.* Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române prevede și Sf. Sinod ca instanță de recurs și anume pentru toate cazurile când Consistoriul eparhial a pronunțat pedeapsa caterisirii contra unui preot sau diacon și aceștia se socotesc nedreptățiți prin pedeapsa ce li s-a aplicat. Felul cum își exercită Sf. Sinod atribuțiile ca instanță de recurs, procedura pe care trebuie s-o urmeze în exercitarea acestor atribuții, se arată în art. 227-238 din Regulamentul de procedură. Din cuprinsul acestor articole rezultă limpede că Sf. Sinod, ca instanță de recurs, are o competență deosebită, mai limitată, în raport cu competența Consistoriului Central Bisericesc.

Într-adevăr, am văzut că, potrivit art. 223 din Regulamentul de procedură, Consiliul Central Bisericesc, casând hotărârea Consistoriului eparhial, poate să treacă și la judecarea din nou în fond a cauzei, reținând dosarul; pe câtă vreme Sf. Sinod, admitând ca întemeiat recursul celui condamnat la caterisire, nu poate să treacă, în nici un caz, la judecarea din nou în fond a cauzci, ci trebuie să trimită dosarul Consistoriului Central Bisericesc, ca acesta să judece din nou în fond (art. 233, 234). Sf. Sinod nu trimite, prin urmare, unui alt Consistoriu eparhial, egal în grad cu cel care judecase prima dată, ci Consistoriului Central Bisericesc, care devine, prin aceasta, instanță obișnuită de judecare în fond a cauzelor, care au dus la caterisire.

Recursul la Sf. Sinod se face de către cel condamnat la caterisire, cu petiție adresată P.F. Patriarh, ca președinte al Sf. Sinod. La petiție se alătură și copie de pe hotărârea Consistoriului (art. 229). Președintele Sf. Sinod, primind petiția de recurs, va dispune să se înregistreze și să se intervină la Eparhia respectivă pentru trimiterea dosarului cu cauza (art. 231). La înregistrarea petiției de recurs, se dă recurentului dovadă de primire, cu care el va putea face dovada că recursul a fost înregistrat în termen, adică în interval de 15 zile de la primirea hotărârii (art. 228).

Luând cunoștință de recursul făcut, pe baza dosarului cauzei, sosit de la Consistoriul eparhial respectiv, Sf. Sinod poate sau să admită sau să respingă recursul: îl admite, dacă va constata că procedura n-a fost bine îndeplinită, sau că Statutul și regulamentele bisericești n-au fost bine aplicate, ori că s-a comis exces de putere; și îl respinge, dacă, dimpotrivă, va constata că toate formele au fost bine îndeplinite, Statutul și Regulamentele bisericești bine aplicate și nu s-a săvârșit nici un exces de putere (art. 232). În cazul când admite recursul și trimite cazul în judecata Consistoriului Central Bisericesc, Sf. Sinod trebuie să trimită în același timp și dosarul cu actele cauzei. În adresa cu care se va înainta dosarul, se vor arăta și motivele pentru care Sf. Sinod a admis recursul (art. 235). Consistoriul Central Bisericesc, primind dosarul, va judeca din nou cazul, ca instanță de fond, după procedura stabilită în Regulament (art. 236), iar hotărârea dată va rămâne definitivă și executorie, după aprobarea ei de către Patriarh, ca președinte al Sf. Sinod (art. 237).

Acestea sunt, în linii generale, dispozițiile care reglementează competența Consistoriului Central Bisericesc și a Sf. Sinod, ca instanțe de recurs.

Dar dacă în privința Sf. Sinod, ca instanță de recurs, în cazurile de caterisire, dispozițiile Regulamentului de procedură sunt clare, în sensul că Sf. Sinod nu trece niciodată la judecarea în fond a cauzei, atunci când admite recursul, constatând că formele n-au fost bine îndeplinite sau că Statutul și regulamentele bisericești n-au fost bine aplicate, ori că s-a săvârșit vreun exces de putere, ci trimite cazul ca să fie judecat din nou în fond, de către Consistoriul Central Bisericesc, ca instanță de recurs, dimpotrivă, instrucțiunile nu sunt tot așa de clare. Nu se precizează, spre exemplu, când poate să caseze Consistoriul Central Bisericesc cu trimitere și când fără trimitere. Neexistând deci un criteriu legal, alegerea cazurilor de casare cu trimitere și fără trimitere pare lăsată la aprecierea Consistoriului. Dacă la aceasta se adaugă latitudinea care rezultă din dispoziția din dispoziția art. 223, că "în caz de casare, fără trimitere, Consistoriul Central Bisericesc reține dosarul și trece direct la judecarea din nou a fondului", ca și aceea care rezultă din art. 218, potrivit căreia "dacă pricina recurată nu pare judecătorilor destul de bine instruită în prima instanță, ei vor putea să întregescă toate lipsurile constatate" și că "procedura în fața Consistoriului Central va fi aceeași ca la Consistoriul eparhial", iar "hotărârea Consistoriului Central Bisericesc se extinde atât asupra formelor de procedură, cât și asupra fondului, ea putând să confirme ori să schimbe total sau în parte, hotărârea recurată", nu credem e-ar mai părea deloc exagerată afirmația că în asemenea situație, nu se mai poate preciza în ce măsură ne găsim în fața unei instanțe de recurs și nu în fața unei instanțe de apel, din moment ce cazul ar putea fi judecat din nou în fond, de către instanța de recurs, la fel ca prima instanță sau ca instanța de apel, apelul având — precum vom vedea — caracter devolutiv.

Pentru precizarea acestei poziții a Consistoriului Central Bisericesc, socotim potrivit să arătăm pe scurt, care este scopul *căilor de atac*, în general, în justiție, apoi locul pe care-l ocupă recursul între aceste căi, aplicându-se constant principiul că instanța superioară nu poate să agraveze situația celui condamnat, în urma propriei lui plângeri.

III. *Căile de atac și scopul lor.* Căile de atac sunt instituții procedurate create pentru a se asigura o cât mai bună împărțire a justiției în genere. Aceste instituții s-au creat atunci când s-a impus ideea că justiția omenească nu este infailibilă și că de aceea ar fi o greșeală ca legea să înclădă drumul către o nouă judecată, când anumite motive ar îndreptăți să se creadă că această nouă judecată ar asigura, în mai bune condiții, împărțirea dreptății.

În sprijinul unei noi judecăți s-a susținut, între altele, că o judecată contradictorie duce totdeauna la rezultate mai bune decât o judecată în lipsă, fiindcă prezența părâtului ajută la înlăturarea acuzărilor neîntemeiate; apoi ca în justiție, ca

și în orice activitate omenească, ideea de control este o frână și o garanție în contra abuzului și arbitrarului și, în fine, în aflarea adevărului fiind în funcție de adunarea probelor, iar adunarea probelor de eforturile pe care le fac în acest scop cei interesați, de cele mai multe ori părțile își intensifică eforturile în vederea străngerii probelor numai după ce se văd în fața unei hotărâri defavorabile. Vom vedea, când vom aminti apelul, ce argumente au fost aduse împotriva unei noi judecăți. Acum amintim că, în general, căile de atac au fost evidențiate și susținute ca necesare atât în materie civilă, cât și în materie penală; în materie penală chiar mai mult, pe motiv că justiția represivă pune în joc nu numai interesele justicialilor, ci și interesul ordinii publice. Totuși nu s-a scăpat din vedere să se arate că, în măsura în care s-ar constata că acordarea largă a tuturor mijloacelor de atac, în penal, ar fi în dauna promptitudinii represiunii, prin întârzierea adusă în soluționarea definitivă a conflictelor pot fi restrânse mijloacele de atac. Tocmai pentru înlăturarea acestui neajuns — prelungirea în timp a procesului penal — legea a redus la strictul necesar căile de atac, reglementând și timpul în care ele pot fi folosite.

Căile de atac fiind acte de procedură create în interesul părților, s-a stabilit că numai părțile au facultatea să uzeze sau nu de ele; iar pe de altă parte că o cale de atac nu poate folosi unei părți decât în vederea intereselor pe care le reprezintă. Astfel, în lumina acestui principiu, Ministerul public nu poate folosi o cale de atac decât numai cu privire la penalități, inculpatul numai cu privire la pedeapsă și despăgubiri, iar partea civilă și cea civilmente responsabilă numai cu privire la interesele civile.

Pentru efectele pe care le au, *căile de atac* au fost împărțite în: *ordinare* și *extraordinare*. Această împărțire a fost adoptată, în linii generale și în procedura penală, după împărțirea din procedura civilă. Deosebirea între aceste două feluri de mijloace sau căi de atac constă în aceea că cele ordinare împiedică o hotărâre să devină definitivă și executorie, pe câtă vreme cele extraordinare nu au acest efect. În civil, recursul este prevăzut între căile de atac extraordinare. În penal însă, recursul fiind suspensiv de executare, este trecut între căile de atac ordinare. Pe lângă acest efect *suspensiv*, exercitarea unei căi de atac în penal are și un efect *devolutiv*. Potrivit efectului suspensiv hotărârea atacată nu devine executorie și nu dobândește autoritate de lucru judecat, înăuntrul termenului fixat de lege pentru folosirea unei căi de atac, și după acest termen dacă s-a făcut uz de calea de atac; iar potrivit efectului devolutiv judecata cauzei va fi reînviată în întregime sau în parte, după cum calea de atac a fost generală sau particulară. Împărțirea căilor de atac în generale și particulare s-a făcut tocmai avându-se în vedere conținutul lor, adică după cum ele repun în discuție întreaga pricină penală sau numai anumite laturi ale ei.

Vom aminti căile de atac în penal, după împărțirea în ordinare și extraordinare, căutând ca din efectele lor să desprindem în ce măsură este posibilă o reformare în mai rău a unei hotărâri atacate, pentru ca să înțelegem sensul care trebuie dat dispozițiilor ce reglementează instanța de recurs a justiției Bisericii Ortodoxe Române.

Ca mijloace de atac ordinare, ale hotărârilor penale erau prevăzute opozițiunea și apelul, la care trebuie adăugat și recursul obișnuit al părților.

a) *Opozițiunea* este calea de atac prin care o persoană judecată în lipsă cere să fie judecată în contradictoriu. Adresându-se acelorași judecători, opozițiunea este cale de retractare, iar nu de reformare. Ea este facultativă, în sensul că folosirea ei nu este obligatorie pentru a deschide dreptul la celelalte căi de atac și nici nu exclude celelalte căi de atac, cu care poate să funcționeze și paralel. În privința hotărârii la care se poate ajunge pe baza opozițiunii au fost autori care au susținut că în urma opoziției inculpatului, judecătorii pot nu numai să reducă, ci să și agraveze pedeapsa. Acest punct de vedere, care era în discuție și controversat, pe baza Codului

din 1864, n-a fost confirmat de justiție, jurisprudența pronunțându-se pentru punctul de vedere contrar⁸. Acest punct de vedere a fost însușit și de către întocmitorii Codului de procedură penală din martie 1936 — intrat în vigoare la data de 1 ianuarie 1937. Într-adevăr, acest Cod, în art. 442 spune clar: “Folosirea unei căi de atac nu poate crea o situație mai grea pentru cel care a exercitat-o”. Acest punct de vedere a fost menținut și în codul penal de procedură penală, în urma modificărilor aduse prin decretul nr. 132/1952, în art. 411 precizându-se că “dacă hotărârea a fost casată în urma recursului condamnatului, instanța nu poate, în nici un caz, pronunța o pedeapsă mai mare decât cea prevăzută în hotărârea casată”.

În cazul opoziției, chiar dacă s-ar schimba calificarea faptului nu se poate agrava situația oponentului. Acesta a fost punctul de vedere adoptat de Curtea noastră de Casație⁹.

Dar opoziția n-a mai fost păstrată ca o cale de atac, în urma modificărilor privind organizarea judecătorească (legea nr. 5/1952 și decretul nr. 132/1952) și nici de Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române din 1950. De altfel, opoziția n-a mai figurat ca o cale de atac nici în Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române din 1926. Ea a existat și s-a aplicat până în 1926, pe baza Regulamentului legii clerului mirean¹⁰.

b) *Apelul* este calea ordinară de atac, prin care cel nemulțumit de judecata primei instanțe se adresează unei instanțe superioare și cere reformarea hotărârii date împotriva sa. Prin urmare, apelul nu este o cale de retractare, ca opoziția, ci o cale de reformare. Apelul nu se adresează aceluiași judecător, ca opoziția, ci unor judecători superiori, care, prin experiența și pregătirea lor, ar putea îndrepta eventualele erori săvârșite de judecătorii primei instanțe. Mulți au criticat însă și au combătut instituția apelului atât în civil cât și, mai ales, în penal, pentru că de cele mai multe ori el nu este decât o armă, în mâna inculpatului de rea credință, pentru amânarea cât mai îndelungată a soluției procesului. Prin apel nu se servește deci interesul promptitudinii represivității. S-a susținut de asemenea că apelul vine în contradicție cu principiul oralității și al nemijlocirii probelor, deoarece la instanța de apel dovezile nu mai pot fi apreciate decât după depozițiile scrise ale martorilor, care — dat fiind modul imperfect cum se înregistrează aceste depoziții de către grefieri — nu ajută ca instanța de apel să poată judeca pe baze serioase. Apelul poate fi făcut de toate părțile care au figurat în proces la prima instanță, Ministerul Public putând să facă apel ori de câte ori va crede că sentința judecătorilor nu corespunde sub raportul proporționalizării pedepsei, adică și atunci când ar socoti că pedeapsa este prea mică.

Ca efecte, apelul produce atât suspensiv cât și efect devolutiv. În legătură cu efectul devolutiv s-a precizat că instanța de apel nu poate să fie investită cu fapte care au fost deduse și în judecata primei instanțe și ca urmare, în apel nu pot fi făcute cereri noi; dar pot fi folosite mijloace noi, care pot duce la schimbarea calificării faptului. De asemenea, s-a precizat că instanța de apel nu se poate pronunța decât asupra faptelor sau punctelor care i-au fost deduse prin apel, pe baza principiului cuprins în adagiul: “*tantum devolutum quantum appellatum*”. Prin apelul inculpatului și al părții civile instanța este investită limitat. Ea nu poate să treacă peste cererile părților. De aceea, în legătură cu inculpatul, instanța nu poate reforma hotărârea într-un sens defavorabil lui¹¹ dacă n-a existat și un apel al Ministerului Public, pe baza căruia instanța poate, dimpotrivă, să mențină sau să agraveze pedeapsa, după cum poate s-o micșoreze sau să achite.

Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române din 1926 avea prevăzut apelul ca o cale de atac. Dar, din cauza întârzierilor cu care se ajungea la soluționarea proceselor, ca urmare a judecării din nou a cauzelor, prin exercitarea dreptului de apel, Regulamentul de procedură din

1950 n-a mai prevăzut această cale de atac, suprimând și instanța corespunzătoare (Consistoriul spiritual mitropolitan).

Apelul a fost desființat ca o cale de atac și în civil și în penal, prin Decretul nr. 132 din 16 iunie 1952, abrogându-se articolele respective din Codul de procedură civilă și din Codul de procedură penală.

c) *Recursul*. — Prin admiterea principiului jurisdicției de două grade, garantându-se judecarea afacerii de două ori sau de două instanțe — dacă părțile vor să uzeze de acest drept — nu se garantează în același timp aplicarea și interpretarea uniformă a legilor, în toată țara. Tocmai în acest scop, de a asigura unitatea de jurisprudență și interpretare a legilor, s-a înființat calea de atac cunoscută sub numele de recurs. Instanța corespunzătoare acestei căi de atac nu este însă o a treia instanță, care judecă din nou procesul. Căci în sistemul jurisdicției de două grade, orice judecată se termină prin trecerea ei la cele două instanțe de fond: prima instanță și instanța de apel. Instanța de recurs nu judecă din nou procesul, ca în apel, ci numai verifică hotărârea judecătorilor instanței de fond, dacă această hotărâre este sau nu conformă cu legea. Aceasta, fiindcă se admite că în hotărârile pe care le dau, judecătorii instanțelor de fond pot săvârși erori de drept. Îndreptarea sau repararea acestor erori de drept revine instanței de recurs. De aceea recursul se întemeiază pe motive de drept, nu pe motive de fapt, cum se bazează o altă cale de atac — extraordinară — revizuirea. Dar dacă instanțele de recurs nu judecă din nou procesul — s-ar putea întreba — cum își îndeplinesc ele atunci rolul de a asigura unitatea în aplicarea legilor? Acest rol și-l îndeplinesc instanțele de recurs prin casarea în mod sistematic a tuturor hotărârilor, deciziilor sau actelor judecătorești, pe măsură ce aceste hotărâri le sunt deferite, ca fiind date cu violarea legii.

Până la modificarea legii pentru organizarea judecătorească, pe lângă Curtea de Casație, instanțe de recurs erau și Curțile de apel și tribunalele de județ. Curțile de apel judecau recursurile contra sentințelor tribunalelor date în ultimă instanță asupra apelurilor de la judecătorii, iar tribunalele judecau recursurile împotriva cărților de judecată, date în primă și ultimă instanță de judecătorii. Existând deci mai multe instanțe cu atribuții de recurs, s-ar părea că nu mai poate fi vorba de unitate de jurisprudență, cu un asemenea sistem. Această unitate de jurisprudență se realiza totuși, fiindcă exista în același timp recursul extraordinar în interesul legii, pe care putea să-l facă procurorul general al Curții de Casație, ori de câte ori observa că instanțele amintite dau soluții diferite, în aceeași chestiune. În urma acestui recurs, Curtea de Casație stabilea adevărata interpretare, pe care erau obligate s-o urmeze apoi, întocmai, toate instanțele. dar nu de acest recurs extraordinar, în interesul legii, este vorba, căci în regulă generală el nu folosește părților; ci de recursul obișnuit, ordinar, pe care-l fac părțile și care este singurul recurs considerat ca o cale ordinară de atac.

Acest recurs poate fi exercitat de orice persoană interesată, adică de Ministerul Public, de către condamnat și de către persoanele civilmente răspunzătoare. Partea civilă nu are drept de recurs în casație, fiindcă prin această ar însemna să i se recunoască dreptul de a exercita acțiunea publică. Ea nu are drept de recurs decât în ceea ce privește interesele sale civile. În măsura în care aceste interese sunt satisfăcute pe ea n-o interesează nimic în plus; nu este de atribuția părții civile grija penalizării.

Această distincție trebuie reținută, fiindcă aceeași dezlegare trebuie s-o dea și instanțele bisericești, în cazuri similare; adică nu poate fi admis recursul părții civile, împotriva unei sentințe prin care — după părerea părții civile — instanța de fond bisericească n-a pedepsit, sau a pedepsit prea blând pe un cleric. Există totuși hotărâri ale Consistoriului Central Bisericesc, din care se vede că s-a înclinat către soluția afirmativă¹².

În legătură cu exercitarea dreptului de recurs, se precizează că nu orice act sau decizie judecătorească poate fi atacată cu această cale, ci numai deciziile sau hotărârile care au fost date în ultimă instanță și au rămas definitive. Deci actele preparatorii sau actele de instrucție nu pot fi atacate cu recurs; asemenea acte pot fi atacate numai odată cu recursul împotriva hotărârii asupra fondului.

Pe lângă această condiție — adică să existe o hotărâre sau decizie dată în ultimă instanță — pentru admisibilitatea recursului se mai cere ca să existe și o violare a legii.

Legea Curții de Casație din 1925 — prin art. 36 alin. 3 — preciza că recursul trebuie să se refere fie la o violare a legii, fie la o violare a principiilor de drept; iar art. 30 enumăra motivele sau împrejurările pentru care se poate cere casarea. Sub procedura din 1864, motivele de recurs nu erau arătate în mod enumerativ. Din această cauză, multe din motive dau naștere la discuții. Codul de procedură penală din 1936, inspirându-se asupra acestui punct din procedura din Transilvania, a precizat enumerativ cazurile de nulitate pentru care se poate cere casarea unei hotărâri și a reglementat problema nulităților (art. 102 ș.a.), împărțind nulitățile pentru care se poate face recurs, în “nulități de formă” și “nulități de fond”¹³.

Nu vom insista asupra acestor cazuri de nulități, pentru care se poate cere casarea unei hotărâri, cea mai mare parte fiind destul de clare în redactarea articolului menționat; vom accentua numai că, în principiu, recursul se întemeiază pe motive de drept, nu pe motive de fapt, nu poate fi tăgăduit dreptul instanței de recurs de a controla calificarea faptelor. Acest control înlătură posibilitatea ca același fapt ilicit să fie calificat în feluri diferite de către instanțele de fond. Dar, cercetând exactitatea calificării, nu însemnează că instanța de recurs judecă în fapt, fiindcă faptele sunt privite așa cum le-a constatat și reținut instanța de fond. Instanța de recurs nu face altceva decât verifică dacă există o corespondență între faptele constatate de instanța de fond și elementele infracțiunii în care au fost încadrate acele fapte¹⁴.

În legătură cu recursul, se cuvine să fie evidențiat de asemenea, caracterul formalist al recursului, caracter rezultat și din dispozițiile referitoare la motivare. Într-adevăr legea Curții de Casație din 1925, intrată în vigoare pe data de 1 ian. 1926, prin art. 26, alin. II, prevedea că motivele de recurs trebuiesc depuse cel mai târziu până în ajunul zilei fixată pentru judecarea recursului. Motivele puteau fi formulate fie prin cererea de recurs, fie prin memoriu deosebit. În cazul când în ziua judecării, la dosarul cauzei nu s-ar fi găsit motivele de recurs, recurentul trebuia să facă dovada că a depus în termen motivele.

Codul de procedură penală din 1936, prin art. 481, a menținut această dispoziție că “recursul trebuie motivat și dezvoltat odată cu cererea de recurs sau printr-un memoriu deosebit”, dar a stabilit că în acest caz, memoriul trebuie “depus la instanța de casare, cu cel puțin cinci zile înaintea primului termen de judecată, orice depunere ulterioară fiind socotită tardivă. Doctrina — și chiar jurisprudența”¹⁵ — a socotit însă că obligația legală de motivare a recursului nu trebuie interpretată ca o scutire a Supremei instanțe de a examina din oficiu dacă legea a fost respectată, dacă nu există cumva vreun viciu care ar atrage nulitatea absolută în hotărârea atacată cu recurs, viciu sau viloarea legii care — din necunoaștere sau din scăpare de vedere — n-a fost formulat de recurent. Fiindcă ar fi contrar intereselor represiunii ca să rămână pedepsit un fapt, care nu constituie infracțiune sau este prescrist, numai pentru că recurentul nu s-a priceput să formuleze un motiv în acest sens, sau o hotărâre pronunțată de un tribunal incompetent să rămână definitivă, pentru că recurentul nu s-a plâns împotriva ei, necunoscând incompetența tribunalului.

În privința efectelor am amintit că în penal, *recursul are și efect devolutiv și efect suspensiv*. În virtutea efectului suspensiv, hotărârea atacată cu recurs nu poate fi executată până la judecarea recursului; iar în virtutea efectului devolutiv, instanța

de recurs este investită cu dreptul de a examina hotărârea atacată, cercetând în prim rând motivele de casare invocate de recurent, dar putând invoca din oficiu și mijloace care n-au fost ridicate de recurent. Ca și apelul, recursul *profită* numai părții care l-a făcut. Numai recursul Ministerului Public *profită* tuturor, adică și condamnatului. De asemenea, ca și în urma apelului, *în urma recursului, instanța de trimitere nu poate agrava situația condamnatului*, față de situația pe care o are prin hotărârea casată, afară de cazul când casarea s-a făcut pe baza recursului Ministerului Public. Vom mai accentua acest punct, amintind deciziile pe care instanța supremă le putea da asupra recursului, *decizii* care puteau fi de *respingere* sau de *admitere*.

a) *Decizii de respingere* se dau atunci când motivele de recurs nu erau întemeiate; în acest caz hotărârea devenea irevocabilă și nesusceptibilă de vreun fel de recurs; dobânda autoritate de lucru judecat și devenea executorie. Recursul mai putea fi respins și ca neregulat sau nemotivat, însă dacă se admitea că instanța de recurs este obligată să cerceteze și din oficiu existența viciilor sau violărilor sancționate cu nulitate absolută, recursurile penale nu puteau fi respinse a nerotite, ci numai ca neîntemeiate, sau nefondate.

b) *Deciziile de admiterea recursului* de Curtea supremă atunci când motivele invocate de recurent sau cele ridicate din oficiu erau găsite întemeiate; în acest caz hotărârea atacată era casată.

Casarea hotărârilor era de trei feluri: *casare cu trimitere* *casare fără trimitere* și *casare fără trimitere dar cu evocarea fondului*.

1. *Casare cu trimitere* se făcea — potrivit legii Curții de Casație și Codului de procedură penală (art. 487) — ori de câte ori cauza trebuia să fie judecată din nou în fond. Trimiterea spre o nouă judecare se făcea fie la aceeași instanță, care a judecat și pronunțat hotărârea casată, fie la o altă instanță de același grad cu instanța a cărei hotărâre a fost casată. În cazul când trimiterea se făcea la aceeași instanță, judecarea din nou o făcea un alt complet decât cel care judecase prima dată. La Consistoriile eparhiale neexistând mai multe complete, trimiterea se face în mod obligatoriu la un alt Consistoriu eparhial, așa cum se proceda și în justiția laică sub legea Curții de Casație anterioară celei din 1925. Adoptarea acestui sistem, de a se trimite cauza aceleiași instanțe a fost o consecință logică a adoptării principiului că deciziile Curții de Casație, asupra punctelor de drept soluționate, sunt obligatorii pentru instanța de fond, principiu consacrat și de Codul de procedură penală din 1936, prin art. 493¹⁶.

Instanța de trimitere judecă din nou cauza și dă o altă hotărâre, în locul celei casate, dar competența ei în această privință este determinată de întinderea casării, care poate fi totală sau parțială. În caz de casare parțială, instanța de trimitere va cerceta numai punctele asupra cărora s-a pronunțat casarea. *În caz de casare totală, părțile se pot comporta ca și cum s-ar găsi pentru prima dată înaintea instanței de judecată*. De aceea înaintea instanței de trimitere se pot administra probe noi, se pot ridica toate incidentele și se pot formula toate cererile care ar fi putut fi formulate și ridicate înaintea instanței a cărei hotărâre a fost casată, chiar dacă nu fuseseră propuse acolo. Dacă din dezbaterea pricinii, instanța de trimitere ar fi ajuns la concluzia schimbării calificării faptului, trebuia să pună schimbarea calificării în discuția părților. În orice caz, *chiar prin schimbarea calificării faptului, instanța de trimitere nu putea agrava situația inculpatului*, în afară de cazul când casarea s-a făcut prin admiterea recursului Ministerului Public.

2. *Casarea fără trimitere* era îngăduită de art. 53 al legii Curții de Casație: 1. Când hotărârea casată a condamnat o faptă neprevăzută de lege; 2. Când hotărârea este desființată fiindcă a primit apeluri sau opoziții peste termen; 3. Când se anulează hotărâri desăvârșite și 4. Când se desființează hotărâri prin care acuzatul a fost declarat nevinovat. Potrivit art. 488 Cod. Proced. pen. din 1936, Curtea putea

să pronunțe hotărâri fără trimitere, în următoarele cazuri: 1. Când prin hotărâre, învinuitul a fost condamnat pentru fapte neprevăzute de lege, sau acoperite de autoritatea lucrului judecat, prescripție sau orice caz de atingere a acțiunii penale; 2. Când s-a primit o cale de atac, introdusă peste termenul de lege sau folosită de o persoană fără calitate și 3. Când decizia atacată consistă dintr-o dispoziție neadmisă de lege. În toate aceste cazuri, procesul nu mai este susceptibil de o nouă judecată în fond¹⁷.

Tanoviceanu¹⁸ socotea casarea fără trimitere nerațională și contrară principiilor Curții de Casație și critica suprema instanță că se folosește prea des de acest drept, și nu totdeauna conform legii.

Dongoroz socotea că asemenea obiecții nu mai prezintă importanță în urma dispozițiilor legii Curții de Casație din 1925, care declară obligatorii pentru instanța de trimitere soluțiile date în drept de Curtea de Casație. Căci, la ce ar mai servi trimiterea, din moment ce soluția la care a ajuns Curtea de Casație este obligatorie pentru instanța de fond, atunci când a constatat, spre exemplu, că un apel este tardiv ori neregulat?¹⁹ Prin aceasta s-ar evita cheltuieli inutile și întârzierea unei soluții definitive, dar numai dacă instanța se folosește de acest drept conform legii, nu abuzând.

3. *Casarea fără trimitere, dar cu evocarea fondului.* Legea Curții de Casație din 1925 da acest drept acestei instanțe în anumite cazuri de casare a unei hotărâri fără trimitere, să treacă și să statueze chiar ea în fond. La această soluție se putea opri instanța supremă ori de câte ori era vorba numai de aplicarea legii la fapte constatate deplin și necontestate. Cu titlu de ex., legea indica două cazuri: constatarea autorității lucrului judecat și constatarea prescripției; adăuga însă că la fel se va proceda și în alte cazuri similare, dacă nu va fi nevoie de verificarea unor fapte, altele decât cele constatate de instanțele de fond și nici de examinarea unor elemente noi de probațiune sau de aprecierea lor deosebită²⁰.

Sub legea veche a Curții de Casație, această instanță nu putea să evoce fondul în nici un caz. O asemenea dispoziție a fost prevăzută în legislația noastră, în 1924, prin legea chiriilor, în scopul accelerării judecăților. Legea Curții de Casație din 1925 a generalizat-o; Codul de procedură penală din 1936 n-a prevăzut-o; cu toate acestea ea a rămas în vigoare ca o dispoziție care nu e contrară normelor codului²¹.

Am amintit mai pe larg competența supremci instanțe, ca instanță de casare, fiindcă dispozițiile care reglementau recursul în casare potrivit legii Curții de Casație din 1925 și Codului de procedură penală din 1936 au fost luate ca bază la stabilirea competenței Consistoriului Central Bisericesc, ca instanță de recurs.

Am văzut însă că instanța de recurs este și Consistoriul eparhial atunci când judecă plângerile împotriva hotărârilor Consistoriilor disciplinare protopopești, dacă acestea prevăd oprirea preoților și diaconilor de la slujirea celor sfinte sau canonicisirea la o sfântă mănăstire sau la catedrală, în timp de treizeci până la nouăzeci de zile, ca și atunci când judecă plângerile personalului bisericesc inferior — Cântăreți și paracliseri — împotriva hotărârilor Consistoriilor disciplinare protopopești, prin care aceștia sunt sancționați cu destituirea. Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române nu prevede care va fi procedura de judecată a recursurilor înaintea Consistoriilor eparhiale. Dar, cum acestor instanțe, în justiția laică le corespund tribunalele, socotim potrivit să arătăm cum judecă tribunalele, ca instanțe de recurs, întrucât aceeași procedură ar putea fi folosită prin analogie și de către Consistoriile eparhiale.

Cu recurs înaintea tribunalelor puteau fi atacate cărțile de judecată pronunțate de judecătorii, în ultimă instanță.

Ca efect, *recursul la tribunal*, e suspensiv de executare, ca și la Curtea de Casație; nu profită decât partea care l-a făcut (în afară de recursul Ministerului Public) și nu poate aduce înrăutățirea situației recurentului.

În privința motivelor, se poate spune că aceleași motive de recurs, care puteau fi deduse și ridicate înaintea Curții de Casație, puteau fi deduse și ridicate și înaintea Tribunalului. Judecata recursului nu se aseamănă însă în totul cu judecata recursului la Curtea de Casație. Pentru a casa cartea de judecată, tribunalul trebuia să constate o violare de lege, exces de putere, sau incompetență. În această privință tribunalul proceda ca și Curtea de Casație; deosebirea consta în aceea că dacă găsea recursul întemeiat, tribunalul nu putea, ca și Curtea de Casație, să trimită cauza la o altă judecătorie, ci, casând cartea de judecată, evocă întreaga chestiune și o judecă în primă și ultimă instanță, după regulile competenței sale.

Dar am văzut că instanțe de recurs, potrivit Codului de procedură penală din 1936, nu erau numai tribunalele, ci și Curțile de apel, care aveau competența să judece recursurile declarate contra sentințelor pronunțate de tribunale ca instanțe de apel. De aceea art. 489 din Codul de procedură penală menționează atât Curtea de apel cât și tribunalul, ca instanța de recurs²², stabilind procedura pe care trebuie s-o urmeze aceste instanțe²³, în cazul admiterii recursului. Dar acum ne mai existând curți de apel și nici în justiția bisericească instanțe corespunzătoare, fiind desființat Consistoriul spiritual mitropolitan, vom aminti procedura de judecată numai la tribunal, ca instanță de recurs.

La discutarea motivelor de recurs tribunalul nu trecea decât după ce examina mai întâi dacă a fost în termen și în mod regulat introdus și apoi admisibilitatea recursului. Dacă recursul era respins cartea de judecată rămânea definitivă și devenea executorie; iar dacă recursul era admis, atunci tribunalul evoca — conform art. 489 proc. pen — fondul, ori de câte ori pricina era de competența judecătoriei sau a tribunalului. Evocarea fondului nu mai avea loc dacă recursul era admis pentru motive care atrag casarea fără trimitere (motive prevăzute de art. 483 proc. pen.).

Dacă tribunalul evocă fondul, el are dreptul să refacă instrucțiunea orală, total sau parțial: total, atunci când casarea s-a făcut pe motiv că judecătorul de ocol era incompetent, și parțial, atunci când casarea s-a făcut pentru vicii ale unor acte de procedură. De asemenea, *tribunalul are dreptul să pronunțe condamnarea pe care o va crede de cuviință, fără a agrava însă situația recurentului*. Numai în cazul când pricina n-ar fi fost de competența judecătorului de ocol, hotărârea lui nu putea să creeze vreun drept pentru părți. Numai atunci tribunalul, judecând ca instanță de prim grad, putea să pronunțe și o pedeapsă mai gravă. Aceasta n-ar contraveni principiului amintit — cuprins în art. 442 proc. pen. — că "folosirea unei căi de atac nu poate crea o situație mai grea pentru cel care a exercitat-o", pentru că hotărârea judecătorului incompetent este considerată ca inexistentă, nu crează nici un drept pentru părți.

Principiul că părții nu i se poate agrava situația în urma propriei căi de atac, era întărit și prin art. 493 proc. pen., amintit mai sus, și în care se spune: "Dacă hotărârea a fost casată în urma recursului condamnatului, instanța de trimitere nu poate, în nici un caz, pronunța o pedeapsă mai mare decât cea prevăzută în hotărârea casată". Dar "dacă hotărârea a fost casată în urma recursului Ministerului Public, instanța de trimitere poate pronunța chiar și o pedeapsă mai mare decât cea prevăzută în hotărârea casată, fără însă ca această pedeapsă să poată depăși pe cea dată prin hotărârea primei instanțe, neatacată cu apelul Ministerului Public".

Din cele de mai sus rezultă, așadar, limpede, pe de o parte că potrivit principiului: "folosirea unei căi de atac nu poate crea o situație mai grea pentru cel care a exercitat-o", condamnatului nu i se poate agrava situația în urma recursului propriu, iar pe de altă parte, instanța de casare, când admite recursul, în general casază cu trimitere; la casarea fără trimitere și cu evocarea fondului orindu-se numai când ar fi vorba de aplicarea legii la fapte deplin constatate și necontestate, cum ar fi constatarea autorității lucrului judecat sau constatarea prescripției.

De la aceste principii nu se pot abate nici instanțele disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române, cu atât mai mult cu cât pentru respectarea acestor principii, doctrina canonică a Bisericii Ortodoxe are și alte argumente, care decurg din însăși forma ei de organizare și conducere și din poziția pe care o are episcopul ca deținător și mânuitor al întregii puteri bisericești, în eparhia respectivă.

IV. *Despre căile de atac în dreptul penal (instanțele de recurs)*. În practica justiției laice au existat și funcționează variate instanțe de apel și de casare, ca mijloace de atac a hotărârilor judecătorești. Indiferent de baza ideologică și de numirile lor, instanțele de casare nu soluționează cauza în fond, ele fiind obligate să cerceteze dacă prima instanță care a judecat cauza a avut la dispoziție date suficiente pentru darea sentinței, dacă aceste date au fost verificate și dacă sentința corespunde probelor existente la dosar.

Judecarea, în casare, se face — în principiu — pe baza materialului de dosar, pe care l-a avut la îndemână prima instanță, dar se lasă totodată, părților, libertatea să producă în instanță de casare și probe noi, pe care nu le-a prezentat primei instanțe. De asemenea, verificarea legalității și temeiniciei sentinței constituie un element din cele mai importante ale judecării în casare, fiindcă nu s-ar putea impune cu putere de lege pentru cauza judecată, o hotărâre la care s-a ajuns fără respectarea legii.

În legătură cu acest control sau verificare a întregii cauze de către instanța de casare, se observă că, pe de o parte, nu s-ar fi putut realiza un control cât mai deplin asupra activității instanțelor judecătorești de prim grad, dacă judecarea în casare s-ar fi limitat la motivele plângerilor, iar pe de altă parte, instanța de casare n-ar fi garantat efectiv părțile împotriva greșelilor săvârșite de prima instanță, dacă, la fel, judecarea în casare s-ar fi mărginit la motivele arătate în plângere, când se știa că există atâția cetățeni care nu se pricep să întocmească și să-și motiveze plângerea în casare.

De aceea, instanța de casare nu se limitează numai la verificarea motivelor arătate în cerere, ci, din proprie inițiativă, verifică în întregul ei cauza, putând să scoată în evidență și lipsuri sau vicii care nu fuseseră indicate de părți, și dând apoi soluția în conformitate cu concluziile la care ajunge pe baza acestei verificări a cauzei, în întregul ei.

Accasta este *Procedura revizuirii*, care nu trebuie confundată cu revizuirea cunoscută în drept, în înțelesul de cercetare din nou a cauzei, pentru descoperirea de fapte și împrejurări noi, care n-au fost cunoscute, sau n-au putut fi folosite la judecarea cauzei²⁴.

În legătură cu *dreptul instanței de casare de a aprecia probele de la dosar*, în vederea unei juste soluționări a cauzei în fond, se susține, pe de o parte, că aprecierea probelor aparține în întregime instanței de prim grad, nu și instanței de casare, iar, pe de altă parte, că instanța de casare are nu numai dreptul, ci chiar obligația să aprecieze probele de la dosar; și aceasta ca o consecință directă a sarcinii de a verifica temeinicia sentinței. Există totuși o deosebire esențială între prima instanță de judecată și instanța de casare, în privința aprecierii probelor: prima le apreciază, analizându-le direct la instrucția orală, cea de a doua le apreciază numai prin studierea dosarului. *De aceea, instanța de casare nu poate să stabilească împrejurările de fapt altfel decât prima instanță, și ca urmare logică, nu poate să dea o nouă hotărâre de fond.* Dacă ar proceda altfel, instanța de casare s-ar transforma într-o instanță de apel, dar — cum am mai amintit — de o calitate inferioară, fiindcă ar soluționa cauza din nou, numai pe baza probelor existente la dosar, fără a efectua o instrucție orală, cu participarea părților, așa cum se procedează la prima instanță și la instanța de apel.

“Reformatio in peius”. În legătură cu dreptul instanței de casare de a modifica sentința primei instanțe, s-a pus problema dacă modificarea poate fi făcută și în

sensul majorării pedepsei stabilite de prima instanță, modificare cunoscută sub numele de "reformatio in peius", adică modificare în mai rău. Au fost păreri și cazuri când s-a înclinat și către o soluție afirmativă, pe motiv că nimic nu s-ar opune ca instanța de casare să agraveze pedeapsa, în mod evident, prea blândă, fiindcă în acest caz majorarea este cerută de însăși condiția justetei, pe care trebuie să o îndeplinească sentința.

Plecându-se de la cazurile pe care le prezintă practica judiciară, se apreciază ca nefiind îngăduită majorarea pedepsei aplicate de prima instanță. Aceasta se consideră ca agravare de pedeapsă și nu este îngăduită rectificarea pe care ar face-o instanța de casare a unei sentințe, pronunțată de prima instanță, *într-un concurs de infracțiuni*, fără să țină seama de principiul absorbției, când în loc să pronunțe pedeapsa cea mai grea, a fixat o pedeapsă mai ușoară. *Într-un asemenea caz, legea ar fi îngăduit deci o pedeapsă mai mare și rectificarea instanței de casare n-ar fi însemnat altceva decât aplicarea corectă a legii. Cu toate acestea, din moment ce această pedeapsă mai ușoară a fost atacată cu recurs, de către condamnat, instanța de casare nu poate s-o modifice în sensul legii, ci trebuie să rămână așa cum a fost stabilită de prima instanță.* La fel, în cazul unei sentințe pronunțate de prima instanță cu suspendarea executării; instanța de casare nu poate să înlăture din sentință suspendarea executării și să mențină pedeapsa ca durată nemodificată, fiindcă prin aceasta s-ar agrava situația condamnatului. Tot astfel în cazul când prima instanță ar fi scăzut pedeapsa aplicată sub limita ei inferioară prevăzută de articolul respectiv din codul penal, nici în acest caz instanța de casare nu poate modifica sentința primei instanțe, punând-o de acord cu textul legii, ci trebuie s-o lase așa cum a fixat-o prima instanță, deși prin abatere de la lege.

În privința dreptului instanței de casare, de a schimba calificarea infracțiunii, s-a precizat că această schimbare poate fi făcută numai în măsura în care trebuie înlocuite cele menționate de sentință nu prevăd o pedeapsă mai gravă.

V. *Recursul în justiția țării noastre*, respectă principiile fundamentale ale instituției casării. Codul de Procedură Penală, deși modificat prin Decretul nr. 132/1952, ca urmare a principiilor cuprinse în Legea nr. 5/1952, pentru organizarea judecătorească, păstrează elementele esențiale ale structurilor și procedurilor casei. Astfel, instanțele de recurs, prin judecarea recursurilor, verifică "legalitatea și temeinicia hotărârilor atacate" (art. 10, al. 1, Legea nr. 5/1952). Ele sunt obligate să examineze din oficiu întreaga cauză, sub raportul tuturor temeiurilor de casare, prevăzute în art. 395, chiar dacă nu au fost invocate de părți. Prin urmare, pe de o parte, toate motivele de casare sunt subordonate, în verificarea lor, aspectului legalității și temeiniciei hotărârii, iar pe de altă parte, instanța nu este îngăduită să cerceteze numai motivele invocate de părți, ci, este chiar obligată să cerceteze — din oficiu — toate motivele de casare prevăzute de Codul de procedură penală, în art. 395, indiferent dacă au fost invocate sau nu de părți. La aceasta se adaugă și dispoziția aliniatului 2, din art. 400, care îngăduie motivarea recursului, chiar oral, în fața instanței²⁵.

În al doilea articol menționat, art. 406 — Codul de procedură penală — se indică soluțiile la care poate să ajungă instanța de casare, judecând cauza venită înaintea ei, pe baza recursului părților îndreptățite să exercite această cale de atac. Aceste soluții sunt: 1. *Menținerea* hotărârii atacate, adică respingerea recursului, dacă hotărârea atacată a fost găsită temeinică și legală; 2. *Casarea* hotărârii atacate: a) *cu trimitere* la instanța de fond, atunci când este necesară administrarea de probe, sau este cazul a se agrava situația celui în cauză; b) *fără trimitere*, atunci când faptele, astfel cum au fost reținute prin hotărârea atacată, cad sub prevederile art. 4, punctele I, II și III, Cod. proc. pen., unde se arată cazurile când instanța poate să acłuțe pe cel în

cauză²⁶, ori să înceteze sau să anuleze urmărirea; 3. *Modificarea* hotărârii atacate: a) când este necesară schimbarea încadrării juridice a faptelor, fără ca prin aceasta să se ajungă la o agravare a situației celui în cauză, sau b) prin ușurarea pedepsei.

Prin ultimul aliniat al acestui articol, se precizează că "modificarea poate fi hotărâtă numai dacă nu este determinată de o schimbare a situației de fapt, așa cum a fost stabilită de instanța de fond, cu privire la partea reținută de instanța de recurs", fiindcă dacă ar fi necesară schimbarea situației de fapt, instanța de recurs trebuie să procedeze după prevederile art. 406, pct. 2, lit. a, alin. 2, adică să caseze sentința și să trimită cauza instanței celui în cauză, nu de agravarea situației lui.

Instanța de casare — după cum am precizat — nu rejudecă niciodată fondul, și pentru că înaintea ei nu se repetă instrucția și nu se administrează probe orale, ci se pot produce cel mult acte noi scrise, și mai ales fiindcă, ori de câte ori instanța de casare constată că situația de fapt, reținută de instanța de fond, este susceptibilă de schimbare, ea este obligată să trimită cauza spre rejudecare instanței de fond.

Trimiterea cauzei se face și atunci când este cazul a se ușura situația celui în cauză, dacă pentru aceasta este necesară schimbarea situației de fapt greșit stabilită de instanța de fond. Se insistă asupra importanței acestui principiu, pentru că el asigură inculpatului toate mijloacele de fond, în apărare, anume, trimiterea se face la instanța cea mai apropiată din punct de vedere teritorial; pot fi administrate toate probele necesare; părțile participă la judecată și — fiind vorba de o nouă situație de fapt, care poate să atragă după sine o schimbare a fondului hotărârii —, se asigură părților posibilitatea exercitării căii de atac împotriva noii hotărâri. Prin toate acestea se garantează exercitarea dreptului de recurs în toată libertatea, fără teama că rejudecarea cauzei se va face departe de domiciliul părților și în condiții care nu le-ar îngădui să ia parte efectivă la stabilirea adevărului material în cauză.

Superioritatea judecării unei cauze prin aplicarea principiului oralității și contradictorialității, al formării convingerii intime a judecătorilor, pe baza interogării și audierii directe a martorilor și părților, nu pe baza actelor scrise de la dosar — principiu care se opune ca instanța de recurs să aibă dreptul de a judeca din nou în fond o cauză, tocmai pe motivul că înaintea acestei instanțe nu sunt posibile mijloacele de apărare amintite, ci cel mult prezentarea de acte noi, o întâlnim accentuată în canoanele Bisericii încă din primele veacuri.

Fără a se tăgădui părților dreptul de a se putea plânga împotriva sentințelor episcopului, la autoritatea sau instanța superioară, și acesteia dreptul de a verifica justețea și temeinicia sentințelor atacate, s-a accentuat superioritatea hotărârilor date de către instanța de fond, pentru că înaintea ei se pot prezenta părțile în persoană, ca să-și susțină interesele, prin toate mijloacele de apărare.

O astfel de accentuare o întâlnim și la Sinodul local din Cartagina, din anul 423, în Scrisoarea pe care Sinodul din Africa a trimis-o Papei Celestin. Acesta ca și predecesorul său, Papa Bonifaciu, primise pe preotul Apiariu, caterisit de Sinodul local din Africa și reintegrându-l în toate drepturile, împotriva hotărârii autorității spirituale competente, l-a trimis la Cartagina, împreună cu episcopul Faustin, cu dispoziția ca sentința dată împotriva acestui presviter să se anuleze.

Sinodul din Catargina, tăgăduind episcopului Romei dreptul de a primi plângeri ale preoților și episcopilor din celelalte Biserici autocefale, — judecata terminându-se la locurile proprii, la mitropoliții respectivi — a accentuat în același timp superioritatea judecării unei cauze pe baza instrucției directe, nu pe baza actelor de la dosar.

"Prin urmare, Sfinția Ta, — spun Părinții Sinodului din Catargina, Papei Celestin — să nu primești în comunitate conștient și cum nu se cuvine pe cei ce au fost excomunicați în eparhia lor. De asemenea, să interzici Sfinția Ta refugierea nerușinată a presviterilor și clericilor, după cum ți se cuvine, deoarece aceasta nu s-a urmat de Biserica din Africa, prin vreo hotărâre a Sfinților Părinți, și hotărârile

Sinodului de la Niceea trimit la mitropoliții lor, în chipul cel mai lămurit, atât pe clericii de grad inferior, cât și pe episcopi. Apoi se insistă asupra acestui punct, fiindcă Papa își justifică dreptul de a primi apel de la clericii și episcopii celorlalte Biserici, pe baza hotărârilor Sinodului din Niceea, ceea ce nu corespundea adevărului, a dispus cu înțelepciune și cu dreptate ca orice chestiune ce poate obveni, trebuie să se soluționeze definitiv la locurile lor proprii, deoarece (Părinții) au recunoscut că nici o provincie nu va fi lipsită de darul Duhului Sfânt, cu ajutorul căruia preoții lui Hristos observă în mod înțelept dreptatea și o păzesc ferm, cu atât mai vârtos cu cât *tuturor le este îngăduit ca în cazul când nu sunt mulțumiți de sentința judecătorilor locali, să apeleze la sinodul eparhial propriu, sau chiar și la Sinodul Ecumenic; sau oare este cineva care poate să presupună că Dumnezeu nostru inspiră dreptatea numai unora (dintre forurile judecătorești), oricare ar fi acela și va lipsi de aceasta mulțimea preoților care se adună la Sinod? Și oare poate fi într-adevăr temeinică judecata de peste mare, în fața căreia persoanele necesare la facerea depozițiilor nu se pot prezenta, ori din cauza extenuării senile sau în urma altor nenumărate impedimente?*"

Mai precizăm, încă odată, că instanța de casare nu poate agrava în mod direct și definitiv situația celui în cauză, și aceasta pe baza principiului amintit mai sus, că în cazurile când agravarea este legată de schimbarea situației de fapt reținută de prima instanță, instanța de casare nu poate da soluții noi, bazate pe situații noi de fapt, aceasta fiind de competența exclusivă a instanțelor de fond; apoi și pe principiul că *partea trebuie să aibă deschisă calea de atac totdeauna împotriva unei soluții mai grave*. Acest al doilea principiu, că instanța de casare nu poate agrava direct și definitiv situația celui în cauză, este un aspect, distinct însă, al principiului "non reformatio in peius".

Legislația civilă (ultimul alineat al art. 406 din Cod. proc. pen.) precizează că instanța de casare poate să modifice hotărârea atacată numai dacă modificarea "nu este determinată de o schimbare a situației de fapt, așa cum a fost stabilită de instanța de fond cu privire la partea reținută de instanța de recurs". Prin urmare, potrivit acestui text, *instanța de casare nu poate trec: la modificarea hotărârii, chiar atunci când ar avea în vedere ușurarea pedepsei, dacă motivarea s-ar baza pe o altă situație de fapt, decât cea stabilită de instanța de fond*.

Instanța de casare este obligată să caseze hotărârea și s-o trimită spre o nouă judecare, chiar și în cazul când elementele unei noi situații de fapt, care ar lăsa să se întrevadă o soluție mai blândă pentru inculpat, s-ar găsi în dosarul cauzei.

Pe de altă parte, din același text rezultă că instanța de casare poate proceda și la o modificare parțială a hotărârii instanței de fond, adică numai cu privire la unele dintre fapte sau numai la unii dintre inculpați, pentru rest putând adopta o altă soluție dintre cele menționate de art. 406.

În lumina acestor principii, se poate observa că instituția casării nu poate aluneca spre un formalism exagerat al recursului, dimpotrivă, ea ajută la o justă aplicare a legilor, fără tergiversare inutilă.

În acest scop, ori de câte ori instanța de casare constată că faptele reținute de instanța de fond sunt bine stabilite, că soluția nu trebuie agravată, dar că hotărârea de fond nu este complet motivată, instanța de recurs are nu numai dreptul, dar este chiar obligată ca, menținând sau modificând soluția, să refacă motivarea hotărârii de fond. Mai mult, instanța de casare este obligată să refacă atât motivarea cât și soluția instanței de fond — dacă din verificarea legalității și temeiniciei hotărârii instanței de fond, modificarea rezultă ca necesară — ori de câte ori nu trebuie schimbată situația de fapt și nu se ajunge la agravarea situației celei în cauză. Căci, după cum s-a mai accentuat, *agravarea situației celui în cauză nu este îngăduită chiar dacă noua soluție s-ar întemeia pe situația de fapt, stabilită de instanța de fond*.

Instanța de casare poate, prin urmare, să modifice hotărârea instanței de fond, prin reducerea pedepsei sau prin schimbarea încadrării juridice a faptei, cu condiția ca modificarea să nu fie determinată de o schimbare a situației de fapt, așa cum a fost stabilită de către instanța de fond.

Acordând instanței de casare dreptul să modifice hotărârea instanței de fond, schimbând încadrarea juridică a faptelor, legiuitorul a prevăzut, ca o condiție esențială, că prin această modificare să nu se ajungă la o agravare a situației celui în cauză și să nu se schimbe situația de fapt, așa cum a fost stabilită de instanța de fond.

*
* *

Din cele de mai sus rezultă limpede necesitatea menținerii principiului "*non reformatio in peius*", în înțelesul cel mai larg. Instanța de casare sau instanța de trimitere nu pot să agraveze, în nici un caz, situația condamnatului, dacă hotărârea a fost casată, în urma propriului său recurs. Dar, dacă hotărârea a fost casată în urma recursului procurorului, situația celui în cauză poate fi agravată, dar nu direct de către instanța de casare, ci de către instanța de fond, căreia instanța de casare este obligată să-i trimită cauza spre rejudecare, atunci când, verificând legalitatea și temeinicia hotărârii atacate, ajunge la concluzia că situația părților, sau a unei părți trebuie agravată. Odată cu trimiterea cauzei, instanța de casare este obligată să trimită instanței de fond și indicațiile necesare, așa cum au rezultat ele din motivarea hotărârii adoptate.

Accentuăm și această situație, pentru că și instanței de trimitere bisericești i se pot prezenta asemenea cazuri, de a nu putea urma în totul indicațiile instanței de casare, cu toată dispoziția expresă că "în caz de neurmărire, judecătorii vor fi sancționați²⁸".

În lumina punctului de vedere adoptat de justiția civilă, în asemenea cazuri, se poate spune că instanța de trimitere bisericească, ținând seama de punctele de drept stabilite de către Consistoriul Central Bisericesc, dar cercetând în același timp și alte aspecte ale chestiunii, neîntrevăzute de Consistoriul Central Bisericesc, fără ca prin aceasta judecătorii să fie socotiți vinovați și deci să fie sancționați.

Acum, după ce am vorbit despre căile de atac și despre scopul lor în general și al recursului în special, de a nu agrava situația celui condamnat, în urma exercitării proprii lui căi de atac, punct de vedere sintetizat în formula "*non reformatio in peius*", socotim potrivit ca — înainte de a arăta ce concluzii se pot trage cu privire la posibilitatea Consistoriului Central Bisericesc, ca instanță de recurs, de a agrava situația părților, în urma propriei lor căi de atac — să vedem cum trebuie organizată și folosită calea de atac a recursului.

VI. Organizarea recursului în justiția civilă.

1. Conform procedurii justiției civile (Codul de procedură penală, art. 362), pot face recurs: a) *procurorul*, în ce privește latura penală și latura civilă; b) *inculpatul*, în ce privește latura penală și latura civilă. Împotriva sentinței de achitare sau de încetare a procesului penal, inculpatul poate declara recurs și în ce privește temeiurile achitării sau încetării procesului penal; c) *partea vătămată*, în cauzele în care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă, dar numai în ce privește latura penală; d) *partea civilă și partea responsabilă civilmente*, în ce privește latura civilă; e) *martorul, expertul, interpretul și apărătorul*, cu privire la cheltuielile judiciare cuvenite acestora, precum și orice persoană ale cărei interese legitime au fost vătămate printr-o măsură sau printr-un act al instanței.

2. *Termenul legal de recurs* este de 10 zile (art.363). Recursul introdus după expirarea termenului prevăzut de lege este considerat ca fiind făcut în termen, dacă

instanța de recurs constată că întârzierea a fost determinată de o cauză temeinică de împiedicare, iar cererea de recurs a fost făcută în cel mult zece zile de la începerea executării pedepsei sau a despăgubirilor civile.

Până la soluționarea repunerii în termen, instanța de recurs poate suspenda executarea hotărârii atacate (art. 364). Cererea de recurs se depune la instanța a cărei hotărâre se atacă. (art. 367).

3. *Renunțarea la calea recursului.* După pronunțarea hotărârii și până la expirarea termenului de declarare a recursului, părțile pot renunța în mod expres la această cale de atac. Asupra renunțării, cu excepția recursului care privește latura civilă a cauzei, se poate reveni înăuntrul termenului pentru declararea recursului. (art. 368).

4. *Retragerea recursului* (art. 369). Până la închiderea dezbaterilor la instanța de recurs oricare dintre părți își poate retrage recursul declarat. Retragerea trebuie să fie făcută personal de parte sau prin mandatar special... Declarația de retragere se poate face, fie la instanța a cărei hotărâre a fost atacată, fie la instanța de recurs.

Recursul declarat de procuror poate fi retras de procurorul uniității ierarhice superioare.

Recursul declarat de procuror și retras poate fi însușit de partea în favoarea căreia a fost declarat.

5. *Efectul suspensiv al recursului* (art. 370). Recursul declarat în termen este suspensiv de executare, atât în ce privește latura penală cât și latura civilă, afară de cazul când legea dispune altfel.

6. *Efectul devolutiv al recursului și limitele sale* (art. 371). Instanța judecă recursul numai cu privire la persoana care l-a declarat și la persoana la care se referă declarația de recurs și numai în raport cu calitatea pe care recurentul o are în proces.

În cadrul limitelor arătate în aliniatul precedent, instanța este obligată ca în afară de temeiurile invocate și cererile formulate de recurent să examineze cauza sub toate aspectele legalității și temeiurile hotărârii atacate.

7. *Neagravarea situației în propriul recurs* (art. 372). Instanța de recurs soluționând cauza nu poate crea o situație mai grea pentru partea care a declarat recurs.

De asemenea, în recursul exercitat de procuror în favoarea unei părți, instanța de recurs nu poate agrava situația acestuia.

8. *Efectul extensiv* (art. 373). Instanța de recurs examinează cauza prin extindere și cu privire la părțile care nu au declarat recurs sau la care acesta nu se referă, putând hotărâ și în privința lor, fără să poată crea acestor părți o situație mai grea.

9. *Motivarea recursului* (art. 374). Motivele de recurs se formulează în scris, prin cererea de recurs sau printr-un memoriu separat, care trebuie să fie depus la instanța de recurs cel mai târziu până în ziua judecării. *Motivele de recurs se pot formula și oral în ziua judecării* (s. n.).

10. *Verificarea legalității și temeiniciei hotărârii* (art. 378). Instanța, judecând recursul, verifică pe baza lucrărilor și materialului din dosarul cauzei și a oricăror înscrisuri noi, prezentate la instanța de recurs, legalitatea și temeinicia hotărârii atacate.

Instanța examinează dacă în cauză au fost respectate dispozițiile legale care garantează aflarea adevărului sau care asigură drepturile părților, dacă au fost administrate toate probele necesare pentru aflarea adevărului, dacă probele au fost complet și just apreciate, dacă faptele și împrejurările reținute prin hotărârea atacată corespund probelor și reprezintă adevărul, dacă soluția dată cauzei este conformă cu prevederile legii și este justă.

În vederea soluționării recursului, instanța poate da o nouă apreciere probelor administrate în cauză.

Instanța este obligată să se pronunțe asupra tuturor motivelor de recurs invocate de procuror și de părți.

11. *Soluțiile pe care le poate pronunța instanța de recurs (art. 379).* Instanța, judecând recursul, pronunță una din următoarele soluții:

1. *respinge recursul*, menținând hotărârea atacată;

a) dacă recursul este tardiv sau inadmisibil;

b) dacă hotărârea atacată este legală și temeinică;

2. *admite recursul*, casând hotărârea atacată, dacă aceasta este nelegală sau netemeinică și;

a) *achită* pe inculpat sau dispune încetarea procesului penal; rectifică indicarea textelor, când acestea au fost greșit indicate; etc.;

b) *dispune rejudecarea* de către instanța de recurs, când este necesară administrarea de probe sau când s-ar putea crea inculpatului o situație mai grea, ori s-ar putea schimba încadrarea juridică a faptei și ar putea modifica pedeapsa;

c) *dispune rejudecarea* de către instanța a cărei hotărâre a fost casată, pentru motivul că judecarea cauzei la acea instanță a avut loc în lipsa unei părți nelegal citate, sau care fiind legal citată a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința instanța despre această imposibilitate, ori unei părți i s-a respins — în mod nejustificat — o cerere de amânare și din această cauză nu a putut să-și asigure apărarea, sau prin hotărâre nu a fost rezolvat fondul cauzei. În caz de casare pentru incompetență, se dispune rejudecarea cauzei de către instanța competentă.

12. *Măsura în care instanța care judecă cauza după casare trebuie să se conformeze instanței de recurs și în ce condiții poate agrava pedeapsa prevăzută în hotărârea instanței de fond (art. 385).* Instanța care rejudecă după casare trebuie să se conformeze hotărârii instanței de recurs, în măsura în care situația de fapt rămâne cea avută în vedere la soluționarea recursului.

Dacă hotărârea a fost casată în recursul procurorului sau al părții vătămate, instanța de rejudecare poate pronunța și o pedeapsă mai grea decât cea arătată în art. 372 alin. 2 și art. 373 alin. 2.

Când hotărârea este casată numai cu privire la unele fapte sau persoane, ori numai în ce privește latura penală sau civilă, instanța care rejudecă cauza se pronunță în limitele în care hotărârea a fost casată”.

În lumina textelor la care ne-am referit, din codul de procedură penală poate fi apreciată competența largă acordată instanței de recurs, în vederea examinării legalității și temeiniciei hotărârii atacate, putând da o nouă apreciere probelor administrate, cu rezerva ca să nu ajungă la agravarea situației părților care au făcut recurs sau în favoarea cărora s-a făcut recurs, cu excepția situației la care se referă dispoziția art. 385, alin. 2 din Codul de procedură penală. Principiul “non reformatio in peius” constituie, deci regula, norma, iar “reformatio in peius”, excepție.

Din doctrina și practica justiției civile, la care ne-am referit, în cele expuse mai înainte, cu privire la componența instanței de recurs și soluțiile la care ea se poate opri, în examinarea legalității și temeiniciei hotărârilor instanțelor de fond, împotriva cărora părțile au exercitat calea de atac a recursului, nădăjdum să se desprindă, mai clar, competența pe care o au — și o pot exercita instanțele spirituale de recurs din justiția Bisericii ortodoxe Române față de hotărârile instanțelor spirituale inferioare, împotriva cărora părțile s-au plâns, prin calea de atac a recursului.

VII. *Competența Consistoriului Central Bisericesc și a Consistorului Eparhial, ca instanțe de recurs, cu privire specială la posibilitatea de a agrava situația părților.*

1. Am amintit, la început, dispozițiile Regulamentului de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române, care tratează despre Consistoriul Central Bisericesc și Sf. Sinod, ca instanțe de recurs.

Am văzut că dispozițiile care reglementează competența Consistoriului Central Bisericesc se aseamănă, în linii generale, cu dispozițiile din legislația civilă, referitoare la competența supremei instanțe, ca instanță de recurs. Dar în Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române s-au trecut numai dispozițiile de principiu, referitoare la competența Consiliului Central Bisericesc, nu și la cele de amănunt, din care să rezulte și aplicarea practică a fiecărui principiu. De aceea s-a putut ajunge să se creadă că, pe baza acestor dispoziții din Regulamentul de procedură, Consistoriul Central Bisericesc poate să judece o cauză venită înaintea lui pe cale de recurs, și în fond.

Astfel, am văzut că potrivit art. 223 din Regulamentul de procedură, Consistoriul Central Bisericesc poate să dea: 1. decizii de respingere a recursului și 2. decizii de casare a hotărârii acestea din urmă putând fi: a) cu trimitere și b) fără trimitere. Nu se mai arată în ce cazuri anume poate casa Consistoriul Central Bisericesc cu trimitere și în ce cazuri poate casa fără trimitere, așa cum se găsea în Legea Curții de Casație din 1925 și în Codul de proceduri penale din 1936. În regulamentul de procedură s-a prevăzut numai că "dacă hotărârea Consistoriului Eparhial a fost casată cu trimitere, cauza se trimite la alt Consistoriu Eparhial, spre a se judeca din nou în fond, iar hotărârea acestui Consistoriu va fi definitivă și executorie după aprobarea ei de către Chiriarhul respectiv.

În caz de casare fără trimitere, Consistoriul Central Bisericesc reține dosarul și trece direct la judecarea din nou a fondului; iar hotărârea ce va da rămâne definitivă și executorie după aprobarea ei de către Patriarh".

Potrivit acestor texte, s-ar părea că s-a lăsat consistoriului Central Bisericesc toată libertatea să aprecieze când să caseze cu trimitere și când să caseze fără trimitere, în acest din urmă caz, trecând direct la judecarea din nou a fondului. Având în vedere însă că principiul a fost luat după legislația civilă, instanțele bisericești trebuie să se conducă și în aplicarea lui practică după textele care-l reglementează și după aplicarea practică pe care i-o dă justiția civilă²⁹.

Am văzut că legea Curții de Casație din 1925 și Codul de procedură penală din 1936 prevedeau posibilitatea casării fără trimitere, numai în anumite cazuri, și anume: Când se constata că învinuitul a fost condamnat pentru fapte neprevăzute de lege sau pentru fapte acoperite de autoritatea lucrului judecat, de prescripție sau de orice caz de stingere a acțiunii penale; când se constata că s-a primit o cale de atac introdusă peste termenul prevăzut de lege sau folosită de o persoană fără calitate, sau când decizia atacată consta dintr-o dispoziție neadmisă de lege.

În asemenea cazuri, oricare instanță de fond ar fi judecat cauza ajungea la același rezultat, cu atât mai mult cu cât instanța de trimitere era obligată să se conformeze indicațiilor date de instanța de casare. De aceea, evocarea fondului de către instanța de casare, în cazurile când era vorba numai de aplicarea legii la fapte deplin constatate și necontestate, cum ar fi constatarea autorității lucrului judecat sau constatarea prescripției, nu era judecare propriu zisă de fond, fiindcă în asemenea cazuri nu era nevoie de verificarea altor fapte decât cele constatate de către instanța de fond și nici de examinarea unor elemente noi de probațiune sau de aprecierea lor deosebită.

Ori de câte ori instanța de casare constată că situația de fapt reținută de instanța de fond este susceptibilă de schimbare, ea trebuie să trimită cauza spre rejudecare instanței de fond. Numai această instanță poate să judece în fond, fiindcă numai înaintea ei pot fi administrate toate probele necesare: părțile pot să ia parte activă la judecată și prin străduința pe care o depun, folosind toate mijloacele legale pentru apărarea intereselor lor, contribuie la lămurirea cauzei. Numai aci se aplică în toată întinderea și importanța lor, pentru aflarea adevărului, principiul nemijlocirii, principiul oralității și principiul contradictorialității. Înaintea instanței de casare,

chiar dacă se citează părțile, ele nu sunt interogate, ci numai dau lămuriri; iar judecarea cauzei poate avea loc și în absența părților. Martori nu se citează înaintea instanței de casare. Din toate acestea rezultă limpede, pentru care motiv nu poate judeca niciodată instanța de casare în fond, ci este obligată să trimită cauza spre rejudecare instanței de fond, ori de câte ori se schimbă situația de fapt reținută de instanța de fond.

Pe de altă parte se are în vedere faptul că schimbarea situației de fapt ar putea să atragă după sine și schimbarea fondului hotărârii. Dacă schimbarea hotărârii ar avea loc în urma judecării cauzei de către instanța de casare, părțile n-ar mai avea posibilitatea exercitării căii de atac împotriva noii hotărâri, fiindcă hotărârea instanței de casare nu este susceptibilă de recurs; ea rămâne definitivă. Dar, trimițându-se cauza spre rejudecare instanței de fond, părțile au totdeauna asigurată calea de atac împotriva noii hotărâri, dacă sunt nemulțumite de această hotărâre.

Acesta este și motivul pentru care s-a impus cel de-al doilea principiu amintit, că instanța de casare nu poate agrava în mod direct și definitiv situația definitivă, nu poate fi atacată cu recurs, chiar dacă ar înrăutăți situația inculpatului.

Această lipsă se întâlnește la Consistoriul Central Bisericesc. Potrivit art. 223 al. ultim din Regulamentul de Procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române, hotărârea pe care o dă această instanță rămâne definitivă și executorie după aprobarea ei de către Patriarh. Deci nu mai poate fi atacată. Pe de altă parte, întrucât textul acestui articol nu face nici o distincție în privința cazurilor în care Consistoriul Central Bisericesc poate casa fără trimitere și nici o rezervă în privința hotărârii pe care el o poate da atunci când judecă în fond, s-ar putea ca noua hotărâre dată de Consistoriul Central Bisericesc ca instanță de recurs, să fie mai aspră pentru inculpat decât hotărârea primei instanțe, împotriva căreia se plânsese. Este limpede că în asemenea cazuri părțile n-au garantată toată libertatea pentru apărarea intereselor lor; nici nu au la îndemână toate mijloacele de apărare; nu li se îngăduie propunere și audiere de martori. Iar dacă sunt citate și pot fi prezente la judecarea cauzei, părțile n-au același rol ca înaintea instanței de fond. Înaintea instanței de casare părțile nu sunt interogate, ci dau numai lămuririle care li se cer. Judecata se face pe baza actelor de la dosar. Chiar dacă părțile recurente au depus, odată cu cererea de recurs și alte acte în afară de cele aflate la dosarul Consistoriului eparhial — îngăduință pe care o prevede art. 210 din Regulamentul de procedură — judecarea cauzei se face tot numai pe bază de acte. De aceea nu se poate presupune că judecătorii instanței de casare pot ajunge la o convingere mai corespunzătoare adevărului material, decât judecătorii primei instanțe, care-și formează convingerea pe baza audierii directe a părților și martorilor, iar nu pe baza cercetării actelor de la dosar, ca la instanța de recurs. De aceea părțile recurente se pot găsi în stare de inferioritate înaintea instanțelor de casare bisericești, față de părțile recurente înaintea instanțelor de casare din justiția civilă; fiindcă instanța de casare civilă nu judecă niciodată în fond, ci trimite cauza spre rejudecare instanței de fond, ori de câte ori se schimbă situația de fapt reținută de prima instanță, chiar și în cazul când prin hotărârea ei, instanța de casare n-ar ajunge la o agravare a hotărârii primei instanțe.

Această situație de inferioritate apare și mai accentuată dacă se are în vedere faptul că hotărârea Consistoriului Central Bisericesc rămâne definitivă și executorie; că ea nu poate fi atacată cu recurs chiar dacă ar fi mai gravă decât sentința primei instanțe.

Din acest punct de vedere situația nu pare mai bună nici în cazul când Consistoriul Central Bisericesc casează cu trimitere; fiindcă nici în acest caz nu se precizează dacă Consistoriul eparhial, căruia i s-a trimis cauza spre rejudecare, poate să agraveze sau nu situația inculpatului; iar pe de altă parte Regulamentul prevede că și hotărârea acestui Consistoriu rămâne definitivă și executorie după aprobarea ei de

către Chiriarhul respectiv; ceea ce înseamnă că o asemenea hotărâre nu poate fi atacată cu recurs, chiar dacă ar fi mai aspră decât hotărârea casată.

De asemenea Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române nu face nici o distincție în privința consecințelor ce decurg pentru inculpat din faptul că hotărârea primei instanțe este atacată cu recurs numai de el sau numai de acuzare sau și de părți și de acuzare, ci prevede simplu: *“Părțile nemulțumite cu hotărârea Consistoriului eparhial, cum și acuzarea, pot face recurs la Consistoriul Central, în timp de 15 zile de la primirea hotărârii de cel în cauză”,* cu adausul că *“nerespectarea acestui termen atrage după sine pierderea dreptului de recurs, iar hotărârea Consistoriului eparhial rămâne definitivă și executorie”* (art. 208).

În justiția laică, inculpatului nu i se poate crea o situație mai grea, în propria-i cale de atac, dar i se poate agrava situația dacă procurorul a făcut recurs în defavoarea lui. Situația aceasta se poate întâmpla și în cazul când inculpatul a făcut recurs, dar sentința a fost atacată în același timp și de către procuror; fiindcă s-ar putea întâmpla ca recursul inculpatului să fie respins ca neîntemeiat, iar al procurorului să fie admis. Și chiar în cazul acesta, când instanța de casare găsește întemeiat recursul procurorului în defavoarea condamnatului și constată că există toate motivele pentru agravarea situației ea nu poate totuși să procedeze la agravarea situației direct, ci trebuie să caseze sentința și să trimită cauza spre rejudecare, instanței de fond. Această soluție se impune fiindcă schimbându-se situația de fapt reținută de instanța de fond, trebuie asigurată părților libertatea de folosire a tuturor mijloacelor de apărare, inclusiv dreptul de a ataca noua hotărâre a instanței de fond.

De aceste principii care s-au impus și menținut în justiția civilă trebuie să se conducă și instanța de casare bisericească, impunându-se astfel și în justiția bisericească, principiul *“non reformatio in peius”*, în înțelesul și întinderea care i s-au dat în justiția civilă.

Adoptând acest punct de vedere, Biserica Ortodoxă Română nu adoptă un principiu străin concepției canonice a Bisericii Ortodoxe, ci dimpotrivă se conformează doctrinei ei canonice. Am văzut că aceas'ă doctrină se desprinde clar din canoanele care stabilesc instanțele de judecată în Biserica Ortodoxă și dreptul de apel al celor nemulțumiți de o măsură disciplinară, la instanța superioară.

Canonul 5 al Sin. I ecum., can. 14 Sardica, scrisoarea Sinodului din Catargina de la 419, trimisă episcopului Romei, Bonifaciu, în cazul preotului Apiariu — în care se reproduce can. 14 Sardica — epistola Sinodului III ecumenic către sinodul din Pamfilia, în cazul episcopului Eustațiu etc., *toate afirmă pe de o parte dreptul de apel la instanța superioară, iar pe de altă parte dreptul acestei instanțe fie de a confirma, fie de a îndrepta, îmbunătățind, hotărârea primei instanțe. Din nici un canon cu obligativitate generală, nu rezultă că instanța superioară ar putea proceda la agravarea situației celor care i s-au plâns, socotind prea aspre sentințele prin care au fost condamnați de autoritățile competente*³⁰.

Biserica a aplicat deci, de la început, în justiția ei, principiul “non reformatio in peius”.

În lumina acestui principiu, *dispoziția art. 218 alin. 3 din Regulamentul de procedură* al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române, că *“hotărârea Consistoriului Central Bisericesc poate să schimbe total sau în parte, hotărârea recurată”* trebuie înțeleasă, când este vorba de schimbare, numai în sensul de îmbunătățire, nu de înrăutățire, adică de ușurare, nu de agravare a situației condamnatului.

Când am arătat motivele pentru care s-a impus în justiția laică principiul că instanța de casare nu judecă în fond și nu poate să agraveze direct situația inculpatului, am spus că justiția bisericească are, pe lângă aceste motive, și alte

motive, care rezultă din însăși doctrina canonică a Bisericii, referitoare la organele care dețin și exercită puterea bisericească. Am văzut că episcopul, ca urmaș în sfera de putere a apostolilor, deține și exercită puterea bisericească în mod exclusiv, în eparhia respectivă. În virtutea acestui drept el poate să numească, dar să și disciplineze pe toți membrii clerului din eparhia sa. Am văzut însă, totodată, că el n-a ținut să exercite singur puterea bisericească în latura disciplinară, ci a folosit totdeauna un sfat al presviterilor, căruia îi corespunde astăzi Consistoriul spiritual. Hotărârea unui asemenea Consistoriu nu rămâne definitivă decât după ce este aprobată de către Chiriarh.

Aceasta rezultă și din textul art. 174 al regulamentului de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române, unde se spune: "Hotărârea se va pronunța imediat sau cel mai târziu în trei zile de la încheierea dezbaterilor, în ședință, de către președinte; iar *trimiterea hotărârii Chiriarhului, spre aprobare, sau respingere motivată, se va face cel mult în zece zile de la pronunțarea hotărârii*".

Prin urmare, Chiriarhul poate să nu aprobe hotărârea pe care o pronunță Consistoriul, dacă socotește că nu corespunde faptului judecat și gradului de vinovăție a inculpatului. El poate să respingă hotărârea care nu îndeplinește aceste condiții, însă motivat, pentru ca Consistoriul să cunoască lipsurile și să le mai repete la rejudecare³¹.

Dacă episcopul își exercită acest drept, în principiu toate hotărârile Consistoriului eparhial corespund convingerii lui despre vinovăția celui în cauză, pedeapsa aplicată prin hotărâre fiind socotită medicamentul cel mai potrivit în vederea îndreptării delicventului³². Aceeași este situația și la Consistoriul disciplinar protopopes, fiindcă la fel și hotărârile lui nu rămân definitive decât tot după aprobarea lor de către Chiriarh. La Consistoriul disciplinar această dependență apare și mai întemeiată, dacă se ține seama de faptul că membrii completului de judecată de la această instanță sunt numiți direct de Chiriarhi (art. 54 alin. 2 reg. de proc.), nu aleși ca la Consistoriul eparhial (art. 60 alin. 2, Reg. de proc.).

Așadar, dacă pe de o parte hotărârea Consistoriului corespunde convingerii episcopului despre vinovăția inculpatului — fiindcă o aprobă și rămâne definitivă numai în măsura în care corespunde acestei condiții — iar pe de altă parte că cel mai în măsură să cunoască nevoia de îndreptare a inculpatului este episcopul și deci pedeapsa aplicată a fost stabilită în raport cu această nevoie, nu se vede ce motive ar mai justifica dreptul de recurs al acuzării, totuși fiindcă Regulamentul de procedură prevede acest drept și pentru acuzare, nu numai pentru părți (art. 208, Reg. de proced.), iar acuzarea funcționează pe lângă toate instanțele bisericești³³, se ia situația ca atare și se presupune că se pot întâmpla și cazuri când acuzarea ar exercita acest drept.

În acest caz, prin asemănare cu instanțele laice, în cazul când hotărârea primei instanțe a fost atacată cu recurs de către procuror, situația inculpatului ar putea fi agravată, însă nu direct de către instanța de casare, ci de către instanța de trimitere; s-ar putea deci ca și situația celui condamnat prin hotărârea unui Consistoriu eparhial, să fie agravată, dacă împotriva acestei hotărâri a făcut recurs acuzarea. La fel însă, nu Consistoriul de casare va agrava situația inculpatului, ci Consistoriul căruia i se va trimite cauza spre rejudecare, după ce a fost casată hotărârea primei instanțe. Dar, *dacă nu există recurs din partea acuzării, ci numai din partea inculpatului, chiar dacă în urma verificării hotărârii atacate Consistoriul de casare ar ajunge la convingerea că există toate motivele pentru agravarea sentinței, el nu poate adopta o asemenea soluție, fiindcă se opune principiului "că folosirea unei căi de atac nu poate crea o situație mai grea pentru cel care a exercitat-o"*.

Am văzut că în cazul când hotărârea primei instanțe a fost atacată numai de inculpat, nu numai instanța de casare, dar nici instanța de trimitere nu poate să pronunțe o hotărâre mai aspră decât cea casată.

Dacă eventual instanța de casare ar ajunge la anularea hotărârii primei instanțe pe baza unui alt motiv decât cele indicate de către inculpat în cererea de recurs, nici în acest caz nu poate fi agravată situația. În principiu însă, dacă există recurs numai din partea condamnatului, instanța de recurs nici nu casează hotărârea primei instanțe, ci numai expune motivele care ar îndreptăți casarea și agravarea situației, fără a da decizie de casare. Prin expunerea motivelor instanța de casare își îndeplinește rolul de îndrumătoare a instanțelor judecătorești, ca să ajungă să dea hotărâri cât mai legale și mai temeinice.

Acest rol îl îndeplinește și Consistoriul Bisericesc, prin atribuția ce i s-a încredințat de a se ocupa "atât de fondul chestiunii, cât și de aplicarea exactă a sfintelor canoane, a Statutului și a Regulamentelor bisericești la vina în chestiune" (art. 221 din Reg. de proced.), extinzând verificarea atât asupra formelor de procedură cât și asupra fondului (art. 218 alin. 3 din Regulamentul de procedură).

Rolul de îndrumare îl exercită Consistoriul Central Bisericesc și potrivit art. 207 din regulamentul de procedură, unde se arată că primește "spre deliberare și hotărâre orice acțiune venită pe cale de recurs, asupra cărcia celelalte instanțe judecătorești bisericești prezintă diversitate în hotărârile lor, relativ la principiile de drept canonic, norme și regulamente bisericești. Hotărârile ce se vor lua vor servi ca jurisprudențe pentru întreaga Biserică Ortodoxă Română".

În exercitarea atribuțiilor sale și în aplicarea principiilor înscrise în Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române, Consistoriul Central Bisericesc se poate conduce și de dispozițiile corespunzătoare din Codul de procedură penală, în vigoare în justiția Statului. Astfel, în art. 211 din regulamentul de procedură se prevede că "în petiția de recurs trebuie să se arate motivele de recurs, atât de fond, cât și de formă, dispozițiile Statutului și regulamentelor bisericești ori principiul de drept canonic ce s-a violat", fără a se indica aceste motive. Dispoziția art. 122 din Regulamentul de procedură — care prevede că "în toate cazurile de lipsuri de formă neprevăzute de acest regulament, decide Consistoriul, în urma ascultării părților și a organului de cazare, prin analogie cu dispozițiile prevăzute în Codul de procedură penală sau alte dispoziții legale aplicate la cazuri în speță", — îngăduie această folosire, întrucât neindicarea motivelor de formă și fond în Regulamentul de procedură constituie o lipsă, care poate fi împlinită tocmai prin folosirea dispozițiilor corespunzătoare din Codul de procedură penală, în vigoare în justiția Statului.

Același lucru se poate spune și în legătură cu dispozițiile care reglementează principiul "non reformatio in peius", cu atât mai mult cu cât am văzut că acest principiu este un principiu canonic, pe care Biserica l-a aplicat de la început. Am văzut că instanța superioară — obștea episcopilor —, în cel mai rău caz pentru inculpat, confirmă sentința instanței inferioare; dar, în general, ea îmblânzește pedeapsa aplicată de episcop³⁴. Principiul nereformării în mai rău, fiind deci un principiu stabilit în canoane ale sinoadelor ecumenice (și în canoane ale sinoadelor particulare, dar întărite de un sinod ecumenic), este obligatoriu pentru instanțele de disciplină și de judecată ale unei Biserici autocefale, Statutul de organizare și regulamentele unei Biserici autocefale neputându-se abate de la principiile canonice stabilite de sinoadele ecumenice.

În legătură cu dispozițiile art. 218 alin. 1, 2 și 3 din Regulamentul de procedură³⁵ se poate observa că într-adevăr Consistoriului Central Bisericesc i s-a stabilit o largă competență asupra fondului cauzei, el putând să verifice și să aprecieze toate împrejurările de fapt ale cauzei și toate probele adunate la dosar, ceea

ce nu poate fi interpretat totuși ca un drept de a se substitui primei instanțe și să soluționeze cauza din nou în fond. Ar însemna ca recursul să se transforme în apel; ceea ce chiar pe baza textelor care reglementează această largă competență a Consistoriului Central Bisericesc ca instanță de recurs, nu se poate, fiindcă înaintea Consistoriului Central Bisericesc nu se repetă întreaga procedură de cercetare judiciară de la prima instanță.

Cercetând dacă prima instanță a avut la dispoziție date suficiente pentru darea sentinței, dacă aceste date au fost verificate și dacă sentința corespunde probelor existente la dosar și lăsând în același timp părților posibilitatea să producă și probe noi pe care nu le-au prezentat primei instanțe, instanța de casare judecă în principiu cauza tot pe baza materialului de la dosar; ea nu are posibilitatea să judece cauza oral și nemijlocit, cum procedează prima instanță, fiindcă și lămuririle pe care le dau părțile, dacă sunt prezente la judecare, nu sunt luate sub formă de interogare, iar martorii nu se citează.

În acest înțeles trebuiesc luate și dispozițiile art. 218 al. 2 din Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și judecătorești ale Bisericii Ortodoxe Române, că judecătorii Consistoriului Central Bisericesc vor putea să întregască lipsurile constatate, dacă li se va părea că pricina recurată n-a fost destul de bine instruită în prima instanță. Ei vor putea verifica dacă sentința corespunde probelor de la dosar și vor completa tot ceea ce poate rezulta din aceste probe și din cele procurate prin noile acte prezentate de părți; dar nu vor putea soluționa cauza în fond, această atribuție fiind de competență exclusiv a primei instanțe. Consistoriul Central Bisericesc, ca instanță de recurs, nu judecă, deci, cauza în fond³⁶, fiindcă nu folosește toate mijloacele și toate probele folosite de prima instanță pentru aflarea adevărului.

Există, totuși, cazuri când Consistoriul Central Bisericesc judecă și în fond; anume, în cazul recursurilor împotriva sentințelor de caterisire, când este transformat în instanță de trimitere.

Am văzut că "în cazul când Consistoriul eparhial a pronunțat pedeapsa caterisirii contra unui preot sau diacon, condamnatul va putea face recurs la Sf. Sinod" (art. 227 din regulamentul de procedură). Sfântul Sinod, dacă va găsi că procedura n-a fost bine îndeplinită, sau că Statutul și regulamentele bisericești n-au fost bine aplicate, ori că s-a comis exces de putere, va admite recursul, contrariu îl va respinge (art. 232 din Regulamentul de procedură). *Admițând recursul, Sf. Sinod nu va judeca nici într-un caz chestiunea în fond, ci totdeauna o va trimite în judecata Consistoriului Central Bisericesc* (art. 232 din Reg. de procedură), a cărui hotărâre va fi definitivă și executorie după aprobarea de către Patriarh (art. 233 din Reg. de procedură).

La judecarea din nou a cazului, ca instanță de fond, Consistoriul Central Bisericesc se va orienta de motivele pentru care Sf. Sinod a admis recursul cu trimitere, motive care-i vor fi înaintate odată cu dosarul cauzei (art. 235 și 236 din Reg. de procedură). Aceste motive fixează și faza de la care va începe judecarea din nou a cauzei.

Regulamentul de procedură nu prevede dacă hotărârea pe care o va da Consistoriul Central Bisericesc ca instanță de fond va putea fi mai gravă decât prima sentință atacată. Se înțelege însă de la sine că nu va putea fi mai gravă, fiindcă s-ar contraveni principiului că "folosirea unei căi de atac nu poate crea o situație mai grea pentru cel care a exercitat-o". Afară de aceasta, caterisirea este cea mai gravă pedeapsă care se poate aplica clericilor. Numai în cazurile delictelor contra credinței (apostazie, erezie, schismă), când nu intervine căința delicventului, pedeapsa ar fi anatema, ceea ce ar include și caterisirea.

În principiu, prin urmare, *Consistoriul Central Bisericesc nu agravează pedeapsa prevăzută de sentința atacată cu recurs, adică aplică principiul "non reformatio in*

peius” și în cazul când judecă și hotărăște ca instanță de fond, ca instanță de trimitere.

Socotim potrivit să mai adăugăm câteva cuvinte în legătură cu situația Consistoriilor eparhiale ca instanțe de recurs. Am văzut că Regulamentul de procedură nu prevede nici o dispoziție referitoare la procedura pe care trebuie s-o urmeze aceste instanțe, ca instanțe de recurs. Am amintit când am vorbit despre tribunale ca instanțe de recurs³⁷ că situația Consistoriilor eparhiale ca instanțe de recurs, în raport cu Consistoriul Central Bisericesc, poate fi asemănată cu aceea pe care o au tribunalele în raport cu instanța supremă; Consistoriile eparhiale s-ar găsi deci față de Consistoriul central bisericesc în același raport în care se găsesc tribunalele față de instanța supremă.

Pornind de la acest punct de vedere, se poate spune că judecata recursului la Consistoriul eparhial nu va fi într-un tot asemenea recursului la Consistoriul Central Bisericesc. nefiind instanță de apel, Consistoriul eparhial nu va trece la examinarea chestiunilor de fapt, așa cum trebuie să procedeze și Consistoriul central bisericesc, ca instanță de recurs. Dar ca să ajungă la casarea hotărârilor Consistoriilor disciplinare protopopești, Consistoriul eparhial trebuie să constate că există o violare a legii, un exces de putere sau incompetență, fără să se preocupe de aprecierea faptelor.

În legătură cu această atribuție, Consistoriul eparhial procedează ca și Consistoriul Central Bisericesc, după analogia raportului dintre tribunal și Tribunalul Suprem. Dar dacă s-ar dovedi că recursul este întemeiat, Consistoriul eparhial nu poate să trimită cauza la un alt Consistoriu disciplinar protopopesc, așa cum are drept Consistoriul Central Bisericesc; ci, la fel cum procedează tribunalul în raport cu Tribunalul Suprem, Consistoriul eparhial, casând hotărârea Consistoriului disciplinar protopopesc, evocă întreaga cauză și o judecă, în prima oară, în ultimă instanță, după normele care i-au fixat competența.

În asemenea caz, Consistoriul eparhial poate să treacă la aprecierea faptelor, substituind hotărârea lui Hotărârii casate. Ca și tribunalul sesizat cu un recurs, Consistoriul eparhial va examina în primul rând dacă recursul a fost în termen și în mod regulat introdus; apoi va cerceta admisibilitatea recursului și după aceea va trece la discutarea motivelor de recurs și la verificarea din oficiu a hotărârilor Consistoriului disciplinar protopopesc, atacate cu recurs.

Dacă recursul este respins, hotărârea Consistoriului disciplinar protopopesc rămâne definitivă și executorie. Când recursul este admis, Consistoriul eparhial evocă fondul, ori de câte ori cauza ar fi de competența Consistoriului disciplinar protopopesc sau a Consistoriului Eparhial.

Orientându-se după situația de la tribunal, hotărârea pe care o va da Consistoriul eparhial, după evocare, ar putea fi definitivă și executorie sau susceptibilă de recurs.

Evocarea fondului nu mai are loc în cazul când motivele de recurs sunt dintre acele care atrag casarea fără trimitere, adică: 1. hotărârea a fost anulată fiindcă condamnă fapte neprevăzute de lege; 2. hotărârea s-a desființat fiind contradictorie cu altă hotărâre desăvârșită; 3. recursul a fost admis pe motiv că nu există acțiune publică pusă în mișcare sau că este stinsă prin amnistie sau prescripție.

Ca și tribunalul, Consistoriul eparhial, în cazurile când evocă fondul, are dreptul să refacă instrucțiunea orală, fiind chiar obligat să o refacă. Anume, total atunci când admiterea recursului s-a făcut pe motiv că Consistoriul disciplinar protopopesc era incompetent, sau parțial, atunci când casarea s-a făcut pentru viciile unor acte de procedură.

Consistoriul eparhial va putea, deci, proceda la administrarea de probe noi, va putea schimba calificarea faptului (fiind obligat însă ca să pună în discuția părților

*noua calificare) și va putea pronunța pedeapsa pe care o va crede de cuviință, cu singura rezervă să nu agraveze situația recurentului*³⁸.

Din toate cele de mai sus rezultă limpede că principiul nereformării în mai rău se impune instanțelor de recurs bisericești, nu numai ca un principiu legal, existent în legislația civilă, ci, mai ales, ca un principiu canonic, stabilit de Sfinții Părinți, prin canoane, încă din primele veacuri.

Principiul nereformării în mai rău nu constituie așadar o piedică la păstrarea ordinii și disciplinei în Biserică și nici nu contravine scopului principal urmărit prin pedeapsă: îndreptarea delicventului; căci în măsura în care pedeapsa fixată de prima instanță n-ar corespunde acestei nevoi, acuzarea poate să atace cu recurs hotărârea primei instanțe. Principiul nereformării în mai rău, corespunde în același timp încrederii pe care trebuie să o aibă împetricinații în căile de atac pe care legea le garantează, ca mijloace de apărare a intereselor lor, fără să se teamă că exercitarea unei căi de atac se va întoarce împotriva situației lor, agravându-le pedeapsa.

Tocmai pentru garantarea dreptului de apărare, instanța de casare nu judecă niciodată în fond, ci, atunci când socotește că este cazul să fie majorată pedeapsa inculpatului, trimite cauza spre rejudecare instanței de fond, înaintea căreia pot fi exercitate toate mijloacele de apărare.

Fără a judeca în fond, instanța de casare bisericească își poate exercita, cu toată grija, îndatorirea de a verifica legalitatea și tmeinicia hotărârilor atacate, în vederea aplicării exacte și uniforme a canoanelor, Statutului și regulamentelor bisericești, în cuprinsul Bisericii Ortodoxe Române.

Prof. Iorgu I. Ivan

NOTE

1. Milaș, *Dreptul bisericesc oriental*, București, 1915, p. 121. Valerian Șesan, *Curs de drept bisericesc universal*, 1942, p. 87.

2. Vezi can. 37 Ap.; 5, Sin. I ec.; 6, Sin. II Ec.; 9, 17, 19, Sin. IV ec.; 8 Sin. VI ec.; 14 Sin Sardica etc.

3. Vezi Can. 5, Sin. I ec.: "Despre cei ce sunt excomunicați, fie dintre cei din cler, fie dintre cei din starea laică, să aibă putere sentința episcopului fiecărui eparhii, după canonul care hotărăște că cei lepădați de unii să nu se primească de către alții. Să se cerceteze însă nu cumva s-au lepădat din comunitate din micime de suflet, sau din dorul de ceartă sau din oarecare aversiune de acest fel a episcopului. Deci, pentru ca aceasta să primească cercetare cuvenită, s-a socotit că este bine să se țină sinoade de două ori pe an, în fiecare eparhie, în tot anul; ca toți episcopii din eparhie, laolaltă adunându-se într-un loc, să se examineze chestiunile de acest fel, și așa cei despre care se va constata evident că au vătămă pe episcopi, de către toți să se considere a fi excomunicați legal, până ce obștea episcopilor va socoti să hotărască pentru dânșii o sentință mai blândă. Iar sinoadele să se țină, unul adică înainte de patruzecime, ca suprimând toată micimea de suflet, să se aducă lui Dumnezeu dar curat, iar al doilea pe la timpul toamnei" (N. Milaș, *Canoanele*, vol. I, partea II-a, p. 28-29).

4. Acest principiu, afirmat de canonul 5 al Sinodului I Ec., rezultă și din epistola Sinodului III Ec. către Sinodul din Pamfilia, epistolă care în unele colecții de canoane este amintită ca al 9-lea canon al acestui sinod. În această epistolă este vorba de cazul episcopului Eustațiu, care, demisionând din scaun, a fost lipsit de către Sinodul respectiv de demnitatea de episcop și trecut în rândul simplilor monahi, așa cum prevăd canoanele în asemenea cazuri. Eustațiu s-a plâns Sinodului III ecumenic, cerându-i să-i lase cinstea și numele de episcop. Părinții Sinodului III ec. au recunoscut ca justă măsura Sinodului din Pamfilia, dar din milă față de bătrânețele lui Eustațiu, au îmblânzit această

măsură, hotărând și dispunând ca, fără nici o opoziție să i se cuvină numele și cinstea și comuniunea de episcop fără să poată însă hirotoni sau liturghisi cu de la sine putere, ci numai dacă i s-ar da voie.

“Dar fiindcă a venit la noi jelindu-se — zic părinții Sinodului III ecumenic — nu pentru cetate, nici pentru Biserică certându-se cu pomenitul, de Dumnezeu prea cinstitul episcop Teodor, ci spre a cere cinstea și numele de episcop; tuturor făcându-ni-se milă de bătrânul, socotind că lacrimile lui comune s-au făcut nouă, ne-am străduit să aflăm dacă dânsul a fost supus caterisirii legiuite sau dacă numai oarecari l-au acuzat de culpe spre a-i bărfi reputația. Și am aflat că el nu a comis nimic de felul acesta, ci în loc de vreo vină, a dat demisie. *Drept aceea, noi nu facem împutare cucerniciei voastre, fiindcă ați hirotonit în locul lui pe menționatul, prea cucernicul episcop Teodor, ceea ce trebuia să faceți.* Priu urmare, fără a continua mult combaterea inactivității bărbatului, ci mai vârtos trebuind să ne fie milă de cel bătrân, carele este departe timp atât de îndelungat de cetatea în care a petrecut și de patria strămoșilor, *am hotărât să dispunem că fără nici o opoziție i se cuvîne numele și cinstea și comuniunea de episcop.* Așa, însă, ca să nu hirotonească, nici ocupând Biserica cu de la sine putere să liturghisească, ci numai dacă s-ar lua împreună, adică i s-ar da voie, de s-ar întâmpla de către vreun frate sau împreună episcop, după înțelegere și iubire în Hristos. *Iar dacă veți voi ceva mai potrivit pentru el, ori acum ori în viitor, aceasta încă va fi plăcut sfântului sinod*” (N. Milaș, canoanele, vol. I, partea II, p. 165-166).

Dreptul acesta de apel al clericilor împotriva hotărârii episcopului, pe care o socotesc nedreaptă, și apoi datoria episcopului de a aștepta cu răbdare hotărârea obștei episcopilor, supunându-se acestei hotărâri, fie că ar confirma, fie că ar modifica sau îndrepta hotărârea lui, este afirmat și de părinții Sinodului din Sardica, prin canonul 14, canon pe care îl reproduc și părinții Sinodului din Cartagina, la 419, în scrisoarea trimisă către Bonifaciu, episcopul Bisericii Romei, în legătură cu cazul presviterului Apianu. Am amintit că acesta, fiind caterisit de episcopul respectiv, Urban din Sicca, pentru abateri de la credință și disciplină, s-a adresat episcopului Romei.

Părinții Sinodului din Catargina recunosc dreptul de apel al clericilor pedepșiți, dar nu la episcopul Romei, ci la episcopii din vecinătate, adică la sinodul mitropolitan: “Asemenea în privința presviterilor și diaconilor — zic părinții Sinodului din Catargina — dacă vreun episcop pornit spre mâine, ceea ce, însă, să nu se întâmple, s-ar porni cu grabă și cu asprime asupra vreunui presviter sau diacon al său, și ar vrea să-l scoată pe acela din biserica sa, să se poarte grijă ca să nu se osândească pe nedrept, sau să se despoaie de comuniune. Deci *cel scos să aibă dreptul de a merge la (episcopii) cel din vecinătate, și cauza lui să se asculte și să se cercetez mai cu de-amănuntul; fiindcă nu se cade ca cei ce se roagă să nu fie ascultați; iar episcopul acela, care l-a lepădat pe el, pe drept sau pe nedrept, este dator să primească cu răbdare cercetarea pricinii, ca hotărârea lui ori să se confirme, ori să se îndrepte*” (N. Milaș, *Canoanele*, vol. II, partea I, p. 140-141 și p. 291).

5. Dr. Gh. I. Soare, *Regulamentul de procedură al Instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române* în “Glasul Bisericii”, nr. 6, iunie 1950, p. 73-97.

6. Este vorba de pedepsele prevăzute de art. 50, lit. d și e, adică oprirea totală de la slujirea celor sfinte sau canonisirea la o sfântă mănăstire sau catedrală, pe timp de 30-90 zile.

7. Căi de atac extraordinare erau: 1. recursul extraordinar: și în interesul legii și b) recursul Ministerului de Justiție; 2. Revizuirea și 3. Contestarea la executare.

8. Cas. rom. secția II, nr. 432 din 5 octombrie 1888; nr. 699 din 15 dec. 1907 și nr. 27 din 11 ian. 1910.

9. Cas. II, nr. 432 din 5 oct. 1888, Bul. pe 871; Cas. II, nr. 699 din 15 dec. 1917, Bul. p. 1487; Cas. II, nr. 27 din 11 ian. 1910, Bul. p. 40. la Tanoviceanu, *Tratat de drept și procedură penală*, vol. V, p. 436-437, n. 20.

10. Vezi hotărârea nr. 2/929 a Consistoriului Central Bisericesc, publicată în rev. “Biserica Ortodoxă Română”, aprilie 1929, p. 318-325, și Hotărârea nr. 3/1929 a aceluiași Consistoriu, publicată în rev. “B.O.R.”, iulie-august 1929, p. 599-605.

11. Const. M. Rallis, influențat de concepția epocii, în justiția laică, admite că: “Hotărârea tribunalului care judecă în apel poate, fie să confirme, fie să modifice, fie să anuleze hotărârea primei instanțe. Prin hotărârea de modificare, hotărârea de apel poate să fie și o modificare în mai rău — reformatio in peius — pentru că prin apel se tinde la o hotărâre mai dreaptă, nu la achitarea celui

vinovat"; apoi adaugă: "Sinodul decide conform canoanelor, regulamentelor bisericești și legii organice" (v. *Drept penal al Bisericii ortodoxe orientale*, — în grecește — Atena, 1907, p. 574. După cum se vede, C. Rallis, s-a lăsat influențat de concepția justiției laice, când a admis că tribunalul care judecă în apel cauza, la plângerea celui condamnat, poate să modifice sentința primei instanțe și în mai rău, deși încheie că sinodul hotărăște în conformitate cu *canoanele*, care nu admit agravarea pedepsei celui condamnat, ci, în cel mai rău caz, confirmarea pedepsei primei instanțe, dacă nu socotește potrivit să îmblânzească această pedeapsă.

Din jurisprudența Patriarhiei de Constantinopol rezultă însă că acest punct de vedere al lui C. Rallis n-a fost împărtășit și aplicat de tribunalele de apel ale Patriarhiei Ecumenice.) v. Mihail G. Teotocas, *Jurisprudența patriarhiei Ecumenice*, — în grecește — Constantinopol, 1897, p. 391. par. 8).

12. În acest sens poate fi amintită Hotărârea Nr. 5/929 a Consistoriului Central Bisericesc. Este vorba de reclamația pe care au făcut-o câțiva enoriași ai parohiei R., jud. Argeș, împotriva preotului P.G., pentru refuz de serviciu, luare de taxe ilegale etc. Consistoriul spiritual eparhial de pe lângă Episcopia de Argeș, prin sentința nr. 321/925, a pedepsit pe preotul P.G. cu: "oprirea provizorie de la serviciile bisericești, cu suprimarea lefii pe timp de două luni de zile, potrivit art. 232, lit. g, din Regulamentul legii clerului mirean".

Împotriva acestei sentințe, preotul P.G. a făcut apel la Consistoriul spiritual mitropolitan din București, care prin sentința nr. 4 din 24 nov. 1927, l-a scutit de pedeapsa dată de Consistoriul spiritual eparhial de Argeș. Împotriva acestei sentințe au făcut recurs enoriașii: Pandele Minculescu, Marin Davidescu și Leon Marinescu. În ziua procesului au fost prezenți numai primii doi, dar și aceștia s-au retras din ședință când li s-a respins incidentul, de a li se acorda un termen ca să-și angajeze un apărător, pe motiv că nu cunosc Regulamentul de procedură și au nevoie de apărător.

Deși recurenții s-au retras din ședință, iar Episcopia de Argeș sau parohia R. nu făcuseră recurs împotriva sentinței Consistoriului mitropolitan, recursul a fost totuși admis, la susținerea acuzării, iar sentința Consistoriului mitropolitan casată fără trimitere. Astfel a rămas în vigoare sentința Consistoriului spiritual eparhial de Argeș, în urma recursului enoriașilor menționați, pe motiv că sentința Consistoriului spiritual eparhial de Argeș, potrivit Regulamentului legii clerului mirean, fusese dată în primă și ultimă instanță. (v. Rev. "B.O.R.", nov. 1929, p. 967-974).

13. Art. 474, Cod Proc. Penală: "Hotărârile sunt supuse casării în următoarele cazuri de nulitate:

I. Nulțitățile de formă

1. Când hotărârea a fost pronunțată de o instanță care nu a fost compusă conform legii, ori de un număr de judecători mai mic decât cel cerut de lege, sau au luat parte la judecată judecătorii excluși de lege (art. 56);

2. Când instanța a judecat o infracțiune care intră în competența materială a altei instanțe, sau instanța nu era competentă după calitatea persoanei (art. 34);

3. Când instanța nu ar motiva soluția dată sau când motivele arătate sunt în contradicție cu dispozitivul, ori dispozitivul nu se poate înțelege;

4. Când în procedura sau în instrucția urmată în fața instanței care a pronunțat hotărârea sau prin încheierile sau hotărârile date s-a călcat sau s-a omis vreo formă, pentru care se poate cere anularea, conform art. 102 și următorii;

5. Când judecata s-a făcut fără prezența apărătorului, în cazurile când apărarea este obligatorie;

6. Când instanța nu s-a pronunțat asupra unui fapt imputat inculpatului sau asupra unor probe administrate, ori asupra unor cereri esențiale ale părților, de natură să garanteze drepturile lor și să schimbe soluția procesului;

7. Când s-a citit la dezbaterile procesului, cu toată opunerea părților respective, acte a căror citire este oprită de lege;

8. Când s-a admis o cale de atac neprevăzută de lege sau s-a introdus tardiv.

Cazurile de nulitate de la punctele 1, 2, 3, și 5 se iau în considerație totdeauna din oficiu, iar cele de la punctele 6, 7 și 8, numai când au influențat asupra hotărârii în defavoarea inculpatului și întrunesc condițiile prevăzute de art. 102 și următorii.

II. Nulități de fond

1. Când hotărârea nu constată elementele constitutive ale unei infracțiuni, ori a pronunțat o condamnare pentru alte fapte decât cele pentru care condamnatul a fost trimis în judecată;

2. Când prin hotărâre s-au pronunțat pedepse pentru fapte neprevăzute de legea penală, ori pedepse mai mari sau mai mici decât cele prevăzute în lege;

3. Când faptul a fost greșit calificat. Schimbarea calificării nu atrage casarea,⁶ când pedeapsa pronunțată prin hotărâre este în limitele celei prevăzute de lege, pentru infracțiune, în noua calificare, afară de cazul când noua calificare ar deschide părții noi posibilități de apărare, precum și în cazul când chestiunea calificării fiind ridicată în fața instanței de fond, aceasta s-a pronunțat fără a da cuvântul părților;

4. Când prin hotărâre s-a pronunțat o pedeapsă contra unei persoane care a fost mai înainte judecată în mod definitiv pentru același fapt sau aceasta nu mai putea fi condamnată din cauza prescripției sau a unei alte cauze de stingere a acțiunii penale;

5. Când, în mod greșit, infractorul a fost achitat pentru motivul că faptul săvârșit de el nu este prevăzut de lege sau este acoperit de autoritatea lucrului judecat, de prescripție, sau de altă cauză de stingere a acțiunii penale;

6. Când s-a comis o eroare grosieră de fapt;

7. Când judecătorii de fond au abuzat de puterile ce le sunt stabilite prin lege;

8. Când aceste instanțe au săvârșit un exces de putere, în sensul că au trecut în domeniul altei puteri constituite în Stat;

9. Când, prin hotărârea dată, s-a violat ori s-a aplicat greșit legea.

Cazul de nulitate prevăzut la punctul 8 se ia în considerare totdeauna din oficiu.

Cauzele de nulitate de la punctele 1, 2, 3, și 4 se iau în considerare din oficiu, numai dacă inculpatul a fost prejudiciat.

III. Motive speciale de recurs

Casarea unei hotărâri mai poate fi cerută:

1. Când, până la judecarea recursului, a intervenit o lege mai favorabilă inculpatului;

2. Când, după pronunțarea hotărârii atacată cu recurs, a intervenit o cauză de stingerea acțiunii penale.

Motivul prevăzut la punctul 1 se ia în considerare din oficiu".

14. Tanoviceanu-Dongoroz, *op. cit.*, p. 549-550.

15. v. Cas. II, *Decizia 1541* din 1926.

16. *Art. 483 Cod. Proc. Pen.*: "Instanța de trimitere trebuie să se conformeze Deciziei Curții de casație în ceea ce privește chestiunile de drept asupra cărora s-a pronunțat.

Dacă hotărârea a fost casată în urma recursului Ministerului public, instanța de trimitere poate pronunța chiar și o pedeapsă mai mare decât cea prevăzută în hotărârea casată, fără însă ca această pedeapsă să poată depăși pe cea dată prin hotărârea primei instanțe, neatacată de apelul Ministerului public. Dacă însă hotărârea a fost casată în urma recursului condamnatului, instanța de trimitere nu poate, în nici un caz, pronunța o pedeapsă mai mare decât cea prevăzută în hotărârea casată".

Dispozițiile acestui articol se regăsesc, cu mici deosebiri, în articolul 411 Cod Proc. Pen., așa cum a fost modificat prin Decretul nr. 132/1952.

17. I. Ionescu-Dolj, *Curs de procedură penală*, București, 1937, p. 465.

18. Tanoviceanu, *op. cit.*, p. 562.

19. Tanoviceanu-Dongoroz, *op. cit.*, p. 563.

20. Dongoroz, *op. cit.*, p. 564.

21. I. Ionescu-Dolj, *op. cit.*, p. 465-466.

22. *Art. 489 Cod Proc. Pen.*: "Curtea de apel și tribunalul, ca instanțe de casare, în caz de admitere a recursului, evocă și fondul".

23. Prin legea nr. 5/1952 —, s-au desființat judecătorii de ocoale sau judecătorii populare, înlocuindu-se cu tribunale populare de raion, de oraș, de raion orășenesc. Aceste tribunale populare judecau, în fond toate cauzele. Împotriva hotărârilor pronunțate de ele se putea face recurs la Tribunalul Capitalei.

24. Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române, prin art. 240 prevede revizuirea numai în cazul depunerii din treaptă, caterisirii sau afurisirii, dacă cel în cauză nu și-a putut procura, din motive de forță majoră, anumite acte, sau s-a dovedit că unul sau mai mulți martori au depus mărturie mincinoasă.

25. Fiindcă ne vom referi deseori la textul acestor articole, le redăm în întregime, așa cum au fost modificate prin decretul nr. 132/1952:

Art. 400. — Codul de Procedură Penală: "Instanța judecând recursul, verifică temeinicia și legalitatea hotărârii atacate. În acest scop, instanța de recurs este obligată să examineze din oficiu întreaga cauză sub raportul tuturor temeiurilor de casare prevăzute în art. 395, chiar dacă nu au fost invocate de părți.

Recursul poate fi motivat, fie în scris, odată cu cererea de recurs, sau printr-un memoriu separat, ce se va depune la instanța de recurs până în ziua primului termen de judecată inclusiv, fie oral în fața instanței.

Părțile vor putea depune acte noi pe care instanța de recurs le va lua în considerare la soluționarea recursului".

Art. 406. — Cod Proc. Pen.: "Instanța judecând cauza pe baza recursului:

1. *Menține* hotărârea atacată, dacă aceasta este legală și temeinică, respingând recursul;

2. *Casează* hotărârea atacată, și:

a) *Trimite* cauza instanței de fond, atunci când este necesară administrarea de probe sau este cazul a se agrava situația celui în cauză.

Trimiterea se face și atunci când este cazul a se ușura situația celui în cauză, dacă pentru aceasta este necesară schimbarea situației de fapt, greșit stabilită de instanța de fond.

În toate cazurile de mai sus, trimiterea se poate face fie instanței care a pronunțat hotărârea atacată, fie altele de același grad, cauza reluându-și cursul de la ultimul act procedural rămas valabil.

b) *Achită* pe cel în cauză, ori încetează sau anulează urmărirea, atunci când faptele astfel cum au fost reținute prin hotărârea atacată, cad sub prevederile art. 4, pct. I, II și III.

3. *Modifică* hotărârea atacată:

a) prin schimbarea încadrării juridice a faptelor, dacă aceasta nu duce la o agravare a situației celui în cauză, sau

b) prin ușurarea pedepsei.

Modificarea poate fi hotărâtă numai dacă ea nu este determinată de o schimbare a situației de fapt, așa cum a fost stabilită de instanța de fond cu privire la partea reținută de instanța de recurs".

Art. 411. — Proc. Pen.: "Instanța de trimitere trebuie să se conformeze instanței de recurs în ceea ce privește chestiunile asupra cărora aceasta s-a pronunțat în cauza dată, în măsura în care situația de fapt rămâne aceea pe care a avut-o în vedere instanța de recurs.

Dacă hotărârea a fost casată în urma recursului procurorului, instanța care judecă fondul poate pronunța și o pedeapsă mai mare decât cea prevăzută în hotărârea casată, dacă însă hotărârea a fost casată în urma recursului condamnatului, instanța nu poate, în nici un caz, pronunța o pedeapsă mai mare decât cea prevăzută în hotărârea casată".

26. **Art. 4 Cod Proc. Pen.:** "Acțiunea penală ia sfârșit prin hotărârea instanței în fața căreia a fost dedusă, care poate pronunța condamnarea ori achitarea infractorului, încetarea ori anularea urmăririi penale.

I. *Achitarea* se pronunța: 1. Când se constata inexistența faptului imputat; 2. când faptul nu a fost comis de cel învinuit; 3. când faptul, deși imputabil, nu cade sub prevederile nici unui text de lege penală, sau când unul din elementele infracțiunii lipsește; 4. când există o cauză legală care înlătură responsabilitatea sau caracterul penal al faptului.

II. *Încetarea urmăririi* se pronunță când acțiunea penală este stinsă printr-o cauză penală.

III. *Anularea urmării* se pronunță când lipsește autorizarea sau plângerea prealabilă necesară, precum și în cazul când nulitatea este prevăzută de lege.

Prin hotărârea de condamnare sau de achitare pentru motivul de la alin. I, punctul 4, instanța poate pronunța și măsurile de siguranță prevăzute de lege”.

27. Vezi: Nicodim Milaș, *Canoanele*, vol. II partea I, pag. 297-298.

28. Această obligație este prevăzută de art. 224 din Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată al Bisericii Ortodoxe Române, unde se spune: “În caz de casare cu trimitere a hotărârii, instanța la care se trimite din nou cauza, este datoare a ține seama de punctele de drept stabilite de către Consistoriul Central Bisericesc, atât în ce privește fondul, cât și forma. În caz de neurnare, judecătorii vor fi sancționați”.

29. Folosirea legislației civile de către justiția bisericească, atunci când lipsesc dispoziții corespunzătoare în legislația bisericească, nu este o inovație a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, ci este un principiu pe care l-au aplicat toate Bisericile Ortodoxe. (v. pentru Biserica Bulgară, Ștefan S. Bobșef, *Drept Bisericesc*, — în limba bulgară —, Sofia, 1927, p. 302-311, *Îndeosebi* p. 305 și 307; pentru Biserica Greacă, Constantin M. Rallis, *Drept penal al Bisericii Ortodoxe de Răsărit*, Atena, 1907, p. 568, 574 și urm.; 581-608; iar pentru Patriarhia Ecumenică, Mihail G. Peotocas, *Jurisprudența Patriarhiei Ecumenice*, Constantinopol, 1897, p. 375-376, hotărârea consiliului mixt permanent din 18 nov. 1887; vezi și p. 1 și urm. , (Introducere).

În privința folosirii procedurii civile la judecarea recursurilor, v. hotărârea Consiliului mixt permanent, din 9 dec. 1887, la Teotocas, *op. cit.*, p. 55-56. Se înțelege că dispozițiile din legislația civilă se aplică acolo unde tace legislația respectivă bisericească. În acest sens, v. Hotărârea Consiliului mixt permanent, nr. 35 din 1885, la Teotocas, *op. cit.*, p. 58-59; hotărârea Sfântului Sinod nr. 65 din 1887, la Teotocas, *op. cit.*, p. 59; Hotărârea Consiliului mixt nr. 6 din 1883, la Teotocas, *op. cit.*, p. 377 etc.

30. v. Notele 2, 3, 4.

31. În textul art. 174 din regulamentul de procedură din 1950, s-a omis partea care arăta ce se întâmplă în cazul când Chiriarhul respinge hotărârea. (Consistoriul trebuie să judece din nou, așa cum prevede în art. 196, alin. 2 din Regulamentul de procedură din 1926).

32. În dreptul canonic, concepția despre pedeapsă are îndeosebi rol medicinal, de îndreptare; nu este legată rigid de un text, ci poate coborî oricât dacă această soluție corespunde gradului de vinovăție și necesității de îndreptare a delicventului. La această concepție, justiția civilă a ajuns abia în ultimul timp, ca urmare a aplicării principiului cunoscut sub numele de *individualizarea pedepsei*.

33. *Art. 186* Regulamentul de procedură: “Când una din persoanele bisericești supuse judecății e dată în judecată înaintea instanțelor bisericești, acuzarea se susține la Consistoriul disciplinar protopopesic de protoiereul județului, la cel eparhial de către inspectorul eparhial, iar la Consistoriul Central Bisericesc, de către inspectorul general bisericesc din cancelaria patriarhală. Acuzatorul, înaintea Consistoriilor bisericești exercită funcția de organ al autorităților, pe care le reprezintă. În acest scop, acuzatorul va susține totdeauna cauzele date în judecată, în calitate de organ al Chiriarhului”.

34. v. *Can. 14 Sardica*: “... deci cel scos să aibă dreptul a merge la (Episcopii) cei din vecinătate...; iar episcopul acela care l-a lepădat pe el pe drept sau pe nedrept, este dator să primească cu răbdare cercetarea pricinii, ca hotărârea lui, ori să se confirme, ori să se îndrepte” (N. Milaș, *Canoanele*, vol. II, partea I, p. 140-141 și p. 291); *Can. 5 Sin. I Ec.*: “... Ca toți episcopii din Eparhie laolaltă adunându-se într-un loc, să se examineze chestiunile de acest fel și așa cei despre care se va constata evident că au vătămat pe episcop, de către toți să se considere a fi excomunicați legal, până ce obștea episcopilor va socoti să hotărască pentru dâșii o sentință mai blândă” (N. Milaș, *Canoanele*, vol. I, partea II, p. 28-29).

35. *Art. 218* Regulamentul de procedură: “Procedura în fața Consistoriului Central va fi aceeași ca la Consistoriul eparhial. Dacă pricina recurată nu pare judecătorilor destul de bine instruită în primă instanță, ei vor putea să întregească toate lipsurile constatate.

Hotărârea Consistoriului Central Bisericesc se extinde atât asupra formelor de procedură, cât și asupra fondului. “Ea poate să schimbe total, sau în parte, hotărârea recurată”.

36. Consistoriul Central Bisericesc trebuie să-și păstreze însă dreptul de verificare asupra legalității și temeiniciei hotărârii pe care o va da Consistoriul eparhial, atunci când judecă din nou cauza în fond, ca instanță de trimitere, în urma casării sentinței primei instanțe. Această verificare nu ar mai fi posibilă, potrivit art. 223 din Regulamentul de procedură, din moment ce hotărârea pe care o dă Consistoriul eparhial, când judecă din nou în fond, rămâne definitivă și executorie, după aprobarea ei de către Chiriarhul respectiv.

Acest drept al Consistoriului Central bisericesc trebuie să apară totuși și să se exercite — adică părțile să aibă dreptul să atace noua hotărâre cu recurs, cu atât mai mult cu cât s-ar putea ca la rejudecare, Consistoriul eparhial să găsească și alte motive decât cele pe care le-a avut în vedere Consistoriul Central Bisericesc, atunci când a casat hotărârea primei instanțe, motive care pot determina schimbarea atât a situației de fapt cât și a sancțiunii.

În Biserica Ortodoxă Bulgară, Sf. Sinod, ca instanță supremă, judecă: 1. în primă și ultimă instanță, pe episcopi și arhierii; 2. ca instanță de apel, deciziile Sinodului episcopal și 3. ca instanță de casare sau de recurs. În această din urmă calitate, verifică și controlează legalitatea și temeinicia hotărârilor sinodului episcopal.

Ca instanță de apel, Sf. Sinod nu este legat de hotărârea sinodului episcopal, pe care poate să-o modifice. Dar, de obicei, când constată nereguli și contradicții sau alte lipsuri în proces, Sf. Sinod poate să trimită cauza sinodului episcopal pentru o nouă cercetare și judecare.

Sentința dată la rejudecare de Sinodul episcopal nu rămâne însă definitivă, ca în Biserica Ortodoxă Română, ci poate fi din nou atacată.

Când o sentință a Tribunalului episcopal ajunge a doua oară la Sf. Sinod, acesta examinează cauza și în fond; el decide, fără să mai retrimită dosarul sinodului episcopal (v. Ștefan Bobcef, *op. cit.*, p. 307-308). În acest caz, Sf. Sinod al Bisericii Bulagre procedează ca și în justiția civilă, unde o cauză trimisă spre rejudecare, în urma casării sentinței primei instanțe, poate fi atacată din nou cu recurs iar instanța supremă de recurs poate hotărî, în asemenea caz, și în fond.

În Patriarhia de Constantinopol, dreptul acesta de verificare și control, în vederea aplicării uniforme a canoanelor și legilor, în toate episcopiile și mitropoliile, îl exercita Consiliul Național mixt permanent (v. M.G. Teotocas, *op. cit.*, p. 57, hotărârea nr. 244 din 1895).

În Biserica Ortodoxă Română, în lumina textului actual al art. 223 din Regulamentul de Procedură, părțile nemulțumite cu situația ce li s-a creat prin noua hotărâre, nu au posibilitatea să atace această hotărâre și deci nici Consistoriul Central Bisericesc nu-și va putea exercita dreptul de verificare asupra legalității și temeiniciei aceste hotărâri, deși s-ar putea întâmpla — așa cum am spus — ca noua hotărâre la care judecătorii Consistoriului eparhial au ajuns, fără a face abstracție de îndrumările date de Consistoriul Central Bisericesc, să cuprindă vicii care să îndreptățescă în mod evident o nouă casare, ținând seama că noua judecare s-a făcut și pe baza îndrumărilor Consistoriului Central Bisericesc, dar și pe baza noilor elemente prezentate de părți, elemente neprezentate la prima judecare și deci necunoscute Consistoriului Central Bisericesc.

37. Vezi, notele 22, 23.

38. v. Tanoviceanu-Dongoroz, *op. cit.*, p. 576-580.

VIATA RELIGIOASA

AGENDA

de lucru a prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST
pe perioada 1 ianuarie - 14 martie 1993

Luni, 4 ian. a.c.

- a primit pe Dl. Radu Florescu, Profesor Universitar de Istorie la Universitatea din Boston, împreună cu fiul acestuia Dl. John Florescu, Director al Companiei de Televiziune "David Frost", din Statele Unite.

Marti, 5 ian. a.c.

- a primit pe Dl. Ifrim Mircea Consilier la Ministerul Învățământului.

Vineri, 8 ian. a.c.

- a primit pe Dl. Philip Green, Director pentru Europa al Companiei Internaționale D.H.L. Worldwide Express, de la Londra, Dl. Roger Searle, Director al aceleiași Companii și pe Dl. John Lucas, Director general al Companiei la București.

Marti, 12 ian. a.c.

- a prezidat lucrările Permanenței consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Joi, 14 ian. a.c.

- a prezidat lucrările Adunării Eparhiale a arhiepiscopiei Bucureștilor.

Duminică, 17 ian. a.c.

- a asistat la slujba Sfintei Liturghii, oficiată de P.S. Teofan Sinaitul la Catedrala Patriarhală;
- după amiază, a asistat la slujba ecumenică săvârșită în Catedrala Patriarhală cu ocazia "Săptămânii de rugăciune pentru unitate creștină", rostind cu acest prilej un cuvânt de învățătură.

Au mai participat

- I.P.S. Ioan Robu, Arhiepiscopul romano-catolic al Bucureștiului;
- I.P.S.S. Nifon Ploieșteanul și Teofan Sinaitul, Episcopi Vicari patriarhali;
- P.S. Roman Ialomițeanul, episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor;
- Pastorul Zoltan Albu din partea Bisericii Reformate C.A. din București;
- Pastorul Samuel Piringer din partea Bisericii Luterane C.A. din București;
- Pastorul Zoltan Adoriani din partea Bisericii Luterane S.P. din București;

Luni, 18 ian. a.c.

Marti, 19 ian. a.c.

Miercuri, 20 ian. a.c.

Joi, 21 ian. a.c.

Vineri, 22 ian. a.c.

și Sâmbătă 23 ian. a.c.

Luni, 25 ian. a.c.

Marti, 26 ian. a.c.

Miercuri, 27 ian. a.c.

Joi, 28 ian. a.c.

Sâmbătă, 30 ian. a.c.

Duminică, 31 ian.a.c.

Vineri, 5 febr. a.c.

Sâmbătă, 6 febr. a.c.

Duminică, 7 febr. a.c.

- Pr. Augustin Ciungan, al Bisericii catolice de Rit Oriental din București;
- Rev. Christopher Newlands, Capelanul Bisericii Anglicane din București.
- a prezidat Consiliul Național Bisericesc.
- a prezidat lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.
- a prezidat lucrările Adunării Naționale Bisericești;
- a prezidat lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.
- a prezidat lucrările Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea Arhiepiscopului Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului. A fost ales P. Cuv. Arhimandrit Bartolomeu Anania;
- a prezidat ședința Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.
- a prezidat ședințele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.
- cu prilejul prăznuirii Sfântului Grigorie teologul, patronul Seminarului Teologic din București a asistat la slujba săvârșită în Biserica Seminarului, Radu Vodă.
- a primit pe P.C. Pr. Michel Laroche, din Vaucresson, Franța, aflat în vizită în România.
- a primit pe D-na Marilia Maria Liliana Ludu, profesoară de matematică la Liceul german din București, discutându-se aspecte ale Seminarului Internațional de Pedagogie Interculturală Religioasă ale cărui lucrări se vor ține în România.
- a primit pe Dl. Ioan Alexandru, senator în Parlamentul României;
- a primit pe Dl. Prof. Dr. Adrian Ovidiu Moțiu, Vice-Președintele Senatului.
- cu prilejul prăznuirii Sfinților trei Ierarhi Vasile, Grigorie și Ioan Gură de Aur, Patronii facultății de teologie, a asistat la slujba săvârșită în biserica Sfânta Ecaterina din București.
- a oficiat Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală din București, rostind bogat cuvânt de învățătură.
- a efectuat o vizită canonică în Eparhia Râmnicului Vâlci.
- a efectuat o vizită canonică în Arhiepiscopia Clujului.
- a oficiat slujba Sfintei Liturghii și slujba hirotoniei întru arhiereu a prea Cuviosului Arhimandrit Bartolomeu Anania și a participat

la festivitatea instalării acestuia ca Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului. Din sobor au făcut parte I.P.S. Daniel Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, I.P.S. Antonie, Mitropolitul Ardealului, PP. SS. Irineu Bistrițeanul, Justinian Maramureșeanul, Ioan al Oradei, Andrei al Alba Iuliei, Timotei al Aradului, Gherasim Putneanul, Gherasim al Râmnicului, Calinic al Argeșului, P.C. Preoți Decani al Facultăților de Teologie din București, Cluj, Oradea, Sibiu.

Joi, 11 febr. a.c.

- a primit pe D-na Erminia Rikaru Tabata Sergiopoulos, din Tokyo, Japonia, din Nagashima, Întâi Stătătorul Bisericii Ortodoxe din Japonia;
- a primit un grup de copii de la Școala nr. 121 din Popești Leordeni însoțiți de cadre didactice care predau orele de educație religioasă morală în această școală.

Vineri, 12 febr. a.c.

- a primit pe Dl. Dragomir Aurel, Deputat din partea Județului Covasna în Parlament, Dl. Topolnitchi Ioan Mugur, președinte al Ligii Cultural Creștine "Andrei Saguna", P.C. Pr. Rătzulea Gheorghe, protopop al Protopopiatului Covasnei și Dl. Niță Preda, ziarist membru ai Ligii, ce au înaintat un Memoriu asupra stării populației românești din județ;
- a primit pe Dl. Dumitru Popa, ziarist, Director al Săptămânalului "Neamul Românesc" din Iași.

Duminică, 14 febr. a.c.

- a oficiat slujba de resfințire a Bisericii Bărbătescu Nou-Cuțitul de Argint, cu hramul "Schimbarea la Față", și a rostit bogat cuvânt de învățătură, cu ocazia încheierii lucrărilor de pictură integrală, ce au fost executate;
- a primit pe Dl. Mihalis Papaconstantinou Ministru de Externe al Greciei, însoțit de soția sa D-na Anastasia Papaconstantinou, aflat în vizită în România, împreună cu Dl. Alexandris Christos, Ambasadorul Republicii Elene la București, consilieri al Ministerului elen de externe și oameni de afaceri;

Au participat: P.P. SS. Episcopi Nifon Ploieșteanul și Teofan Sinaitul, Vicari Patriarhali, Dl. Nicolae Stoicescu, Ambasadorul României la Atena, P. Cuv. Arhimandrit Teofil Panait, P. Cuv. Protosinghel Rafael Ghiță, P. Cuv. Ieromonah Dimitrie Ieremia, D-na Felicia Meleşcanu soția Ministrului român de Externe, și consilieri ai Ministerului Român de externe.

- Vineri 15 febr. a.c.** — a primit pe membrii “Asociației Nifoniștilor” formată din mireni și clerici, absolvenți ai Seminarului “Nifon Mitropolitul din București, în problema reînființării “Așezămintelor Nifon Mitropolitul”, pentru dobândirea calității de persoană juridică. S-a ales Consiliul de Administrație. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teocist fiind de drept efor al Așezămintelor.
- Marți, 16 febr. a.c.** — a prezidat lucrările Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor;
— a primit pe Dl. Grigore Vieru, poet din Basarabia.
- Miercuri, 17 febr. a.c.** — a primit pe Dl. Zafotă Severin deputat în Parlamentul României.
- Joi, 18 febr. a.c.** — a primit pe D-na Mary Gibson membră fondatoare a “Fundației pentru orfanii din România”, însoțită de P.C. Pr. Christopher Newlands, preotul comunității anglicane din București;
— a primit pe membrii Asociației “Pro Basarabia și Bucovina”, P.C. Pr. Tepordei Vasile, P. Cuv. Ierodiacon Nicodim Schiopu din Basarabia, și pe Dl. Prof. Graur Valeriu, Secretar general al Asociației;
— a primit pe P.C. Pr. Nicolae Dura noul preot al parohiei Ortodoxe Române cu hramul “Învieirea Domnului”, din Viena, Austria.
— a oficiat slujba Sfintei Liturghii la Catedrala Patriarhală.
- Duminică, 21 febr. a.c.** — a prezidat Consfătuirea cu P.C. Preoți Protopopi din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor, în probleme de organizare și analizare a activității pastoral misionare, administrative și economice financiare, și a învățământului religios în școli.
- Marți, 23 febr. a.c.** — a primit un grup de 50 de seminariști din Tesalonic, Grecia, aflați în vizită în România. Au fost de față P.C. Pr. Dumitru Colotelo, directorul Seminarului teologic din București, P.C. Pr. Prof. Buga Ion, consilieri și preoți;
— a vizitat atelierele Mănăstirii Pasărea.
- Joi, 25 febr. a.c.** — a primit pe Dl. Andreas Karela, împreună cu soția, om de afaceri din Grecia aflat în vizită în România;
— a primit pe P. Cuv. Arhimandrit Dorimedont Stareț al Mănăstirii Noul-Nearnț, din Comuna Chițcani, Județ Slobozia, Basarabia, însoțit de P. Cuv. Prot., Andrei Secrii.
- Vineri, 26 febr. a.c.** — a oficiat slujba Sfintei Liturghii la Catedrala Patriarhală, și a hirotonit diacon pe tânărul Grigore Melnic, licențiat în teologie.
- Duminică, 28 febr. a.c.** — a oficiat slujba Sfintei Liturghii la Catedrala Patriarhală, și a hirotonit diacon pe tânărul Grigore Melnic, licențiat în teologie.

Miercuri 3 martie a.c.

- a primit pe Dl. Glen Garfield Williams, fost Secretar General al Conferinței Bisericilor Europene, aflat în România în vederea organizării vizitei unui cor din Statele Unite ale Americii;
- a primit pe P.C. Pr. Matti Otto Sideroff din Biserica Ortodoxă a Finlandei, noul director pentru relațiile inter-bisericești din cadrul Organizației “Ajutor Inter-Bisericesc — Departamentul România” (AID-ROM), împreună cu soția și fiul;
- a primit pe P.C. Pr. Pițura Ioan, Vicar al Vicariatului Ortodox Ucrainian din Maramureș în legătură cu activitatea acestui vicariat;
- a primit o delegație parlamentară elenă condusă de Dl. Deputat C. Corahais, formată din Dionyssios Bechrakis, Noua Democrație, Nicolaos Salikas, Noua Democrație, Ioannis Papadimopoulos, Noua Democrație, Ilias Papailias, P.A.S.O.K. (Opoziția Majoritară), Orestis Papastratis, P.A.S.O.K., Dimitris Gheorgakopoulos, P.A.S.O.K., Athanassios Angelopoulos, profesor de teologie la Universitatea din Thessalonik și d-na Roxana Xeplatis, în probleme de relații dintre Bisericile Ortodoxe și cu proiectata întâlnire a parlamentarilor ortodocși la M-rea Ormilia-Thossalonik la care să participe și reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe.

Joi, 4 martie a.c.

- a primit pe P.C. Pr. Alexandru Schiopu, parohul parohiei ortodoxe române Sfânta Treime din Sofia, cu prilejul încheierii activității sale la acea parohie și numirea unui alt paroh.

Duminică, 7 martie a.c.

- a oficiat Slujba Sfintei Liturghii, la Catedrala Patriarhală, hirotonind întru preot pe P.C. Diac. Grigore Melnic, pe seama parohiei Mireș, Protoieria Vălenii de Munte.

Luni, 8 martie a.c.

- a primit pe Dl. Paul Fiddes, Rector la Regent's Park College din Oxford, Anglia, pe Dl. Otniel Ioan Bunaci de la Institutul Teologic Baptist din București și pe P.C. Pr. Ioan Sauca, consilier Patriarhal.

Martți, 9 martie a.c.

- a primit o delegație din partea Ligii Studenților din Universitatea din București în legătură cu construcția unei biserici pentru studenți.

Miercuri, 10 martie a.c.

- a primit pe fratele Hector și fratele João, preoți slujitori în cadrul Comunității religioase de la Taizé-Franța.

Joi, 11 martie a.c.

- a primit pe P.C. Pr. Costică Dumitru, protopop al Protoieriei Câmpina și pe P.C. Pr.

Ilie T. Vasile, protopop al Protoieriei Vălenii de Munte, pe Dl. Vasile Marin, primar al orașului Plopeni, pe P.C. Pr. Paroh Stanciu Nicolae și pe Dl. Ing. Anton Vasile în problema construirii noii Biserici în orașul Plopeni;

— a primit pe Dl. Victor Crăciun, Președintele Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni și pe Dl. Grigore Vieru, cu ocazia sărbătoririi “Lunii Basarabiei”, în cadrul manifestărilor consacrate celei de a 75-a aniversări de la Unirea Basarabiei cu Patria Mamă.

Vineri, 12 martie a.c.

— a primit o delegație din partea Ligii Tineretului Ortodox Român, (L.T.O.R.), formată din Dl. Croitoru Ion și Dl. Mihai Aurel, din partea Consiliului L.T.O.R., în probleme legate de viitoarea Adunare Națională a L.T.O.R.;

— a prezidat lucrările Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Duminică, 14 martie a.c.

— a oficiat slujba Sfintei Liturghii în Catedrala Patriarhală, rostind cuvânt de învățătură. A hirotonit în preot pe P.C. Diac. Mihai-Anton Podaru pentru parohia Scărișoara, protoieria Giurgiu-Sud;

— a avut o întrevedere cu Majestatea Sa, Regina Ana, care a participat la Sfânta Liturghie.

SECRETARUL CABINETULUI PATRIARHAL,
Pr. René Broscăreanu

COMEMORĂRI SEMICENTENARUL DE LA MOARTEA DASCĂLULUI DE MUZICĂ PSALTICĂ ION POPESCU PASAREA

Mulți dintre cei ce l-au cunoscut sau l-au avut dascăl de muzichie, pe profesorul Ion Popescu-Pasărea, și-l reamintesc cu respect, acum, la împlinirea a 50 de ani de la trecerea sa la cele veșnice.

Ca pe o figură luminoasă din galeria vechilor profesori, de carte teologică, îndeosebi din șirul dascălilor și compozitorilor de muzică bisericească, toți cei ce l-au prețuit și l-au iubit — ucenici, elevi, studenți — îl omagiază astăzi, și-l păstrează în amintirea scumpă a ființei lor.

S-a născut în comuna Pasărea, la 6 aug. 1871 dintr-o familie preoțească — bunicul și tatăl său fiind preoți — și a urmat școala primară în satul său. Înzestrat cu o voce frumoasă, se înscrie la Liceul “Matei Basarab” de unde trece mai târziu la vechiul Seminar Teologic “Nifon Mitropolitul” și urmează studiul muzicii și compoziției la Conservatorul din București.

Apreciat de vestitul dascăl de psaltichie-Ștefanache Popescu, de la Seminarul “Nifon Mitropolitul”, este chemat să suplinească Catedra acestuia, iar după moartea

profesorului să-i urmeze ca titular, precum și la Seminarul Central din București. A fost profesor la Conservator și la Academia de Muzică religioasă vreme de 40 de ani.

Iubind tagma cântăreților bisericești, profesorul Ioan Popescu-Pasărea, a încântat cu vocea sa dulce și melodiosă, strănile de la Bisericile "Sf. Dumitru", "Sf. Spiridon", "Sf. Gheorghe-Vechi", Kalinderu, spre desfătarea credincioșilor, ani de zile.

A iubit viața și activitatea corpului de cântăreți bisericești și a înființat mai întâi societatea "Macarie Ieromonahul" care a devenit mai târziu Asociația generală a cântăreților bisericești din România, al cărei președinte a fost și în cadrul căreia a organizat cursuri de instruire a slujitorilor, o corală a cântăreților, care a făcut concerte religioase cu cântăreții bisericești din Capitală.

Pentru activitatea depusă în cadrul bisericii și a învățământului religios, profesorul Ion Popescu-Pasărea a primit multe distincții și diplome.

În memoria tuturor elevilor, studenților și credincioșilor, prof. Ion Popescu-Pasărea a rămas un model deosebit de demnitate, seriozitate, bonomie, eleganță și înaltă înțelegere.

În cadrul activității cântăreților bisericești, regretatul profesor a fost și a rămas protectorul, organizatorul și luptătorul pentru ridicarea prestigiului și a demnității acestuia în slujba Sfintei noastre Biserici.

Mai mult decât înaintașii săi, dl. prof. Popescu-Pasărea a lăsat bisericii o moștenire bogată în lucrări de muzică psaltică și corală atât compusă de el cât și prelucrări din compozițiile mai vechi. Aproape toate au fost tipărite, multiplicare și oferite strănii bisericești, într-o formă cât mai adecvată tradiției credincioșilor noștri. Cine nu-și amintește de cărțile compuse de dânsul, care cuprind slujbele de la vecernie, utrenie, Sf. Liturghie precum și de la Crăciun și de la Paști, împreună cu noul idiomenar, lucrări ce sunt păstrate de fiecare la loc de cinste?

Principiul care a stat la temelia operelor sale a fost uniformizarea și generalizarea muzicii bisericești, ca îndemn de orientare a urmașilor săi, — dascăli onorabili de la Seminarile teologice, și cântărețimii în perioada dintre cele două războaie. Dintre urmașii cei mai importanți ai iubitului nostru dascăl se numără Prof. Nicolae Lungu, Constantin Drăgușin, Marin Velea, Nicu Moldoveanu, Victor Frangulea, etc. care duc mai departe muzica bisericească pe linia în care a mers și profesorul Ion Popescu-Pasărea.

Odată cu dispariția sa din aprilie 1943, cântarea bisericească ortodoxă din România a pierdut pe unul dintre marii ei dascăli și un mare sprijinitor al cântăreților Bisericești, care, în amintirea lor se întâlnesc la mormântul său de la Mrea Pasărea și ridică glas de rugăciune sfântă.

Acum, la 50 de ani de la stingerea din viață a acestei mari figuri ale muzicii bisericești contemporane, am făcut un popas de pomenire, de scumpă aducere aminte a personalității sale.

Pr. David Popescu

LITURGHIE ARHIEREASCĂ ÎN CATEDRALA DIN PLOIEȘTI

În duminica a patra din Postul Sf. Paști (28 martie 1993), la catedrala din Ploiești, cu hramul Sfântului Ioan Botezătorul, s-a săvârșit Sf. Liturghie de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. După citirea pericopei evanghelice, Prea Fericirea Sa a rostit, în fața unui număr mare de

credincioși, cuvântul de învățătură în care a subliniat importanța rugăciunii părinților pentru copiii lor, pilda având în acest sens pe tatăl tânărului demonizat și vindecat de Mântuitorul Hristos la cererea stăruitoare a acestuia. Stăpânirea duhului rău aduce totdeauna necazuri fizice oamenilor indiferent de vârsta lor și pentru a fi salvați de ele un aport deosebit îl au părinții atunci când fiii lor au alunecat pe căi deșarte străine rânduielilor bisericesti și buneii cuviințe specifice poporului român. Din cauza influenței diavolului oamenii nu se mai înțeleg între ei, bunele relații dintre ei se răcesc și își face loc pizma, cuvânt care definește pe satana pizmașul și certărețul. De aceea Prea Fericirea Sa a îndemnat pe credincioși să urmeze exemplul tatălui din Sf. Evanghelie deoarece el a strălucit înaintea Domnului pentru vindecarea fiului său chinuit de diavol din tinerețe iar cererea sa i-a fost împlinită. După cum se știe credința în Dumnezeu întărește pe om în ispite și-l face biruitor așa cum de veacuri au dovedit moșii și strămoșii noștri, uniți în aceeași cugetare și simțire românească. Necredința-ateismul aduce în mod sigur neîncredere și dezbinare între oameni, racile sociale ce se vindecă numai prin cunoașterea corectă a cuvântului dumnezeesc porunca cea nouă de a ne iubi unii pe alții fiind cea mai sublimă chemare creștinească, confirmată de a lungul secolelor de înaintașii noștri.

În partea a doua a cuvântului de învățătură, Prea Fericirea Sa a vorbit despre Sf. Ioan Scărarul, unul din marii luciferi ai vieții monahale și care a trăit în părțile muntelui Sinai în secolul VII. El strălucește mereu prin viața și opera sa pe bolta spiritualității creștine; lucrarea sa "Scara" alcătuită din 30 capitole sau trepte fiind una din cele mai îndrăgite cărți de călugări români, de aceea începând din secolul al XVIII-lea încoace o găsim la toate mănăstirile din țara noastră.

Cinstirea Sf. Ioan Scărarul în această duminică este de mare folos duhovnicesc pentru cei ce postesc și se roagă lui Dumnezeu ca să treacă cu bine zilele Sfântului și marelui post al Paștilor. Cei 40 de ani petrecuți de Sf. Ioan în post și rugăciune reprezintă pentru noi un far călăuzitor pentru a primi cu vrednicie praznicul Sf. Învieri. Ca să ajungem la această bucurie spirituală este nevoie de pregătire care ne ajută să urcăm pe treptele desăvârșirii duhovnicești, urcuș în care un rol de seamă îl are rugăciunea. După îndemnul Sf. Ioan Scărarul (lucrarea sa Scara se găsește în vol. 9 al Filocaliei) rugăciunea ne eliberează de patimi și ne ajută să trecem peste împătumirea plăcerilor care se opun curăției minții. Numai prin rugăciune "se modifică pornirea păcătoasă a trupului și gândurile care mișcă patimile animalice se fac mai cumpătate și mai slabe".

Atât prin viața cât și prin opera sa binecunoscută creștinilor români, Sf. Ioan Scărarul rămâne pentru noi ca un adevărat părinte duhovnicesc, care în fiecare an ne chiamă să urmăm postul și rugăciunea adevărată necesare pregătirii fiecărui creștin pentru a întâmpina cu vrednicie sărbătorile Sf. Paști.

După cuvântul de învățătură al Prea Fericirii Sale a urmat ectenia întreită în cadrul căreia au fost incluse și cereri pentru frații noștri din Basarabia și Bucovina. Așa cum s-a anunțat și în presă, Întâistătătorul Bisericii noastre, a dat un comunicat în care s-a arătat că "duminica 28 martie a.c. în bisericile și mănăstirile din cuprinsul Patriarhiei Române se vor înălța către Dumnezeu rugăciuni de mulțumire și vor fi pomeniți cei ce s-au jertfit pentru credință și pentru reîntregirea pământului strămoșesc", cu prilejul comemorării a 75 de ani de la unirea Basarabiei cu Patria mamă (27 martie 1918).

A urmat apoi ectenia mică dinaintea cântării "Heruvic" la care s-a adăugat și rugăciunea pentru pomenirea tuturor românilor pe care Prea Fericirea Sa a rostit-o din fața ușilor împărătești, stând în genunchi împreună cu toți slujitorii și credincioșii veniți în număr mare în catedrala din Ploiești. Rugăciunea pentru toți fiii Bisericii noastre strămoșești este firească și ea a fost rostită tocmai într-un moment solemn pentru patrie și altarul nostru străbun, a subliniat în scurte cuvinte

Patriarhul României. La acest popas aniversar Prea Fericirea Sa s-a referit și după încheierea Sf. Liturghii, când a răspuns la cuvântul de bun venit al P.C. Pr. Protoiereu Leon Arion al Ploieștiului și al P.C. Pr. Popescu Vasile, parohul catedralei, care în numele enoriașilor a mulțumit respectuos pentru prezența Înaltului Păstor în mijlocul lor.

În cuvântul de răspuns Prea Fericirea Sa și-a arătat bucuria de a sluji în mijlocul credincioșilor ploieșteni pentru a căror catedrală s-a interesat îndeaproape înainte de decembrie 1989 în vederea păstrării, consolidării și înfrumusețării acesteia. De aceea, participarea Prea Fericirii Sale aici era firească și a făcut aceasta cu mare dragoste părintească, având în vedere și faptul că în contextul celebrării a 75 de ani de la unirea Basarabiei cu Patria mamă, catedrala din Ploiești este ca un pod de legătură, un turn de prevestire a evenimentelor care s-au petrecut la Alba Iulia în ziua de 1 dec. 1918 când s-a înfăptuit România cea mare. La temelia acesteia s-a aflat, ca și la baza constituirii statelor feudale românești, descendența daco-geto-romană precum și credința apostolică adusă pe teritoriul patriei noastre de Sf. Apostol Andrei. Pentru păstrarea dreptei credințe au luptat voievozii români Ștefan cel Mare al Moldovei și Constantin Brâncoveanu al Țării Românești pe care Biserica noastră i-a trecut în rândul sfinților anul trecut. De fapt apărarea dreptei credințe a însemnat pentru voievozii români salvarea ființei și graiului poporului, născut de aproape 2000 de ani creștin și român. Legea străbună cu normele credinței adevărate s-au întrepătruns așa de mult în istoria poporului român încât în zilele noastre străinii înțeleg, așa cum a remarcat Prea Fericirea Sa, prin acest termen de român denumirea de creștin ortodox, păstrător al Sf. Taine și al preoției sacramentale, respinse de protestanți, a căror prezență pe teritoriul patriei noastre se datorează influențelor religioase din afară. Cu alte cuvinte sinonimul cuvântului român a fost cel de creștin ortodox, moștenitor al spiritualității orientale-bizantine și al culturii occidentale-romane.

Istoria bisericii este împletită cu istoria neamului și acest lucru trebuie cunoscut de tineri, viitori slujitori ai patriei și altarului. După cum se știe în tinda Bisericilor și mănăstirilor au luat ființă primele școli în care strămoșii noștri au învățat cuvântul Sf. Scripturi, izvorul nesecat al spiritualității, artei și culturii popoarelor creștine. Spre această cunoaștere a cuvântului dumnezeesc, Prea Fericirea Sa a adresat un părintesc îndemn tinerilor, care vor fi viitori slujitori demni ai patriei și dreptei credințe apărută cu sângele martirilor așa cum s-a văzut și în decembrie 1989 când au rostit crezul de veacuri al poporului "cu noi este Dumnezeu".

Cu ocazia acestui jubileu național, Prea Fericirea Sa a subliniat rolul religiei în formarea și educarea școlărilor. Introducerea religiei în învățământul laic a avut loc după decembrie 1989 când în clasele primare, liceale și universitare s-au rostit rugăciuni și cuvântul lui Dumnezeu. În ceea ce privește predarea religiei în școli, Prea Fericirea Sa a remarcat aportul preoților prahoveni care au venit în întâmpinarea elevilor predând ore de religie fără nici o remunerare bănească. Pentru cei mici s-a tipărit deja abecedarul și un manual pentru clasa a II-a urmând ca pe viitor, cu toate greutățile financiare întâmpinate de Patriarhia Română, să vadă lumina tiparului manualul pentru clasa a 3-a.

Cu mare bucurie părintească Prea Fericirea Sa a elogiat tineretul român dornic de a cunoaște și trăi cuvântul dumnezeesc. Ca mărturie în acest sens au fost menționați studenții bucureșteni cărora în apropiere de Universitate li s-a dat ca paraclis al lor o biserică la care slujește un preot tânăr și cu care colaborează foarte bine încât locașul de cult poate acum să-și plătească toate cheltuielile de întreținere. Prea Fericirea Sa a rămas plăcut impresionat de hranul acestui paraclis studentesc când în ziua de Sf. Nicolae, tinerii enoriași au pregătit toate cele necesare la prăznuirea unui asemenea eveniment bisericesc. Pe viitor ei vor ca din agoniseala lor și sprijinul material al forurilor competente să poată construi un nou paraclis.

Legătura strânsă între școală și biserică este evidentă și această realitate a fost reliefată de Prea Fericirea Sa menționând ziua de 30 ianuarie când la festivitatea hramului facultății de Teologie a participat domnul Prof. Dr. Emil Constantinescu, Rectorul Universității București. Cu acel prilej Prea fericirea Sa adresându-se distinsului oaspete a spus că acum cu adevărat instituția pe care o conduce se poate numi Universitate deoarece ea cuprinde multe facultăți inclusiv Facultatea de Teologie care fusese înlăturată din ea în anul 1948 de către regimul totalitar. Prin revenirea Facultății în cadrul Universității învățământul românesc a cărui spiritualitate este reprezentată de școlile teologice își reia mersul firesc și benefic pentru poporul român.

Introducerea învățământului religios în școli este o necesitate stringentă având în vedere faptul că populația României este 87% ortodoxă și în istoria multiseculară poporul nostru și-a păstrat credința ortodoxă care l-a ajutat să-și mențină unitatea de limbă și neam, chiar dacă peste el s-a abătut vitregia vremurilor. În pofida acestor vremuri grele creștinul român a rezistat și niciodată nu s-a îndepărtat de Biserica pe care marele poet Mihai Eminescu a numit-o "maica spirituală a poporului român". Totdeauna Biserica românească a fost frecventată de credincioși și acest lucru Prea Fericirea Sa l-a susținut cu afirmațiile străinilor care au rămas impresionati de frecvența mare a creștinilor în locașurile noastre de cult. Dacă în străinătate Bisericile altor culte creștine au un procent scăzut de credincioși la noi frecvența este mare deoarece spiritul de religiozitate este activ și totdeauna slujitorii Sf. Altar au fost aproape de nevoile spirituale ale enoriașilor lor.

De-a lungul secolelor Biserica Ortodoxă a fost mereu alături de cerințele spirituale și de aspirațiile înalte ale poporului român, a arătat în continuare Prea Fericirea Sa. Astfel în vremea noastră ea chibzuieste, așa cum a făcut totdeauna, pentru asigurarea hranei spirituale a românilor din afara granițelor țării. De curând a luat ființă o mitropolie în Germania cu sediul la Berlin iar în ultima lună a anului trecut, la cererea credincioșilor din Basarabia Sfântul Sinod a hotărât reactivarea mitropoliei Basarabiei desființată în urma pactului nedrept Ribbentrop-Molotov. Față de românii din diaspora, Patriarhia Română își arată același interes ca și față de credincioșii patriei pentru ca să nu fie știrbită legătura acestora cu altarul strămoșesc și frumosul grai românesc al sfintelor cazanii. Din punct de vedere spiritual românii nu sunt separați de spațiu și timp formând un indestructibil monolit religios care stă la baza Bisericii noastre strămoșești, cea "una sfântă, sobornicească și apostolească".

Interesanta și bogata alocuțiune a Prea Fericirii Sale s-a încheiat cu îndemnul părintesc către toți creștinii, indiferent de vârstă, ca să ia ca pildă viața unui mare trăitor al Bisericii, Sfântul Ioan Scărarul pentru ca strădaniile lor să fie ca un adevărat urcuș spre piscul celei mai mari sărbători creștine — Sf. Paști. Ziua de 28 martie n-a fost numai un jubileu pentru Biserica neamului românesc care s-au jertfit pentru libertatea credinței și reîntregirea gliei strămoșești. Actul istoric săvârșit la 27 martie 1918 după praznicul Blagoveșteniei care în limbajul Sf. Scripturi înseamnă chiar Basarabia și se traduce prin Vestea cea mare a lui Dumnezeu (Besorab-ya) s-a constituit într-o adevărată "bună veste" pentru România Mare pe care eroii români au înfăptuit-o cu ajutorul bunului Dumnezeu la 1 dec 1918. Jertfele lor eroice pe câmpurile de luptă în primul război mondial le-a adus împlinirea unui vis secular — libertatea și unitatea celor de aceeași limbă și credință, născuți din daco-romani.

Diac. Prof. Emilian Cornițescu

TÂRNOSIREA BISERICII DIN PAROHIA LEORDENI COMUNA POPEȘTI LEORDENI SECTORUL AGRICOL ILFOV

În drumul ce se îndreaptă din București spre Oltenița, la marginea capitalei, călătorul vede ridicându-se silueta albă a unei biserici noi și frumoase. Este noua biserică din parohia Leordeni, zidită din temelie, între anii 1985-1992, pe locul unei alte biserici mai vechi, ctitorie a logofătului Mihail Manu, la anii 1800-1810 (monument istoric) care a fost dărâmat în întregime de cutremurul din anul 1977.

Parohie compusă din credincioși buni cu tradiții locale foarte frumoase pentru biserica lor, nu puteau să rămână fără de un locaș propriu de cult și, în frunte cu vrednicul lor preot Popa Ștefan, protoiereul Sectorului Agricol Ilfov, cu dragoste fierbinte și cu râvnă sfântă, au inițiat rezidirea unei noi biserici, din temelie, altar de rugă al sufletelor lor.

Astfel au realizat o biserică frumoasă, înzestrându-o cu mobilier, icoane, cu toate cele necesare cultului și, în deosebi cu o frumoasă pictură în frescă, spre bucuria credincioșilor și a păstorului lor sufletesc.

Pentru desăvârșirea acestor lucrări și pentru sfințirea lor, au rânduit ziua de 8 noiembrie, "sărbătoarea hramului", zi, în care Însuși Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, a venit și a săvârșit ceremonia de târnosire a Bisericii, în fruntea unui ales sobor de preoți și diaconi de la Centrul Eparhial al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor și mai mulți preoți din parohiile vecine.

La intrarea în parohie Prea Fericirea Sa a fost întâmpinat de preotul Popa Ștefan și de consilierii parohiali, după tradiția noastră românească cu pâine și sare.

În curtea bisericii un număr mare de credincioși au primit pe Înaltul nostru Arhipăstor ca să-i primească binecuvântarea în această mare zi a hramului și a târnosirii noii lor biserici.

După sfințirea apei,ocolirea bisericii și sfințirea ei cu aghiazmă și ungerea cu Sfântul și Marele Mir, soborul a intrat în biserică, uade au fost sfințite și celelalte lucrări și noua pictură, apoi toți credincioșii prezenți au intrat în Sfântul Altar și au sărutat Sfânta Masă, unii pentru prima dată în viața lor.

A continuat Sfânta Liturghie, în cadrul căreia a fost hirotonit un teolog ca diacon. Predica zilei a fost rostită de Preotul Consilier Ioan Sauca, iar răspunsurile liturgice au fost date de un grup de măicuțe de la Mănăstirea Pasărea, sub conducerea P.C. Pr. Prof. Victor Frangulea de la Seminarul Teologic din București

P.C. Preot Popa Ștefan, parohul Bisericii, după ce a prezentat o dare de seamă asupra lucrărilor de construcție, pictură și înfrumusețarea bisericii, arătând și bucuriile și greutățile întâmpinate, a adus mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în numele enoriașilor parohici și al Protoierei Sectorului Agricol Ilfov, pentru că a binevoit să vină să binecuvânteze și să sfințească desăvârșirea lucrărilor de la biserică Leordeni, care constituie o frumoasă și valoroasă operă bisericească aici la porțile Capitalei Țării Noastre.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în cuvântul adresat tuturor celor prezenți a adus binecuvântarea Prea Fericirii Sale preotului și credincioșilor parohiei, organelor parohiale, maicilor care au dat frumoasele răspunsuri la slujbă și tuturor celor prezenți, rugând pe Dumnezeu să reverse asupra tuturor darurile Sale cele bogate, care să rodească în inimile lor dragostea pentru Sfânta Biserică și credința noastră străbună.

La ceremonia Târnosirii Bisericii au participat și delegați ai organelor locale. Programul s-a încheiat cu parastasul pentru ctitorii și donatorii cei adormiți și apoi, cu o agapă frățească.

SFINTIREA BISERICII DIN PAROHIA PODGORIA, JUDEȚUL PRAHOVA

În ziua de 18 oct. 1992, — într-o frumoasă zi de toamnă — satul Podgoria, com. Tătaru, jud. Prahova, s-a îmbrăcat în haine de sărbătoare, întrucât în această zi s-a sfințit biserica cu hranul “Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil”. Lucrările au fost efectuate din contribuția enoriașilor parohiei și cu ajutorul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, prin râvna preotului Mihăiescu Ioan, și a organelor parohiale.

Slujba sfințirii a fost săvârșită de P.S. Episcop Nifon Ploieșteanul, vicar patriarhal, delegat al Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, în frunte cu P.C. Preot Ilie T. Vasile, protoiereu al Circ. Vălenii de Munte, în prezența unui mare număr de credincioși.

După sfințirea apei, și ocolirea bisericii, cu ungerea ei cu Sfântul Mir, a urmat Sfânta Liturghie, săvârșită de întregul sobor, în frunte cu P.S. Episcop Nifon Ploieșteanul. La sfârșit ia cuvântul P.C. protoiereu Ilie T. Vasile, care, după ce salută prezența P.S. Episcop Vicar, la acest moment înălțător al parohiei, face un mic istoric al satului și bisericii, arătând că în Protoieria Vălenii de Munte, preoții se străduiesc să vindece rănilor cutremurelor din anii 1977, 1986, 1990 și își exprimă dorința ca P.S. Episcop să vină cât mai des la parohiile din Protoieria Vălenii. Preotul Mihăiescu Ion, parohul Bisericii Podgoria prezintă o dare de seamă asupra desfășurării lucrărilor de consolidare și pictură, evaluate la circa 1.500.000 lei, din care 270.000 lei sunt subvenție de la Sf. Arhiepiscopie a Bucureștilor.

Mulțumește P.S. Episcop Vicar Patriarhal, pentru osteneala de a participa la sfințirea bisericii, și tuturor celor care l-au înconjurat și au contribuit la îndeplinirea acestor lucrări.

În continuare, P.S. Episcop Nifon Ploieșteanul, aducând binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, mulțumește mai întâi P.C. Protoiereu pentru cuvintele rostite la adresa sa, și continuă: “să aveți liniștea sufletească și mulțumirea pentru că ați zidit o casă a lui Dumnezeu, care va dăinui până în veac. Biserica lui Hristos este o sursă de iubire și de viață, este casa lui Dumnezeu, este trupul lui Hristos, compus din ierarhi, preoți și credincioși. Biserica este “cale, adevăr și viață”, este calea pe care omul trebuie să meargă la viață. Este adevărul — Hristos. În lume au fost multe filosofii, dar n-au rezistat, au venit și au plecat din istorie. A rămas numai Hristos care împărățește în veac. În continuare, Prea Sfinția Sa explică însemnătatea sfințirii bisericii. “Prin Biserică, Dumnezeu se coboară la om și omul se ridică la Dumnezeu”. Aveți o biserică frumoasă, dar vă îndemn, mai ales, să faceți din sufletele dv. o biserică mai frumoasă, împodobită cu virtuți, cu dragoste și fapte bune”. Felicită pe toți cei ce au contribuit la această frumoasă lucrare, în frunte cu parohul preot Mihăiescu Ion, căruia Sf. Arhiepiscopie i-a oferit drept distincție gradul de “iconom”.

După sfințire, P.S. Episcop vicar, împreună cu toți cei prezenți, cu reprezentanții organelor locale și credincioși au luat parte la o agapă frățească, într-o atmosferă de bucurie sufletească.

Pr. Nicoară Corneliu

SFINTIREA BISERICII DIN PAROHIA NEDELEA, JUD. PRAHOVA

Sărbătoarea Soborului "Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil", a adus suftelor credincioșilor din parohia Nedelea, jud. Prahova, o bucurie deosebită, prilejuită de târnosirea Sfântului Locaș cu hramul Sfinților Arhangheli — noua biserică parohială zidită din temelie.

Multă vreme, credincioșii de aici, au nutrit speranța că într-o zi vor avea și ei o biserică mare și frumoasă.

Prin venirea aici, în anul 1986, a tânărului preot Constantin Nicolescu, fiu al satului, credincioșii au hotărât să construiască un nou locaș de închinăciune. După ce au strâns o parte din fondurile necesare, cu elan și curaj, astăzi, biserica dorită de toți enoriașii parohiei. Astfel, în ziua de 8 noiembrie 1992, s-a săvârșit târnosirea noii biserici de către Prea Sfințitul Episcop Nifon Ploieșteanul, vicar patriarhal, în fruntea unui sobor de preoți și diaconi și în prezența unui număr de credincioși veniți și din satele învecinate.

Încă din ajun, soborul de preoți și diaconi, au pregătit cele necesare târnosirii, săvârșind slujba vecerniei și a litiei, după rânduială. Dimineața, după săvârșirea sfințirii apei și ocolirea bisericii, întregul sobor, a intrat în biserică, unde s-a săvârșit sfințirea altarului și a Sfântului Prestol, după care toți credincioșii prezenți, au intrat în Sfântul Altar și au sărutat Sfânta Masă, potrivit tradiției. În continuare s-a săvârșit dumnezeiasca liturghie, în timpul căreia a fost hirotonit un diacon. Predica zilei a fost rostită de către Preotul Enăchescu Emil de la parohia Aricești Rahtivani.

Luând cuvântul, P.C. Protoiereu, Costică Dumitru, de la Protoieria Câmpina, a arătat că majoritatea preoților din acea zonă sunt vrednici, devotați vocației și buni gospodari. Menționează că preotul C-tin Nicolescu, parohul bisericii, a avut parte de ajutorul lui Dumnezeu și de concursul credincioșilor săi, a ridicat această biserică, și astăzi se pot bucura cu toții de roadele muncii lor.

Preotul paroh Nicolescu C-tin, în darea de seamă pe care a prezentat-o, arată modul în care s-au desfășurat lucrările construirii bisericii, menționând greutățile întâmpinate și stăruința depusă în împlinirea acestui scop.

P.S. Episcop Nifon Ploieșteanul, în cuvântarea sa, a adus laudă preotului paroh Nicolescu Constantin, și a enoriașilor săi, care prin stăruință neobosită, au reușit să-și împlinească dorința lor sfântă de a avea o biserică frumoasă și mare, loc de închinăciune și de slăvire a lui Dumnezeu.

În continuare, Prea Sfinția Sa arată că biserica este așezată pe temelia Evangheliei lui Hristos, pe temelia martirilor care s-au jertfit pentru credința strămoșească, și pentru consolidarea instituției lui Dumnezeu — "Biserica", pe care nici porțile iadului nu o vor birui.

Pentru munca depusă, preotul Nicolescu C-tin a fost distins cu gradul de "iconom stavrofor".

După oficierea parastasului de pomenire pentru ctitorii, binefăcătorii și enoriașii răposați din această parohie, a urmat o agapă frățească, la care au participat toți cei de față.

Pr. Enăchescu Emil

